

Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány

Évkönyve

Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány
Évkönyve
1992

Budapest 1993

Kiadja a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány
A kiadásért felelős: Kurucz István a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány
kuratóriumának elnöke

A kiadvány gondozását Dérszegi Miklós végezte

A fényképeket Koppándi Ágnes és Hajdú József készítették

Műszaki szerkesztő: Szarka Judit

Szedés: Szöveg-TÜKÖR BT.

Készült a Posta Oktatási Központ nyomdájában

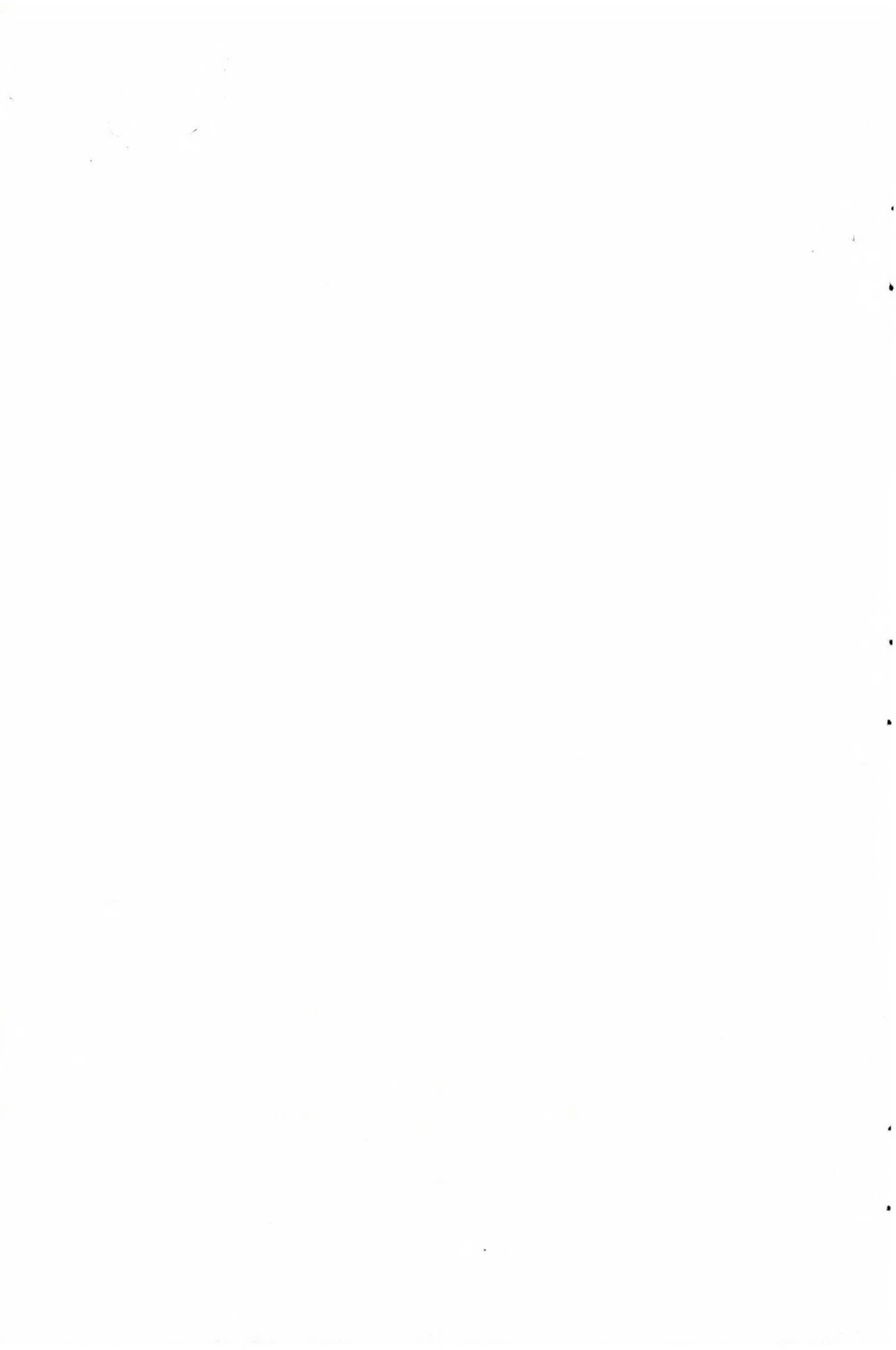
KÖSZÖNTJÜK AZ OLVASÓKAT!

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány harmadik évkönyve az alapítványi múzeumok 1992. esztendejéről ad színes és sokrétű számadást. A gyűjteménygyarapodás imponáló adatai, a műtárgyvédelem eredményei, a kiállítási installációk megújulása, a vendégkönyvi bejegyzések mindnyájunkat meglelégedéssel tölthetnek el, hiszen arról tanúskodnak, hogy szakmatörténetünk múzeumi műhelyei egyaránt jól gazdálkodnak szellemi és anyagi tőkénkkel.

A hétköznapiok eseményeit át meg átszövik a „jeles napok” ünnepi percei. Azok a kiállítások és rendezvények, amelyek az alapítók és az alapítványi célok szolgálatában a szakmai történelmi tudat és önismeret megteremtésén munkálkodnak azért ünnepi percek, mert sokszor kinyitják mültra vakká vált szemünket, s nem csak a jelenre, de a jövőre nézve is tanúságokat, példákat kínálnak. Ezt a célt szolgálja az évkönyv is, biztatást és segítséget adva közös munkánk további eredményes végzéséhez.

Ezekkel a gondolatokkal ajánlom évkönyvünket szíves figyelmükbe és szeretetükbe!

KURUCZ ISTVÁN
a kuratórium elnöke

BESZÁMOLÓ

a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1992. évi munkájáról

A harmadik esztendeje működő alapítvány életére az alapítók szakmai köreivel kialakult eredményes együttműködés és az egyre jobban megnyilvánuló társadalmi megbecsülés volt jellemző. Tevékenységünkben hangsúlyt kapott az alapítók közös történeti múltjának megjelenítése (pl. postaépítészet, Baross Gábor emlékezete), de ugyanígy a szakmai sajátosságok kiemelése (bélyegek nyomdai előállítás, a nagyvázsonyi telefonkészülék történeti kiállítás stb.).

Az esztendő kiemelkedő eseménye a diósi Rádió- és Televíziómúzeum alapítása volt. Hasonló esemény ez a 102 éves Posta- és Távírdamúzeum alapításához. A magyar rádiózás 70. évfordulójára kiépítendő múzeum a magyar műszaki kultúra jelentős intézményévé fejleszthető. Erre nem csak az objektív adottságok, de a gyűjteményi tárgyak diósi „honfoglalását” kísérő szakmai és társadalmi segítőkészség is garanciákat ígér.

1992. Baross Gábor halálának századok évfordulója volt. A Postamúzeum az emlékévként eseményeinek résztvevőjeként kiállításokkal, előadásokkal, tanulmányokkal megváltoztatta a Baross Gábort vasúti vasminiszterré merevített történeti képet. Bemutatta, hogy igazán újat és maradandót elsősorban a távközlési infrastruktúra kiépítésével alkotott, amikor állami monopóliummá téve azt, megteremtette a modern hírközlést.

Kiállítás megnyitásaink immáron hagyományosan a szakmai ünnepekhez kapcsolódnak, így a Távközlési Világnapon nyílt meg az új nagyvázsonyi állandó kiállításunk, a Postaépítészet című időszakos kiállítás pedig, az Europatelecom-ot is köszöntve a Postai Világnapon.

Az alapítvány és múzeumi tevékenységéről tematikus rendben a következőkben adunk rövid összefoglalást.

GYŰJTEMÉNYI FELADATOK

A Bélyegmúzeumban egész évben revíziós leltár folyt. Befejeződött az okmánytárban, a magyar, amerikai, ausztráliai és az ENSZ postbélyegek gyűjteményeiben. Áthúzódik 1993-ra a rajztári anyagok, a nyomóeszköztár, az afrikai, ázsiai és az európai bélyeggyűjteményekben.

Az 1992. évi gyarapodás, mivel a revíziós leltár következtében csak bélyegerkeztetés volt, de leltárbavétel nem, csak becsült értékű:

Bélyeg gyarapodás: kb. 16.000 darab
Könyv és folyóirat gyarapodás: 223 darab

A Postamúzeumban a gyarapodási naplók 1992. XII. 1-én az alábbiakat rögzítették:

Tárgyi gyűjtemények gyarapodása: 308 darab
Dokumentációs gyűjtemények gyarapodása: 1.354 darab
Fotónegatív tár gyarapodása: 1.050 darab
Adattári gyarapodás: 1.364 darab
Könyv és folyóirat: 298 darab

Szervezett gyűjtőút 1992-ben a soproni igazgatóságok területén volt, jelentős eredményekkel.

A muzeális emlékek védelmére az Antenna Hungaria Rt-nél Bartha József vezérigazgató úr adott ki szigorú és jelentős gyűjtemény gyarapodást eredményező belső rendelkezést.

TÁROLÁS ÉS ÁLLAGVÉDELEM

Múzeumainkban állandósultak a raktározási gondok. A kívánatos gyarapodással csak újabb és újabb raktár területek kialakításával tudunk lépést tartani.

A Bélyegmúzeumban – az új klímaberendezés üzembehelyezésével és a leltározási munkákkal – jelentős átrendezésekre került sor, s a nyomóeszközök kivételével minden gyűjteménytárban javultak a tárolási körülmények.

A Postamúzeumban a Paulay Ede utcai raktárak kiépítésével, valamint a raktárcserével (Antenna Hungaria Rt diósdai raktára és az Andrassy úti pinceraktár cseréjével) először nyílik lehetőség a szakosított gyűjteményraktárak kialakítására. A Postamúzeumba rendkívül nagy számban érkeznek dokumentációs anyagok. Az egyetlen területbővítési lehetőséggel élve a nagy belmagasságú munkaszobákba nagy rakterű szekrényrendszereket telepítettünk.

Az állagvédelmi munkákat ezévből raktár festések egészítették ki. A restaurálási munkák az előző évhez hasonlóan jelentős mennyiségben folytatódtak. Kiállításainkba csak restaurált tárgyak kerültek, közöttük olyan nagytárgyak, mint a nagyvázsonyi kariol kocsi.

KIÁLLÍTÁSOK

A házi kivitelezéssel készülő kiállítások minőségére a „gépesítés”, a jó eszközök beszerzése kedvező hatással volt. Különösen jelentős, hogy a terven felül készült Posta-építészeti Magyarországon kiállítás megrendezéséhez külön keret biztosításával, legyártathattuk a Postamúzeum gazdag belső építészeti milliójéhez illeszkedő installációkat.

A Bélyegmúzeum kiállításai:

Nemzetközi kiállítások a magyar postaigazgatás nevében:

ECOLOGIA '92	(Brazília)
EUROFILEX '92	(Budapest)
OLIMPIAFILEX '92	(Budapest)

Időszakos kiállítások:

VERTEL JÓZSEF grafikusművész jubileumi kiállítása	(Bélyegmúzeum)
NYOMDATECHNIKAI VÁLTOZATOK a magyar bélyegkiadásban	(Bélyegmúzeum)
MAFITT SZALON Válogatás SVINDT FERENC munkáiból	(MTA Díszterme) (Pécs)
FÜLE MIHÁLY grafikusművész jubileumi kiállítása	(Bélyegmúzeum)
BÉLYEGNAPI KIÁLLÍTÁS	(MABEOSZ)

A Postamúzeum kiállításai:

BAROSS GÁBOR emlékezete	(Posta Oktatási Intézet)
HANGOKKAL, JELEKKEL, ERŐKKEL, TEREKKEL	(Nagyvázsony)
EMBERTŐL EMBERIG	
MAFITT SZALON	(MTA Díszterme)
POSTAÉPÍTÉSZET Magyarországon	(Postamúzeum)
A RÁDIÓ	(Diósd, Rádió- és Televíziómúzeum)

Tervezett kiállításaink közül elmaradt a „Mozgóposta” (a kiselejtezett lengyel vagon restaurálási munkáinak elmaradása miatt), valamint a „Soó Rezső bélyegei” (debreceeni kiállítóhely hiányában) kiállítások. Jövő esztendőben, amely a mozgóposta szolgálat megindulásának 130. évfordulója lesz, s Soó Rezső akadémikus születésének centenáriuma mindkettőt pótolni fogjuk az idén tervezettnél méltóbb körülmények megteremtésével.

Tudományos tevékenység

A múzeumok munkatársai a kiállítási forgatókönyvek készítésével, a leltárkönyvek adatai és a leírókartonok megkívánta tudományos feldolgozás végzésével folyamatosan végeznek kutató és tudományos tevékenységet. 1992-ben a múzeumi műhelyekben az alábbi jelentősebb tanulmányok, dolgozatok készültek.

A karácsonyi képeslapok története és tematikai változásai

Baross Gábor emlékezete a magyar irodalomban

Baross Gábor a társadalmi modibilitásért

Telefonos kisasszonyok a női emancipációs törekvésekben

Nyomdatechnikai változatok a magyar bélyegkiadásban

A telefonhírmondó története

Rádió- és televíziótörténetünk múzeumi bemutatása

Az első, 1991. évi alapítványi évkönyv anyagának összeállítása.

Közművelődés, szakmai kulturális tevékenység

A Bélyegmúzeum tevékenyen résztvállalt a MAFITT rendezvények szervezésében, többször helyet adott a MAFITT üléseinek. Jó és élő kapcsolatot alakított ki a filatelista világ jeles képviselőivel, szponzorokat is nyert soraikból. Az osztrák és német bélyegyűjtő szövetségekkel szakirodalmi cseréről állapodott meg.

A Postamúzeum a postaépítészeti kiállítás rendezése során több tervező műhellyel alakított ki együttműködést. Feldolgozta az idegen gyűjteményekben lévő postaépítészeti anyagot, beleértve a film és kép emlékeket. Kiállítási anyagokkal segítette a frankfurti és zágrábi postamúzeumokat.

Mindkét múzeum több külföldi kutatót segített magyarországi adatok szolgáltatásával. Jó kapcsolatokat építettek ki szakiskoláinkkal, s múzeumpedagógiai munkásságukkal diákságunk körében támogatják a történeti és szakmai ismeretek bővülését.

Az alapítók szakmai köreiből kifejtett kulturális tevékenységünket a kiállítások megnyitásán résztvevő kollegák nagyszáma éppen úgy jelzi, mint a kisebb rendezvények jó fogadtatása. Szakmatörténeti kutatóink, szaklapjaink állandó szerzői rendszeresen látogatják múzeumaink könyvtárait.

Közönségkapcsolataink

Múzeumaink vendégkönyvi bejegyzései, a napi sajtóhíradások, a rádió és televízió műsorok tükrében közönség kapcsolataink egyértelműen jónak tekinthetők. Éppen így a helyi önkormányzatokkal és a társmúzeumokkal. Gyakorta kísérik el hozzánk külföldi vendégeiket látogatásra vagy tapasztalatcserére. Ebben a múzeumi kiállítások többnyelvűsége jó hatással van rájuk. A Telefónia Múzeumban pl. a nagyszámú olasz látogatóra tekintettel a vezető szövegét (angol, német) kiegészítettük az olasz nyelvvél is.

Úgy véljük, hogy belépőjegyeink mérsékelt ára, a diákok díjtalan látogatása nagy mértékben hozzájárult ahhoz, hogy az országos tendenciával ellentétben nem csökkent látogatóink száma.

Nemzetközi kapcsolataink

Májusban résztvettünk a MUT (Középeurópai Műszaki Múzeumok Szövetsége) prágai ülésén.

A magas költségek miatt nem terveztük és nem vettünk részt az IATM ezévi kanadai kongresszusán.

Rendszeres kapcsolatban vagyunk a frankfurti, bécsi társmúzeumokkal és az amerikai postai gyűjtemények kurátoraival. Előkészítő levelezést folytattunk a jövő évi EUROFILEX rendezését vállaló wroclawi postamúzeummal.

Gazdálkodás és pénzügyek

A gazdálkodásunkat meghatározó 1992. évre jóváhagyott költségvetési kereteket tartottuk, amint erről a félévi és az évvégi várható költségelszámolásaink tanúskodnak. A teljesítésekről már korábban beszámoltunk.

A beruházási célok megvalósultak, a balatonszemesi szín-bővítés kivételével. Az épület tulajdonjogi tisztázatlansága (tartósan állami tulajdonban maradó műemlék épület, máig még a megyei múzeumigazgatóság kezelői és a Postamúzeum használati jogával), valamint a műemlékvédelmi hatóságok betarthatatlan igényei miatt. A tervezett költségeket azonban a szín téliesítésére fordítottuk, s így az állagvédelem biztosításával lehetővé vált több szállítójármű elhelyezése is.

Igazgatás és ügyvitel

Kuratóriumunk, mint az alapítványi igazgatás letéteményese rendszeres negyedévenkénti ülésein minden esetben áttekinti a jelentősebb feladatokat és intézkedéseket hoz az igazgatási teendők legjobb ellátására.

Kuratóriumunk elnöke és kurátorasszonyaink az alapítók képviselőjében páratlan lelkiismeretességgel tevékenykednek. Eredményeink nem utolsó sorban nekik is köszönhetőek.

Ügyviteli feladataink sajnálatosan megszorodtak, ezt egyszerűsítendő megkezd-
tük a számítógépes nyilvántartások bevezetését 1-1 darab SIEMENS számítógép tele-
pítésével múzeumainkba, a számítógép szobák kialakításával. Munkatársaink a Tele-
fónia Múzeumban lévő számítógépkezelő kollegáinktól nyerne kiképzést. A progra-
mok tekintetében csatlakoztunk a Nemzeti Múzeum országos programjához, s az bir-
tokunkba került.

Az üzembiztonság érdekében a nagyvázsonyi múzeumba jól működő riasztó beren-
deztést telepítettünk. Vidéki kiállítóhelyeinken a rendszeres karbantartásokat ellátva a
riasztó berendezések felszerelését egyre indokoltabbnak érezzük (Hollókő, Balaton-
szemes).

Végezetül szólnunk kell a fentiekben leírtakkal szoros kapcsolatban lévő személy-
zeti helyzetünkről. Az alapítvány munkatársai a megnövekedett feladatok ellátását, a
sokszor kényszerből végzett fizikai munkát a kiállítások kivitelezésénél eddig jó közös-
ségi szellemben, örömmel végezték. Az, hogy az ún. adminisztráció nem különül el
semminémű munkavégzésnél, a múzeumi feladatok ellátásában egyemberként részt-
vesz páratlan a hasonló intézmények között. Mindazonáltal ebben az esztendőben
már megindult a jó és sokoldalú munkára alkalmas kollegák eltávozása, magasabb fi-
zetésért és kényelmesebb munkakörülményekért. A tendencia még nem veszélyes, de
figyelmeztető, s jövő évi pénzügyi terveinkben szeretnénk fizetésemelésekkel, a ki-
emelkedő munkát megbecsülő alapítványi díjak biztosításával meggátolni, hogy a mú-
zeum szakemberei elhagyják a tevékenységében állandó fejlődést mutató alapítvá-
nyunkat.

Kelt Budapesten, 1992. decemberében

KOVÁCS GERGELYNÉ

A Bélyegmúzeum 1992-ben

Gyűjteményi munkák a múzeumban

Múzeumunk 1992-ben a múzeumi törvény szabta előírásoknak megfelelően végezte a gyűjteményi területek tétéles ellenőrzését, azaz a revíziós leltárt. Ez a nagy pontosság, figyelmet igénylő munka Magyarország, az amerikai és ausztráliai földrész és az ENSZ postabélyegeinek gyűjteményeiben fejeződött be, a következő évre húzódnak át Európa, Ázsia, Afrika postabélyegeinek leltározási munkái.

A revíziós leltár miatt a múzeumba folyamatosan érkező bel- és külföldi postabélyegeket az érkezési naplóba vesszük nyilvántartásba, tétéles bevételezésüket és feldolgozásukat szüneteltetjük.

A gyűjteményünk állagvédelmére, modern DAIKIN-típusú klimaberendezéssel váltottuk ki a régi, korszerűtlenné és gazdaságtalanná vált berendezést.

Az INNOR GMK. és a BUDATECH KFT. tervezésében és kivitelezésében elvégzett munka ma mind a kiállítóteremben, mind a gyűjteménytárban megfelelő hőmérsékletet és páratartalmat biztosít.

A gyűjtemény gyarapodásban 1992-ben több ajándékozó segített. Szokodi Tibor úr (Bécs), aki adományaival évtizedek óta rendszeresen gazdagítja gyűjteményünket, ebben az évben az osztrák első napi borítékok mellett közel 100 darab amerikai FDC-t ajándékozott múzeumunknak.

A Magyar Filatéliai Tudományos Társaság első önálló kiállítása alkalmából megjelentetett emlékkiadványai – melyet rejtett sorszámozással 2 Ft 50 krajcáros okmánybélyeg reprodukálásával Voloncs Gábor terve alapján készítettek – a MAFITT vezetősége ajándékként gazdagítják múzeumunk gyűjteményét.

Lazányi Antal úr ajándékozta múzeumunknak a „Sikaszó Panzió Hargita” 20 db 2 Lei névértékű bélyeget tartalmazó magánkiadású bélyegfüzetét.

Az ausztráliai Biddle család 93 db első napi borítékot ajándékozott múzeumunknak.

Argentínában, Buenos Airesben élő Dr. Theész János úr speciális albumba foglalva történeti háttérű feldolgozással adományozta múzeumunknak az Argentin Posta által kibocsátott hungarikákat, magyar vonatkozású bélyegkiállítások bélyegzőit emléklapon, borítékokon.

Dr. Theész János úr közvetítésével került múzeumunkhoz Térfi Béla hagyatékából néhány levél, Térfi kiállítási sikereit dokumentáló oklevél, mint pl. Finlandia '56 Nemzetközi Bélyegkiállításon kapott ezüstérem hiteles dokumentuma.

Mint rendszeren, ebben az esztendőben is gyarapítottuk gyűjteményeinket vásárlásokkal.

Magángyűjtőtől, Vidok Lászlótól 197 db az 1910–1919 közötti évekből származó Turulos bélyegekkel bérmentesített táviratot, Tipay Edétől argentin, kanadai és venezuelai klasszikus postabélyegeket vásároltunk.

Árverésen rendszeresen részt vettünk, a kalapács alá került anyagból 18 db 1869–1945 között filatéliai dokumentumot – díjjegyeket, bérmentesítéseket, valamint feladóvévényeket – sikerült megvásárolnunk.

Tudományos műhelyünk hírei

1992-ben a Bélyegmúzeum rendszeresen adott otthont a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság tagjai székfoglaló előadásainak. A meghívókba történő bepillantás tükrözi az előadási témakörök változatosságát.

Az Eurofilex '92 Nemzetközi Bélyegkiállítással egyidőben hazánkba érkezett neves külföldi filatelisták közül szeptember hónapban Jan Zaborowski úr, Elaine C. Arundel asszony, Mervyn Benford és Robert B. Morgan úr tartott előadást múzeumunkban.

Csegezi Tamásné a hazai bélyeggyártás technikatörténetét feldolgozó tanulmánya „Nyomdatechnikai változatok a magyar bélyegkiadásban” címmel áttekintést adott a bélyeggyártó nyomdák munkájáról, az alkalmazott technológiák sajátosságairól, bemutatott egy eddig ismeretlen díjjegyes postai levelezőlapot.

A Filatéliai Szemle hasábjain jelent meg a „125 éves a Magyar Királyi Posta bélyegkiadása” Sipos Józsefné múzeológus tollából, amely a közigazgatási határok, a bélyegkibocsátási és felhasználási jogok különös összefüggéseit ismertette.

Csegezi Tamásné „Néhány szó az első sportmotívumú magyar bélyegsorozatról...” címmel az Olimpiafila Nemzetközi Bélyegkiállítás tájékoztató füzetében elemzést adott a bélyegek kiadásának postai, filatéliai és gazdasági háttéréről.

Érdekesebb megállapításai:

„1925 április 22-én a 9938. számú rendelettel (PRT 1925/21. szám) 8 címletű bélyegsorozatot bocsátott ki a posta. A sorozat az Állami Nyomdában készült egy, illetve kétszínű ofszet nyomással, vízjel nélküli réznyomó papírra, fehérszínű enyvezéssel. A bélyegek fogazása 12-es fésűs, hátoldalukon az enyvezés alatt »A 100 %-os felár testnevelési célokra fordítatik« felirat olvasható. Az 1922. november 3-i minisztertanácsi határozat értelmében évente egy alkalommal kiadható »jótékonyági« célú bélyegek 100 %-os felára ebben az évben testnevelési célokra volt fordítható, amely egyben meghatározta azoknak a grafika nyelvén megfogalmazható tematikáját is.

A bélyegsor kiadását megelőző munkákat a posta illetékesei nagy körültekintéssel végezték. Az 1924 májusában kelt 12.762 számú iratban olvashatjuk pl. hogy »... Ma-napság, amikor még a legkisebb állam postája is igyekszik, hogy postabélyegei művészi kivitelben készüljenek, mi sem maradhatunk el e törekvéstől s különösen fontos-

nak, s a cél érdekében szükségesnek tartjuk, hogy a jövő évre tervezett testnevelési postabélyegek művészi tekintetben teljesen kifogástalanok legyenek...»

A bélyegtervek elkészítésére, korábbi sikereire való tekintettel, Helbing Ferenc, az Iparművészeti iskola tanára kapott személyes megbízást. Teljes bizalmat kapott ahhoz, hogy a bélyegek előállításához minden tekintetben kifogástalan rajzot készítsen. Hét terv született keze alatt. A tornát, mint tömegsportot, a sielést, a korcsolyázást, a vízisportok közül az úszást és evezést együtt, a vívást, a cserkészetet és az atlétikát, egy postai döntés alapján labdarúgásról egy nyolcadik bélyeg tervét is elkészítette. E bélyegek azóta a magyar sportmotívumot gyűjtő filatelisták gyűjteményeinek alappillérvé váltak. A sorozat címleteinek névértéke az akkor érvényes postai tarifákhoz igazodott.

A bélyegek tervezett, 3 hónapig tartó érvényességi idejét a nagyobb bevétel érdekében 28.824 sz. rendeletével 1925. december 31-ig meghosszabbította a posta, és ez alatt komoly reklám-propaganda tevékenységet is folytatott. Helbing Ferenc tervei alapján a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaságnál plakátokat nyomtattak, melyek a postahivatalokban, villamoskocsikban és hirdető-oszlopokon nyertek elhelyezést, hívták fel a figyelmet a sportbélyegek vásárlására. Az árusítás sikerének fokozása érdekében az Országos Testnevelési Tanács és a Magyar Királyi Kereskedelemügyi Minisztérium együttműködése alapján alkalmi postahivatalok működtek:

»...1925. május 6-10. Margitsziget, 'Magyar atletika 50 éves jubileuma. Davis cup.'
május 21. MTK Sporttelep 'Első belga-magyar football mérkőzés.'
május 31. – június 1. Debreczen 'Főiskolai bajnokságok 1925'
július 4. Margitsziget 'Nemzetközi regatta 1925.'
június 27–29. FTC sporttelep 'Budapest atletikai bajnokságai 1925'...«
sportrendezvényeken.

A posta hirdetőbélyegzőt készíttetett és alkalmazott, melynek szövegében a sportbélyegek vásárlására buzdított. A napilapok, filatéliai szaklapok és sportlapok hasábjain ugyanezt tette. A meghosszabbított érvényességi idő, a széleskörű propaganda, a magánkereskedők bevonása az árusításba, a bizományosi árusítás, a magas (10 + 1,5 %-os) árusítási jutalék sem hozta meg a tervezett sikert.

A bélyegek nagyrésze a postahivatali beszolgáltatások és leszámolások után megsemmisítésre került. (Magyar Bélyegek Monográfia IV. kötet 388. oldal.) 1926. január 1-től a sorozat címleteit bérmentesítésre nem használhatták fel, a megsemmisítés után megmaradt készletek a bélyegkereskedőkhöz kerültek. Az utolsó elszámolásra utaló adatokat a korabeli iratok között 1932 áprilisában találjuk, amikor a Bélyegértékesítő Iroda megmaradt készletét, összesen 37.170 sorozatot készpénzért, illetve cserebélyegért adta el Doskár Ferenc bélyegkereskedőnek. (89.754/1832 sz. irat). A készpénzben fizetett 5.000 pengőt megegyezés alapján az Országos Testnevelési Tanács részére felár címén utalták át, míg a posta a Bélyegmúzeum gyűjteményéből hiányzó bélyegeket (jegyzékbe foglalt) kő- és réznyomatos bélyegeket, futott leveleket, külföldi bélyegeket, lebetűzéseket kapott cserébe.

Bár a tervezés művészi színvonala, az árusítás kellő reklámozása nem kifogásolható, a siker mégis elmaradt. Ennek nem utolsó sorban az a magyarázata, hogy a »játékonysági« bélyegek immár harmadik, egymást követő évi kiadásakor nem vették kellően figyelembe az ország egyre érezhetőbb gazdasági nehézségeit.

A sportsorozatok kudarcán okulva hosszú ideig a posta újabb feladás bélyegeket nem bocsátott forgalomba. Az újabb kísérletre 1930-ban került sor, de ekkor a felár a névértéknek már csak 20 ill. 25 %-a volt."

1992. szeptember 15-én Postatörténet Napja rendezvénysorozat keretében előadást tartott múzeumunkban Jakab Györgyné a Postavezérigazgatóság Posta- és Bélyegosztályának vezetője, aki emlékezett a 125 esztendeje ismét önálló magyar postaigazgatás vezetőire és intézkedéseire.

Tóth József osztályvezető úr a Pénzjegynyomda belső életét ismertette meg hallgatóival. Előadásában a bélyeggyártás biztonságtechnikai intézkedéseit elemezte.

Ezt követően Novotny Erzsébet az Állami Nyomda üzemvezetője a síknyomtatás fejlődését mutatta be 1871-től napjainkig.

Az előadássorozat délután Dr. Láng István a MTA főtitkárának, a MAFITT elnökének a Magyar Filatéliai Tudományos Társaság létrejöttét és tevékenységét ismertető előadásával folytatódott.

Ezt követően Visnyovszky Gábor inflációs gyűjteményének ritka darabjait ismertette meg vitített diáképek alapján az érdeklődő közönség.

A nap eseményeit Paul Jensen úr, a FIP Postatörténeti szekciója elnökének előadása zárta.

Jensen úr előadásában ismertette a postatörténeti versenyszályok értékeléseinek szabályait, vitaindító előadást tartott a postatörténeti kiállítások összeállításának szempontjairól.

Kiállításaink

Múzeumunk 1992-ben nagyon sok kiállítást rendezett. Majsai Mária grafikusunk nem csak tervezte, de kivitelezte is kiállításainkat, melyek időrendi sorrendben a következők voltak:

VERTEL JÓZSEF ÉLETMŰKIÁLLÍTÁSA

(1992. január 22. – 1992. július 31-ig Bélyegmúzeum)

Abban a reményben, hogy hagyományteremtő kiállítás-sorozatot indítunk, rendeztük meg múzeumunkban Vertel József bélyegtervező grafikusművész életműkiállítását, mellyel 70. születésnapja alkalmából köszöntöttük. A látogatók megismerkedhettek néhány bemutatott alkotáson keresztül az apa nyomdokai indult Vertel Beatrix grafikusművésszel és Vertel Andrea keramikusművésszel is.

A Tóth Béláné gondozta kiállítást Kovács Gergelyné a művész pályafutását értékelő beszédével nyitotta meg.

„Kivételesen ritka alkalom a kisgrafikák miniatűr világába úgy bepillantani, hogy részesei lehetünk az alkotás folyamatának is. Az ünnepelt Vertel József életmű kiállításával most ezzel ajándékozott meg minket.

A bélyeggrafika több alkalmazott művésszel együtt kicsit mostohagyereke a képzőművészeti irodalomnak, pedig a milliók kezéhez eljutó postai művészet több figyelmet érdemelne. A bélyegek és a pénzjegyek alkotóit művészetük alkalmazott volta fegyelmelt, szigorú képi és grafikai megformálásra készíti. Az alkotás folyamatában ők nem az önmegvalósítás végtelen szélességű útjain, hanem nagyon is szűk ösvényeken járhatnak.

Ezen az úton jár immáron négy és fél évtizede szolgálatos lélekkel Vertel József, a magyar bélyeggrafika jeles mestere.

Művészete jellegzetesen közösségi, hiszen változatos bélyegtémák térben, időben

olyan különböző eseményekhez, személyiségekhez kapcsolódnak, hogy képi kifejezésükhöz, ha róluk egyetemes érvényű, összegző gondolatokat kívánunk közreadni, komoly tanulmányokat kell folytatni. Ez jelenti a szolgálatos lélek első teherpróbáját. Aztán jönnek a bélyeg felületének szerkesztési, a tipográfiai kivitelezés kötöttségeivel kapcsolatos gondjai, melyeket nem könnyű feladat az alkotói fantáziával és eszköztárral összeilleszteni. Ehhez is fegyelmezett szellem és szolgálatos lélek szükségeltetik.

Ezt az alkotói szellemiséget követhetjük nyomon a vázlattervek, vázlatok, bélyegtervek kiállított példányain. Már az első vázlatok is tömör kompozíciók, sokszor csak színes feltételeknek tűnnek, majd rajzos részletek, kemény kontúrok hálózák be és töltik meg tartalommal.

Első bélyegét 1949-ben készítette az újjáépült Lánchídról. A sötétzöld, haragos színű Duna mögött a budai vár üszkös romjai magasodnak, fölötte a plasztikus fények szinte aranykapuvá emelik az új ragyogó hidat, amely több lesz mint híd, egy eszmét, Széchenyi eszméjének újjászületését hirdeti.

Az 1952-es és 1956-os olimpiai sorozatai nemcsak kitűnő anatómiai tanulmányok, hanem történelmi képek is. A magyar zászlót lobogtató, földgömbbé is szelidíthető futball labdától, az akadályt hatalmas lendülettel átugró lovasig a magyar sport aranykorának dokumentumai, amelyek egyben népünk csakazértis élni és győzni akarását jelképezik.

A hatvanas években a budapesti panorámát, hidakat megörökítő sorokkal tesz valómást, ahogyan egyik Duna-parti metszetére rávéste Kosztolányi soraival: „Óh én szeretlek áhitattal, tornyos, kavargó, büszke Budapest.” A sorozatok finomművi megformálásukkal, a hidak esetében visszafogott színeikkel, a panoráma sorozatnál a futó időben is állandó Duna kék folyamával összefogott képek páratlan grafikai megoldást eredményeztek.

A hetvenes években a nemzetközi műemlékvédelmi szervezet (ICOMOS) hazánkra is kiterjedő figyelemmel egyidőben, páratlan műemléki sorozatokkal gazdagította a magyar bélyegkiadást. Visegrádi blokkja 1975-ben méltán nyerte el az „Év legszebb bélyege” kitüntető címet. A múlt feneketlen mély kútjából történelmi, régészeti tanulmányok gondos alkalmazásával rekonstruálta a Mátyás-kori Visegráot. A sötétkék háttér a fényben úszó reneszánsz épületeket és az üde domboldalt mély ragyogással meseszerűvé, látomássá teszi. Egy történelmi rekonstrukció művészi miniatúráját láthatjuk a bélyegen.

Nem tagadhatjuk, hogy Vertel József művészi látásában meghatározó szerepe van varázslatos szülőföldjének, Dömösnek. Ez a történelmi érzékenységet elmélyítő környezet élő kapcsolatban tartja a régmúlt korokkal. Talán azért kelnek életre bélyegein a régészeti ásatások feltárta épületszobrászati maradványok, amelyek egyébként csupán szürke kőtári szobortöredékek maradnának. A budavári palota gótikus szobrai a patikamérlegnél is pontosabban mért fényekkel megvilágítva, feledtetik torzó voltukat.

Vertel József munkássága nemzetközi tekintetben is jelentős. A modern bélyeggrafika egyik szép példánya az 1969-ben készült „Ember a Holdon” bélyege. Az úrhajós felnyújtott karjai közé helyezett magas szövegoszlop a tipográfiai elemek kitűnő illesztésére ad példát. Díjnyertes ENSZ-bélyegei 1967-ben, 1978-ban, 1983-ban jelentek meg. Számomra legkedvesebb az 1967-es bélyegrajz. A stilizált, szárnyaival tanácskozó-termet formázó, szíve táján a glóbuszt hordozó, csőrében olajágot hozó madár elmondja Vertel József érzéseit és gondolatait is az ENSZ kívánt szerepéről.

Az a történelmi érzékenység, amellyel minden témájához közeledik, szinte predesztinálta arra, hogy mindenkor szolgálatos honfitársunkként, a maga eszközeivel hozzá-

járuljon a vasfüggöny lebontásához. Az Interparlamentális Unió V. konferenciájára, valamint a budapesti Kulturális Fórumra kiadott bélyegei formai megoldásukkal, a szövegmezők beillesztésével is bravúros remekművek, amellet az Európa közepére helyezett budapesti látkép kiegyensúlyozott belső szerkezetét csak növelik a körbefutó piktogramok, amelyek pedagógiai fontossággal utalnak a kulturális együttműködés területeire.

Azt, hogy ez a pedagógiai gondosság mit jelent a magyarságról alkotott kép kialakulásában, fel sem tudjuk mérni. Akkor döbbenünk rá, amikor a külföldi bélyeggyűjtők körében történelemkönyvekké állnak össze.

Az idők változása bizony lassan történelemmé avatja az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleteket, s a róluk készült bélyegeket is, ám az 1986-os bélyeg zászlótartóin éppúgy van hely a bővítésre, mint a vidám májusfákra emlékeztető, szalagokkal díszített tartóoszlopon.

A miniatúrákban nehéz monumentálist alkotni, Vertel Józsefnek azonban a Magyar Köztársaság címerének megformázásával mégis sikerült. A nyugalmat árasztó, szinte lassú mozgásban lévő mély zöld háttérrel és a címertörténeti miniatúrákkal megduplázott keretézéssel. A miniatúrák, mint olvasott sorok, balról jobbra haladva mutatják be a legrégibb hiteles címereinket a legutóbbiakig. Tankönyvillusztráció is lehetne, különösen, ha Vertel József mesélné el gyerekeinknek gondolatait a címerek-ről.

Végezetül szólni kellene még jeles hazánkfiai megörökítő bélyegeiről: Bartókról, Arany Jánosról, Széchenyiről és a legújabbról Mindszenty Józsefről. Van, ahol a beszédes szemek, a fejtartás keménysége, az arcra hulló fények, máskor a hiteles, műves hátterek segítenek, nemcsak az arcmások, hanem a jellemek megjelenítésében is.

Vertel József rólunk magyarokról is közösségi elkötelezettséggel szól. Tudja, hogy a Magyar Posta világot járó hálózatán át üzenetei eljuthatnak az egész emberiséghez.

Ezt az emberiséget gazdagító művészetet köszönjük meg és köszöntjük ezzel az életműkiállítással, amely bemutatja mind gyönyörű metszeteit, mind játékos és mély gondolatokat megfogalmazó ex-libriseit, cartemmaximumait, dísztvíraiteit és a Dunakanyar ihlette aquarelljeit. A maga örökké szolgálatos lelkével már a világkiállításához is hozzászólt. A terem végében lévő aquarelljén megálmodta a Dunán pontonokon úszó világkiállítás vízióját, a Margit-híd közepe táján a Duna medrében állított ortoronnyal. Vertel József életmű kiállítását az övéi is kiegészítik. Felesége, Fernanda figyelmes, örökké mosolygó arcát metszetén hozta közénk. A Feleség szó igaz értelmében őt illeti az életműt méltató köszöntések fele. Lányai, a keramikus Andrea, s grafikus Beatrix saját munkájukkal mutatkoztak be.

Míg e sorokat írtam többször eszembe jutott Illyés Gyula művészetéről írt négysoros:

„Gondolatoddal tégy túl a lángelmén,
az lesz a nagy dolog!
De még nagyobb:
mond el az egyszerű nép napi nyelvén!”

Azt hiszem ez a grafikai nyelv, amelyet Vertel József megteremtett az Illyési művészet gyakorlata. Az oly nagyon áhított emelkedő nemzet mindennapi tápláléka.

Újévi üdvözlete szerint „70-kedésebe” kezdett, de mi reméljük, még sokáig aktív alkotója lesz a magyar bélyegkiadásnak a Magyar Posta és mindnyájunk örömére.

Ehhez kívánunk meleg szívvel jó egészséget és még sok-sok alkotó esztendőt.

A kiállítás nyitó tablója

Gratuláció a megnyitón

Kulturális fórum '85

Olympiafila '92

(1992. április 27. – május 3. Magyar Bélyeggyűjtők Háza)

Az év első Nemzetközi Bélyegkiállítását az AIPS budapesti kongresszusával egyidőben rendezték fővárosunkban. A kiállítás fővédnökei dr. Kertész Pál, postavezérigazgató, dr. Simádi Béla, a MABEOSZ elnöke, Gallov Rezső, az OTSH elnöke és Schmidt Pál, a MOB elnöke voltak.

Múzeumunk Szegedi Istvánné válogatta kiállítási anyagában a magyar bélyegkibocsátás sportmotívumú bélyegeinek legszebb darabjait mutatta be.

A teljes magyar bélyegkiadás kilenc százaléka foglalkozik hazai és nemzetközi sporteseményekkel, rendezvényekkel, magyar sportsikerekkel. Az 1925. évi első sport témájú bélyegek után huszonöt év telt el a második sport témájú bélyeg kiadásáig, melyet napjainkig még 93 kiadás követett. 50 sorozat 366 bélyegképpel, további 11 önálló bélyeg és 11 blokk, együttesen 388 db sportbélyeg őrzi a küzdelmekkel teli napok eseményeit.

E bélyegek között nem egy szépségét nemzetközi és hazai művészeti versenyen díjazták.

A díjakat, okleveleket is őrzi a Bélyegmúzeum.

Ecológia '92 Nemzetközi Bélyegkiállítás
(1992. június 8. – 14. Rió de Janeiró)

Múzeumunk a környezetvédelem témakörbe tartozó magyar postabélyegeket bélyegterveket, futott leveleket mutatta be hatalmas gyűjteményéből, az alábbi sorokkal ajánlottuk a látogatók figyelmébe a Szegedi Istvánné gondozta anyagot.

„A Magyar Posta napjainkig a Magyarországon található 340 védett növényfajból 64-et, az 571 védett állatfajból több mint 100-at mutatott be bélyegein. A bélyegképek segítségével igyekezett tudatosítani növekvő felelősségünket az élővilág megővéséért és a környezetvédelemért, azért a Földért, amelyet épségben kell átadnunk a jövő generációnak, gyermekeinknek.”

Eurofilex '92

(1992. szeptember 11. – 17. Iparművészeti Múzeum, Magyar Bélyeggyűjtők Székháza)

Nyomdatechnikai változatok a magyar bélyegkiadásban

(1992. szeptember 15. – december 15. Bélyegmúzeum)

Budapest helyszínnel szeptember 11 – 17. között az Iparművészeti Múzeumban került megrendezésre az Eurofilex '92 Nemzetközi Bélyegkiállítás, melynek eseményesorához, rendezvényeihez a Bélyegmúzeum szervesen kapcsolódott.

1992. szeptember 15-én a „Postatörténet Napja”-n ünnepélyes keretek között Doros Béla vezérigazgató úr nyitotta meg új időszakos kiállításunkat, melyen a hazai bélyeggyártás, nyomdatechnika történetét mutattuk be.

Vezérigazgató Úr múltat idéző szavait rendhagyó tárlatvezetés, majd szakmai előadássorozat követt.

Az Eurofilex '92 Nemzetközi Bélyegkiállítás különdíj adományozói között szerepelt a Bélyegmúzeum is. Bencze András ötvösművész ezüstlemezebe vésett IV. vízjelábrája díszítette azt az ezüsten függő medált, melynek tulajdonosa Paul Jensen úr a FIP Postatörténeti szekciójának elnöke lett.

A Budapesten 1992. szeptember 11 – 17. között megrendezésre került Eurofilex '92 Nemzetközi Bélyegkiállítás hivatalos osztályban a MABEOSZ székházban számos külföldi postaigazgatás anyaga mellett a magyar Bélyegmúzeum „Európai és tengerentúli légijáratok” címmel mutatott be válogatást gyűjteményéből.

A kiállításához készült tájékoztató feliratokból idézve ismerkedjenek Önök is a Sipos Józsefné rendezte kiállítással:

„Az első ballon és léghajó-kísérletek után az 1919–23-ból való levelek is igazolják, hogy megindultak a két város közötti »vicinális«, valamint alkalmi és emlékjáratok. Az I. világháború kitörését követően fejlődésük megtorpant, mivel a repülőgépeket a frontra irányították.

A polgári repülés első járatai katonai gépekkel közlekedtek és félhivatalos küldeményeket is szállítottak.

Az első országokat átszelő légiútvonalon 1918-ban a Bécs-Krakkó-Lemberg, majd Kijev, valamint a később csatlakozó Bécs-Budapest szárnyvonalon is katonai gépek közlekedtek. Az 1921. május 21-én ratifikált »Párizsi békeszerződés« a vesztes országok részére repülési tilalmat rendel el. Ezt követően a győztes hatalmak légiforgalma rohamosan fejlődésnek indult.

Az interkontinentális járatok közül először 1922-ben a Francia-Román légitársaság nyitotta meg légiútvonalait Magyarországon.

Hamarosan szükségessé vált, hogy a repülési tilalmat feloldják, hiszen Magyarország légtérét az interkontinentális járatok nem kerülhették el.

A repülési tilalom feloldása után a belföldi légijáratok mellett a Francia-Román légitársaság útvonalához számos európai ország is csatlakozott. Új nemzetközi járatok indultak.

A Csehszlovák Köztársaság 1920-ban először Párizs-London-Varsó közötti, majd ezt követően újabb járatokat nyitott meg.

Albániában az Adria Lloyd rendezte be 1925-ben az első hivatalos légipostai járatot.

A Luft-Hansa 1926-ban létesült járatai tették lehetővé, hogy Németország újra bekapcsolódjon az európai légipostai forgalomba, mindezek szükségessé tették a nemzetközi légipostai forgalom szabályozását.

A francia Latecorere Légiforgalmi Társaság már 1919-től indított a tengerentúlrá, francia gyarmatokra rendszeres járatokat pl. 1923-ban Casablanca-Dakar útvonalon. 1925-ben Tokió-Párizs között két alkalommal indult gép, amely mindössze 82 küldeményt szállított. 1928-ban Iránba Budapest-Moszkva járatral, Brit-Indiába Budapest-Róma-Kairó-Baszra útvonalon nyílt lehetőség légipostai zárlatok továbbítására.

Egyiptomba Budapest-Róma légi útvonalon, majd Rómából tengeri úton szállították a küldeményeket.

Az észak-amerikai földrész repüléstörténetéből az első kanadai légijáratok útjain szállított küldeményeket mutattuk be.

Megállapítható, hogy a repülés egy-egy terület gazdasági és ipari fejlődésének kulcsa lett. A magántársaságok bérelt gépei rendszertelenül, majd menetrendszerűen repültek, biztosítva az összeköttetést, ellátva az élelmezést és a postaszolgálatot.

A Nemzetközi Légipostai Egyezmény lehetővé tette az Európán kívüli és tengerentúli légipostai szolgálat fejlődését is. Az óceánokat átszelő útvonalak különböző földrészeket, Európát, Afrikát és Ázsiát kötötték össze. Európa és Észak-Amerika között rendszeres légipostai járat nem volt. Az első magyar interkontinentális légipostajáratként a »Gerle« indult el földközi-tengeri körrepülésre. A járatral szállított küldemények, a légiút és állomásainak hiteles dokumentumaiból mutattunk be válogatást.

A II. világháború kitöréséig a nemzetközi és hazai légipostai forgalom egyaránt zavartalanul működött.

1942-től a magyar légiszemélyzet és gépei – hasonlóan más országokhoz – katonai szolgálatot láttak el."

*Doros Béla vezérigazgató úr megnyitja
a nyomdatechnika történeti kiállítást*

Nyomdatechnika történeti kiállítás részlete

Mafitt Szalon

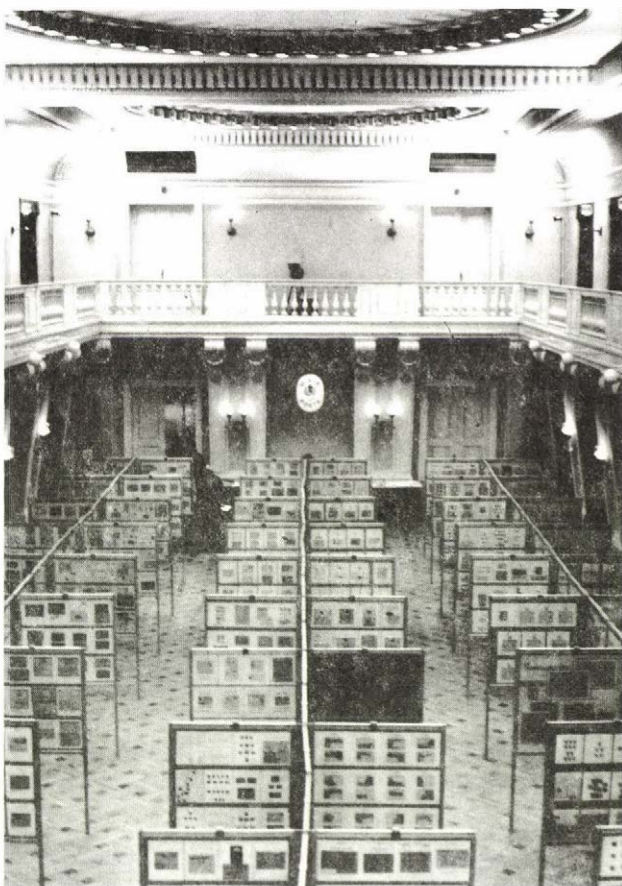
(1992. szeptember 25. – 27. MTA)

Kiállítási anyaggal vettünk részt a szeptember 25 – 27. között rendezett első magyar „MAFITT Szalon”-on, melynek a Magyar Tudományos Akadémia Kongresszusi Terme adott otthont.

A Bélyegmúzeum gyűjteményének ritka és egyedi darabjai mutatta be Sipos József-né válogatásában.

Az 1868. évi Hírlapilleték-bélyegek, az 1873/74. évi Távírdabélyegek, azok próbanyomatai, teljes ívei, fogazási különlegességei, kartonra nyomtatott mintaívei, a Magyar Posta által megrendelt az Állami Nyomdában kivitelezett, de forgalomba soha nem bocsátott bélyegek dokumentumai kerültek kiállítási tablóra.

A Bélyegmúzeum 11,5 milliós gyűjteményéből történt válogatás alkalmas volt arra is, hogy tisztelegjünk múltunk nagy filatelistái előtt. A bemutatott próbanyomatokat például Popovits Frigyes Mirkó gyűjteményéből vásárolta múzeumunk és szívesen tett eleget az egykori tulajdonos kérésének miszerint azokat: „...köszemlére állítsák ki...”

Reprezentatív kiállítás a várban

Egyetemi Napok Pécs: Svindt Ferenc grafikuművész kiállítása (1992. október 22. – november 12-ig POTE)

Hagyományainkhoz híven immár 16. alkalommal vettünk részt kiállítási anyagunkkal a Pécsi Orvostudományi Egyetem „Egyetemi Napok” rendezvénysorozatán.

1992. október 22-én Svindt Ferenc grafikuművész mutatkozott be bélyegtervei és művészfotói segítségével a pécsi közönségnek. A rendező Nikodém Gabriella forgatókönyve így méltatta a művészt.

21 tabló kiállítási anyagában összegződött a fiatal művész egész eddigi tevékenysége, alkotásain keresztül nyomon követhettük művészi útkeresését, kísérletező kedvének megnyilvánulásait.

Az értő szemlélő számára nyilvánvaló, hogy különös tehetséggel megáldott, valódi egyéniség tárulkozik ki a bemutatott műveken keresztül. Feltűnő igényességgel megkomponált munkái a mélyen és tartalmasan gondolkodó alkotó embert állítják elénk, akitől mérhetetlenül távol áll a sablonok világa, de ugyanakkor az öncélúság is. A bélyegtervezés szűk keretei között is szabadon szárnyaló fantáziával rúgja fel a különböző stílusirányzatok korlátait, közhelyek közé beszoríthatatlan művészetével mindig valami újat, szokatlant, meglepőt produkál. Paradox módon alkotásaiban mégis fegyelmettség, összeszedettség, átgondoltság tükröződik. A gondolatok és megfogalmazásuk eredetisége egy szigorú belső művészi, erkölcsi és világnézeti rend eredetiségéből következik. Értő kezekkel pendíti meg az emberi érzelmek valamennyi húrját az „SOS Gyermekfalu” bájos naivitásától a „Nemzetközi Békeév” finom líráján, a „Régi malmok” nosztalgiáján keresztül a „Francia forradalom” politikusságáig.

Bélyegtervei és grafikái mellett a kiállítás bemutatta néhány kisgrafikáját és fotósorozátát is. A sokoldalúság Svindt Ferenc esetében nem sejtet szétforgácsolódást, hiszen az általa művelt valamennyi területen otthonos biztonsággal mozog. Külön érénye, hogy az adott témát nem csupán korrekt módon fogalmazza meg, hanem kivétel nélkül valamennyi munkájával gondolatokat és érzelmeket ébreszt.

FÜLE MIHÁLY FESTŐ- ÉS GRAFIKUMMŰVÉSZ ÉLETMŰ KIÁLLÍTÁSA (1992. december 18. – 1993. március 31. Bélyegmúzeum)

1992. december 18-án egy újabb időszakos kiállítás megnyitójára várta látogatóit a Bélyegmúzeum. **Füle Mihály festő- és grafikuművész „Nézzétek milyen szép a világ”** című kiállítását az alkotómunkával eltöltött 50 esztendő tiszteletére rendeztük, Tóth Béláné forgatókönyve alapján.

Bélyegtervek, metszetek, festmények tükrében győződhettünk meg arról, hogy Füle Mihály élete folytonos átalakulás és megújulás. Mindig megtalálta az önkifejezésnek azt a formáját, amely örömet jelentett számára és megélhetését is biztosította. Életművét bemutató kiállításunkon hangsúlyt kaptak azok az alkotások, amelyek a művész szívének talán kicsit kedvesebbek.

Csodálatosan szépek a legapróbb részletek visszaadására is alkalmas metszetei, melyeket rézbe és acélba egyaránt készített. Rézkarcain országunk sok-sok városát, azok nevezetességét is bemutatta. A grafikai világ fegyelmettség zártágát a témavá-

lasztással és a szabad fogalmazással teszi nyitottá. Szinte életre kelnek madarai, bogarai, lepkéi és nehéz legyőzni, hogy ne akarjuk megfogni a bélyegkép csipketerítőjét vagy a régi magyar fémpénzeket.

A kiállítás a festő és grafikus anyagát együtt, a különböző műfajok és stílusok változásával, teljes életmű anyagát átfogva, mintavételszerű válogatás alapján mutatta be.

Megtékingése reméljük különös és feledhetetlen élmény volt. Megismerhettük az alkotót, aki képes a miniatúrák világában, a természet kínálta tág terekben egyaránt maradandót alkotni. Éreztük a képeiről áradó életszerűséget és rádöbbenhettünk, hogy valóban ...„milyen szép a világ”....

A megnyitó napján a helyszínen alkalmi postahivatal működött és a művész dedikálta alkotásait.

„Műhelytitok munkásságáról” címmel a kiállításához jubileumi interjú formájában rendhagyó tárlatvezető készült. Pillantsanak bele Önök is a kis füzetbe.

- Hogyan kezdődött művészi pályafutása?

- Már iskolai éveim alatt nagyon szerettem rajzolni, a középiskolában a legjobbak között elismerést is kaptam. E képességem kibontakozását hosszadalmas betegségek akadályozták, önképzéssel igyekeztem fejleszteni tudásomat. 21 évesen az önkifejezés vágya irányított a művészi pályára. 1942-ben vettem fel az Iparművészeti Főiskola grafikai szakára. Olyan mesterek tanítványa lettem, mint Haranghy Jenő, Kacziány Aladár és Domanovszky Endre. Tanulmányaim alatt inkább a festészet vonzott, korai munkáimat a Műcsarnok is bemutatta, ezek között volt fiatalkori „Önarcképem” is.

Mint diplomás művész, az első évben zsánerképeket és portrékat festettem.

Grafikus képességemet életem második, talán jelentősebb szakaszában tudtam leginkább kamatoztatni és továbbfejleszteni.

3 évtizedig, nyugdíjazásomig a Pénzjegynyomda munkatársa voltam.

- Mikor kezdett rézmetszéssel foglalkozni?

- Az infláció alatt Horváth Endre tanácsára Dürer és Dürer-korabeli rézmetszetekeket készítettem, hogy a rezet megszeressem. A 10-15 cm-es nagyságú – tehát nem kis-méretű – anyagokra nem akadémikus, hanem Dürer-szerű stílusban másoltam és így megismertem az anyagot, Horváth Endrének köszönhetem, hogy ezt a technikát tökéletesen elsajátítottam. Nyolc vagy tízszeres nagyságban kénkeservvel krétapapírra tussal, tollal rajzoltam. Horváth Endre mutatta meg, hogyan kell kibontani a rajzot vonalháló-szerűen – akár egy szobrot. Így aztán, mikor áttértem a rézmetszésre, igen könnyű volt azt elsajátítani. A vonalfektetés már a véremben volt, így rögtön eredeti nagyságban tudtam metszeni. Úgy ismertek, hogy a leggyorsabban én dolgozom. A rézmetszetekeket úgy készítettem, hogy nem a részleteket, hanem az egészet néztem és fokozatosan fejlesztettem. Mindig negatívra metszek.

- Hogyan kapott megbízást bélyegtervezésre?

- Őszintén szólva sejtelmünk sem volt, milyen szempontokat vett figyelembe a Magyar Posta egy-egy megbízásnál. Valószínűleg ismerték mindegyikünk képességeit. Annak a művésznek adtak megbízást, aki az adott műfajban jó volt. Az osztály munkatársai bármely műfajban tudtak tervezni, akár tájképet, akár portré, hiszen nagyon

magas szintű képzést kaptak. Volt olyan is, hogy más rajzolta és más metszette a bélyeget. Végeredményben a rajz a tervezőé, de át kell írni, alakítani metszetre. Nehéz meghatározni, hogy művésziileg melyik a magasabb szintű. Természetesen, ha a művész egyben metsző is, többet tud beleadni. Ez vagy egymás közötti megegyezés kérdése volt, vagy eleve így szólt a megbízás.

– Melyik volt az első bélyege?

– A Magyar Posta 1950-ben megbízott engem egy virág sor tervezésével. Elég kényes dolog volt, ez ugyanis egy komplikált, összedolgozott bélyegterv, amely vegyes – réz és ofset – nyomdatechnikai eljárással készült el. Az alnyomat színes ofset, a metszet maga egyszínű volt. Vertel Józseffel megegyeztünk, hogy közösen fogjuk elkészíteni, így aztán egymás bélyegtervét vittük lemezre, kivéve a muskátlit ábrázoló bélyeget, ennek rajza és metszése is az én munkám. (Később Tribek Frigyes is bevontuk a tervezésbe. A sor 1,70-es és 30 filléres bélyegének metszetét Nagy Zoltán készítette el. Tribek Frigyes nevét azért nem látjuk a bélyegeken, mert politikai okokból még a gyártás előtt levésették.)

– Vannak-e különösen kedves vagy érdekes bélyegei?

– 1954-ben a káros rovarokról terveztem bélyegeket, ezek tulajdonképpen már a természetvédelmi sorozatokhoz tartoznak. Felkerestem a Természettudományi Múzeum akkori vezetőjét, akitől megkaptam a rovarok egy-egy preparált példányát. Megérdeklődtem, milyen környezetben élnek, így rajzoltam búzagalászt a gabonafutrínkáknak, tölgyfalevelet a szarvasbogárnak, így ábrázoltam vízben a csibort. Szerettem ezt a sorozatot, úgy érzem jól sikerült.

Az 1954-es Gyümölcsök-sor új feladatot jelentett. Horváth Endrével közösen dolgoztunk rajta. Mit mondjak, vulgárisan tervezett, az akkori stílusnak megfelelően naturálsan felfogott sorozat.

A lényeg az volt, hogy a gyümölcs jellege minél tökéletesebben kijöjjön (kidomborodjon). Mivel a gyümölcsök maguk színesek a paprikának, szőlőnek, baracknak több színe is van tehát a bélyegek többszínű nyomást igényeltek. Először kinyomtuk az ofszetet és erre jött rá a rézmetszet. Úgy tudom, ennek a sorozatnak manapság is sikere van. Az egyik amerikai cég az én négy bélyegemről akar posztert készíteni.

– Min dolgozik jelenleg?

– 1979-et követően, miután nyugdíjba mentem a Pénzjegynyomdától, új feladatokat kerestem és találtam magamnak. A Művészeti Alap felkérésére emléklapokat csináltam, ezekhez Magyarországot járva készítettem vázlatokat. Rengeteg rézkarc került ki a kezem alól, de ebben a gazdasági helyzetben erre egyre kevesebb az igény. Hát most festek... így betegen, egy vesével, de azért élek és dolgozom. Nagyon szeretem a színeket, ezért már nem portrékat készítek, hanem főleg tájképeket. Szerettem megfogni a levegő vastagságát, a kék eget, a hátteret. A színek harmóniája mindig kedvenc témám volt. Szódligeten festek romantikus tájképeket. Ez az, ami engem éltet: a munka, a munka és a munka. Ma, idős fejjel is rá tudok csodálkozni a világra, olyan szép és olyan jó kifejezni és elmondani az embereknek:

„Nézzétek milyen szép a világ!”

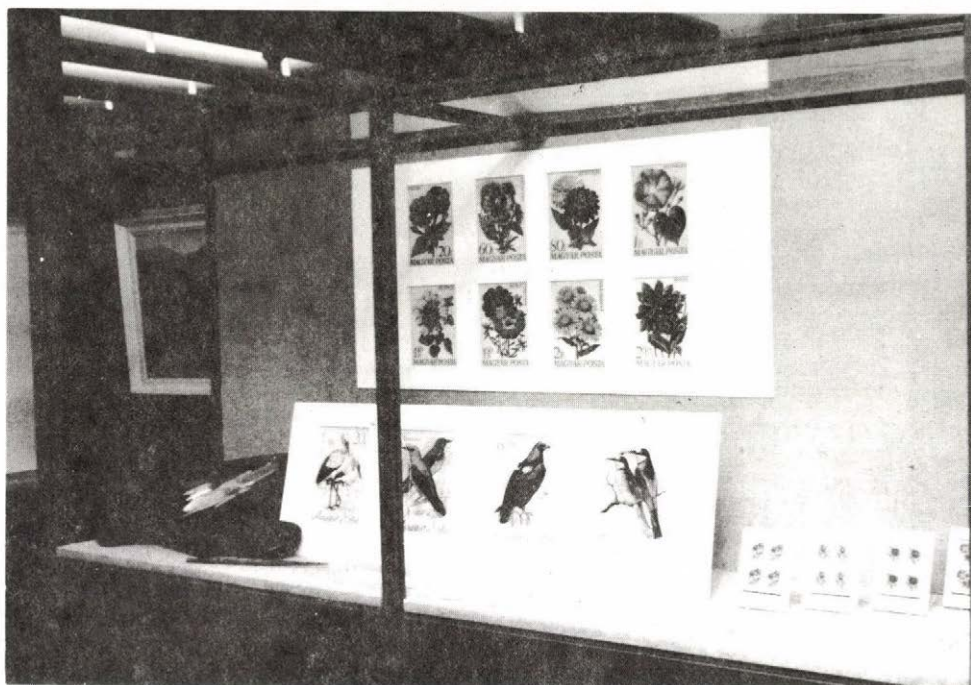

Az ünnepelt Füle Mihály festő- és grafikusművész

Dr. Csernák Endre vezérigazgató helyettes úr elismerő szavai

Virágok és madarak Füle Mihály bélyegtervein

CSEGEZI TAMÁS NÉ

A múzeum 1930-as megnyitását követően tíz év telt el az első érdemleges intézkedések és erőfeszítések megtételéig, nevezetesen egy filatelistai könyvtár létesítéséig. Ez a megkésetttség nehezen indokolható, hiszen már a múzeum létezésének első pillanatától a szinkron gyűjtés mellett retrospektív gyarapításra is szükség lett volna, ami így további évtized könyvtári anyagának visszamenőleges beszerzését róta feladatul a könyvtár működtetőjére. Tudott dolog az is, hogy a létesítendő múzeumi filatéliai szakkönyvtár mellett másik, hasonló funkciójú könyvtár nem létezett. Mindez jól mutatja a könyvtár mindenkor presztizsével kapcsolatos problémákat, annak a felismerésnek a hiányát, hogy kutatómunkát, de még szakszerű feldolgozó munkát és kiállítási tevékenységet is csak kellő szakirodalmi háttérrel és bázison lehet végezni.

Az alapozás azonban megkésetttsége ellenére igen szerencsés és sikeres volt. Nagyan köszönhető ez Vejtey (alias Kölbig) Ferencnek, aki máig hálára kötelező módon saját gondosan gyűjtött könyvtárát ajándékozta a múzeumnak és végiggondolt gyűjtőköri szempontok szerint látott hozzá a hiányzó anyagok beszerzéséhez, további gyarapításhoz és az anyag rendszerezéséhez. (Erről tanúskodnak 1940–42 között különböző filatéliai szaklapokban megjelent felhívásai.) Tervei között szerepelt a magyar filatéliai szakirodalom bibliográfiai feltárása is, ami végtelen sajnálatunkra terv maradt, s e feladatot napjainkig sem végezte el senki.

A múzeum könyvtárának Vejtey óta nem volt hozzá hasonló tudású és lelkes gazdája, kezelője. Mindez sajnálatos módon konstatálható az állomány összetételén. A gyűjtés hullámvá, esetlegessé vált, az anyag részint felhígult, részint hiányos lett. A könyvtár létesítése idején megjelent publikációkból, belső iratokból kikövetkeztethetők azok a szempontok, melyek könyvtári állomány tartalmi és formai határait, a gyűjtés mélységét, egyes témakörökre bontott teljességi fokát, illetve válogató gyűjtés esetén a válogatás elveit meghatározták. Mindez gyűjtőköri leírásban pontról pontra nem szerepelt, csupán Vejtey fejében volt meg igen világosan.

Az élet azt bizonyítja (a könyvtári és múzeumi rendtartás is arra kötelez), hogy a gyűjtemény organikus fejlesztéséhez ezeket a szempontokat rögzíteni kell, hogy a külső körülményekben, vagy a könyvtáros személyében történt változás esetén is érvényesülő irányelvek maradjanak. Természetesen nem örökérvényűek, de a megfontolt változtatásokat szintén rögzíteni érdemes, hogy azokat a módosítás után folyamatosan és következetesen érvényesíteni lehessen. Eme megfontolások alapján készítettük el a Bélyegmúzeum Könyvtárának eddig sajnálatosan hiányzó gyűjtőköri leírását s igyekszünk elérni, hogy a könyvtár a filatéliai szakirodalom szakszerű tárháza, a múzeumi munka és filatéliai kutatások méltó otthona és műhelye legyen.

A gyűjtőkör több szempontból összetett.

Tartalmi szempontból fő- és mellékgyűjtőkört különböztetünk meg.

A fő gyűjtőkörbe tartoznak

a postabélyeg rendeltetésszerű használatával,
kibocsátásával,
előállításával,

gyűjtésével,
bemutatásával, (kiállítások)
bélyegkereskedelemmel

kapcsolatos információkat tartalmazó dokumentumok.

E dokumentumok közül **teljességre** törekedve kell gyűjteni a Magyarországon megjelenteket, illetve magyar vonatkozásúakat.

Válogató jelleggel gyűjtendő a külföldi dokumentumok köre. Elsősorban egy-egy korszak egyetemes feldolgozása, a legfontosabb bélyegkibocsátó országok bélyegtörténetének monografikus feldolgozása, egyetemes, illetve európai anyagot tartalmazó bélyegkatalógusok közül a legáltalánosabban használtak (nem minden kiadás, hanem pár évenként egymással váltakozva, de a múzeum világbélyeg-anyagának nyilvántartása alapját képező katalógusnak – eddig és jelenleg az Yvert-katalógus – minden kiadása), a vezető bélyegkibocsátó országok országkatalógusai bizonyos évenként, a történelmi Magyarország területére vonatkozó kérdéssel kapcsolatos filatéliai publikációk, híres bélyegekkel, ritkaságokkal, a bélyeg eredetiségével, hamisításával foglalkozó irodalom, bélyegmotívum-összeállítások a legnépszerűbb témában.

Kiemelten gyűjtendő a filatéliai szakirodalmat bibliográfiaként tartalmazó, a szakirodalmat szemlélő anyag, jelentős filatéliai szakkönyvtárak katalógusai, repertóriumok, filatéliai szakszótárak, szaklexikonok.

Mellégyűjtőkörbe tartoznak

a főgyűjtőkörbe tartozó dokumentumok, a filatéliai objektumok tanulmányozását lehetővé tevő, segítő, azt kiegészítő, illetve a parafilatélia műveléséhez szükséges kiadványok, továbbá mindaz, ami a bélyegképen megjelenő ábrázolás felismeréséhez azonosításához segítségül szolgál és arról információkat tartalmaz

A mellégyűjtőkörbe tartozó témákat **csak összefoglaló művek szintjén** indokolt beszerezni az egyes szakterületek (zene, irodalom, sport, pedagógia, népművészet, színház stb.) szaklexikon, enciklopédia, kézikönyv típusú kiadványai formájában. A könyvtár szerzi be és kezeli a múzeológiai és könyvtári módszertani szakirodalom legfontosabb kiadványait.

Ennél részletesebben, de erősen válogató és csak az összefoglaló művek szintjén maradó gyarapítással szerzendő be azon szakterületek irodalma, melyek a főgyűjtőkörben leírt témákkal szorosabb kapcsolatban vannak, tehát pl. postatörténet, postai küldeménykezelés, közlekedés, szállítás, papírtörténet, papírgyártás, nyomdatörténet, nyomdai technológia, fotózás stb. Bizonyos mellégyűjtőkörbe tartozó területek egyes részletkérdései is gyűjtendőek. Pl. történelem esetén a magyar történelemnek a magyar bélyegkibocsátás kezdetétől számított időszak vonatkozásában korszakmonográfiák is, továbbá a történelem segédtudományai közül néhány: kronológia, heraldika, intézménytörténet, művelődéstörténet, pénztörténet; művészetek esetén a rajzművészet, iparművészet, díszítőművészet, festészet, grafikai művészetek stb.

A gyűjtendő anyag **nyelvi szempontból**.

Idegen nyelvű irodalmat csak világnyelveken (angol, német, francia) indokolt beszerezni.

Kivételt képez:

- a főgyűjtőkörbe tartozó magyar vonatkozású anyag,
- kevésbé ismert nyelveken megjelent publikációk közül azok, melyeknél az ábrák, illusztrációk fontosabbak a szövegnél és világnyelven kiadott változatuk nincs.

A gyűjtendő anyagok köre **formai** szempontból.

A filatéliai szakirodalom formai szempontból meglehetősen speciális. A gyűjtőkörbe vonható kiadványok számottevő részét nem hivatásos kiadók adják ki, hanem kiadással csak alkalmilag foglalkozó intézmények, egy-egy esemény szervezői, vagy bizonyos téma kutatói maguk „állítják elő” a legnagyobb formai, technikai és szerkesztési („szerkesztetlenségi”) változatosságában, a kiadásra vagy a kibocsátásra vonatkozó adatok gyakori elhagyásával. Ez sajnálatos dolog, de tény s a főgyűjtőkör vonatkozásában válogatási szempontként érvényesíteni nem szabad, hiszen indokolatlan szigorral a filatéliai köztudatban meglévő fontos információk jó részét tartalmazó anyagokat záránánk ki a gyűjtésből. Fentiekből következően a könyv, illetve periodika fogalmát a nemzetközi könyvtári szabvány (ISBD) meghatározásánál tágabban kell értelmezni. Az alább felsorolt anyagok egy részét külön gyűjteményként kezeli a könyvtár, egyedi feldolgozási és nyilvántartási móddal:

- könyv
  - különnyomat
  - bélyegkatalógus
  - bélyegkiállításokhoz kapcsolódó kiadványok (katalógus, tárlatvezető, palmares, bulletin stb.)
  - időszaki kiadványok, periodikák:
    - évkönyvek
    - filatéliai, illetve postai szakfolyóirat teljes évfolyamai, szórványszámai
    - egyéb folyóiratok tematikus vagy filatéliai cikkeket tartalmazó számai
  - gépirat – kéziratnak nem minősülő, gépirásos formában többszörözött tanulmány (ha nyomtatott változata nincs, illetve a gépirásos változat a nyomtatáshoz képest bővebb)
  - árjegyzék, aukciókatalógus
  - plakát
  - aprónyomtatvány (meghívó, értesítés, körlevél, ismertető, tájékoztató propaganda- és szóróanyagok, a filatéliai élet jelentős személyiségeinek gyászjelentései stb.)
  - cikk-kivágotok
- illetve fentieknek vagy azok egyes részeinek másolatban beszerzett, illetve készített változatai.

Beszerzési példányszám

A Múzeum könyvtára a könyvtári anyag helyben használatával működik, nem kölcsönöz. (Csupán a Múzeum munkatársai számára.) Ezért a könyvtári anyagokat általában 1-1 példányban szerzi be. Kivételt képeznek a párhuzamos használatra számot tartó kiadványok, illetve azok, melyek várhatóan gyakori használatuk folytán elhasználódnak s pótlásukra a későbbiekben nem biztos, hogy lesz mód. Azokat a kiadványokat, melyeknek folyamatosan újabb és bővebb kiadása jelenik meg, de a mindenkori

friss kiadás a múzeumi munkához több példányban szükséges, a könyvtár saját gyűjteményébe csak a megőrzésre szánt példányban szerezzé be, az ezen felüli példányokat könyvtári állományba venni, s időről időre törölni indokolatlan.

Állományapasztás, selejtezés

A főgyűjtőkör anyagának csökkentése tartalmi indokok alapján csak gyűjtőköri változtatás, módosulás esetén indokolt. Egyéb okok miatt (pl. elhasználódás) selejtezett művek pótlásáról – különösen egyetlen vagy utolsó példány kivonása esetén – gondoskodni kell. Kivonhatók az állományból azok a gépiratos, illetve másolatban meglévő példányok, amelyeknek hasonlóan teljes nyomtatott kiadott változatát később sikerült beszerezni.

A mellékgyűjtőkör tételei az elhasználódás, avulás ütemében cserélhetők.

Az állománygyarapítás forrásai

Vétel, csere ajándékozás, kötelező beszolgáltatás, saját (múzeumi, alapítványi) előállítás, másolatkészítés útján kerülhetnek a könyvtárba állományi anyagok.

A gyarapításban időbeli elsőbbséget kell biztosítani azoknak a forrásoknak, melyek a gyűjtőkörbe tartozó anyagokról tájékoztatást adnak vagy az érdemi szelekcióhoz felhasználhatók.

Az állomány feldolgozásával folyamatosan desiderata jegyzéket kell készíteni, a hiányzó anyagot aktív szerzeményezési politikával be kell szerezni. A gyarapításnál tekintettel kell lenni a kínálat mindenkori helyzetére s a rendezésre álló anyagi és egyéb lehetőségeket úgy kell felhasználni, hogy a pusztulás vagy a végleges elkallódás veszélyének kitett szakirodalomnak elsőbbséget kell biztosítani. A retrospektív gyarapítás forrásait különösen – szinte kizárólag – a magántulajdonban lévő gyűjtemények jelentik. Meg kell találni a kapcsolatot a jelenlegi tulajdonosokkal, folyamatosan figyelni kell a hagyatékok sorsát. A reprint kiadások gyakran pótolhatnak hiányt, ezek megjelenését fokozott figyelemmel kell kísérni.

A fenti gyűjtőköri leírás egyes elemei nem azonos fontosságú, és – ami lényegesebb – nem azonos szilárdsági szintet képviselnek. A leírás magja, a dolog, a gyűjtemény (és a mögötte álló múzeum) lényegi meghatározóihoz képest van érvényben, tehát meglehetősen tartós, állandó elem. Más részek afféle középtávú elképzeléseket tükröznek, illetve ilyenekhez képest alakultak, ismét más részek viszonylag efemerek, a napi, évi, egy-két évi állapothoz képest tarthatnak igényt generáló szerepre. Kívánatos, hogy a gyűjtőköri leírás legszilárdabb, legállandóbb elemei huzamosan változatlanul megőriztessenek, a későbbi módosítások kumulatív és ne regeneratív jellegűek legyenek. A további részekkel kapcsolatban viszont az lenne helyes, ha azok afféle mozgó részekként, idők jártával kiscserélődnének, újrafogalmazódnának, az élő gyűjteménnyel szemben támasztott – ma még alig vagy egyáltalán nem előrelátható következményekhez képest – változnának.

A Postamúzeum História Domusa

Előszó

Ahhoz, hogy a történelemkönyvek a köztörténetről is szóljanak már az ókortól kezdve krónikásokra volt szükség. Jegyzetelőkre, naplórókra, eseményrögzítőkre, akik szemtanúként, átélőként a pillanat, az óra, a nap élményeinek hatása alatt örökítették meg a történéseket. A történetírás szubjektivitással vádolhatja ugyan egyiküket, másikat, de valójában írásaik nélkül sohasem ismerhetnénk meg a hétköznapokat, az emberi élet kis örömeit és bánatait.

1988 végén, amikor a Postamúzeumban már kibontakozóban volt az a múzeumi műhely, amelynek eredményeiről az évkönyvek pontos számot adnak, a felgyorsult történések közepette magunk is észrevettük egy-egy esztendő átélt örömeiből milyen kevés is kerül az éves jelentésekbe. Akkor határoztuk el, hogy vezetnünk kellene egy Historia Domus-t. A fiatal muzeológusok lelkesen rótták a sorokat egy zöld borítású, fehér galambokkal díszített, valljuk be nem valami izléses krónikás füzetünkbe, néhány hónapig ... mert a szívük alatt hordott gyermekek megszülettek és a krónikások édesanyák lettek. A füzet talán el is kallódott, ami múzeumi nyelven azt jelenti, hogy jól eltették valamelyik adattári doboz alá, s majd kései utódaink rátalálnak.

1992-ben azonban visszatérve gyermekgondozási szabadságáról postatörténetész muzeológusunk, Kisfaludi Júlia, felelevenítette ezt a hagyományt, és megkezdte a Historia Domus vezetését. Ebből adunk közre néhány fejezetet, fogadják hétköznapjaink édes-bús történeteként!

KOVÁCS GERGELYNÉ

*

Február 4-én Somogyi Győző festőművész Ernst Múzeumbeli életmű-kiállítását néztük végig, ahol maga a művész volt tárlatvezetőnk.

Ugyanebben a hónapban nyolcfiókos fémszekrényt vásároltunk, melybe a már több ezer darab adattári kartont helyeztük el. Ugyancsak az adattár fejlesztése kedvéért vásároltuk meg a Selex GR-60 típusú, kis, asztali másológépet márciusban, melyen elsősorban a kiskartonokat sokszorosítjuk.

Az elmúlt évben több olyan „belső ünnep”-ünk volt, mely kis közösségünk dolgos hétköznapjait megvidámította. Március 9-én Sebestyén Kálmán történész kollegánknak gratuláltunk, akit két nappal előtte doktorrá avattak. 13-án hámas ünnepet ültünk: Muha Irénke nyugdíjas kolleganőnkét 70., Sipos Józsefnét, a Bélyegmúzeum postatörténetészét 50., Somoskéry Ákóst, a Telefóniamúzeum munkatársát 50. születésnapja alkalmából köszöntöttük.

Gyűjteményeink az elmúlt évben 314 db tárggyal és 2973 db dokumentummal gyarapodtak. Ezek közül legjelentősebbek a Haris testvérektől vásárolt kísérleti postajár-művek, melyek február-március hónap folyamán kerültek be a kiállításba.

Gyűjteményeink gyarapításáért aktívan is tevékenykedtünk: Grünwald Éva, Kiss Já-

nos és Koppándi Ági március 4-6-ig tartó gyűjtőútja során a Soproni Postaigazgatóság kis hivataljait végigjárva több tucat tárgyat mentett meg az enyészettől.

Kincsek a zánkai postahivatal pincéjében.

Április 1-én Kiss János kedves nyugdíjas postaszakértőnk állt az ünnepség közép-pontjában, aki 50 évvel ezelőtt lépett a magyar posta kötelékébe!

Kiss János átveszi 50 éves postai szolgálata jubileumi ajándékait.

Múzeumunk saját ünnepei mellett igyekezett szerepet vállalni az alapító vállalatok rendezvényeiben, eseményeiben is. Kollégáink részt vettek április 14-én Győrben az elektronikus távbeszélőközpont alapkövetésén.

1992. május 6-án kiemelkedő jelentőségű vendéget fogadtunk: Siklós Csaba Közlekedési, Hírközlési és Vízügyi miniszter tisztele meg múzeumunkat és az Alapítványt látogatásával. Kiállítóhelyeinkről összeállított fotoalbumot kapott ajándékba, és megismerkedett munkákkal, terveinkkel, gondjainkkal.

Siklós Csaba közlekedési-, hírközlési- és vízügyi miniszter látogatása a Postamúzeumban. A miniszter urat Kovács Gergelyné igazgatónő kalauzolja.

Május 7-én hat fős küldöttségünk megkoszorúzta Illaván a Baross-mauzoleumot. Másnap a Közlekedési Minisztériumban megrendezett Baross Gábor emlékülésen igazgatónőnk, Irénke tartott előadást a vasminiszterről, munkásságának hatásáról a társadalmi viszonyokra.

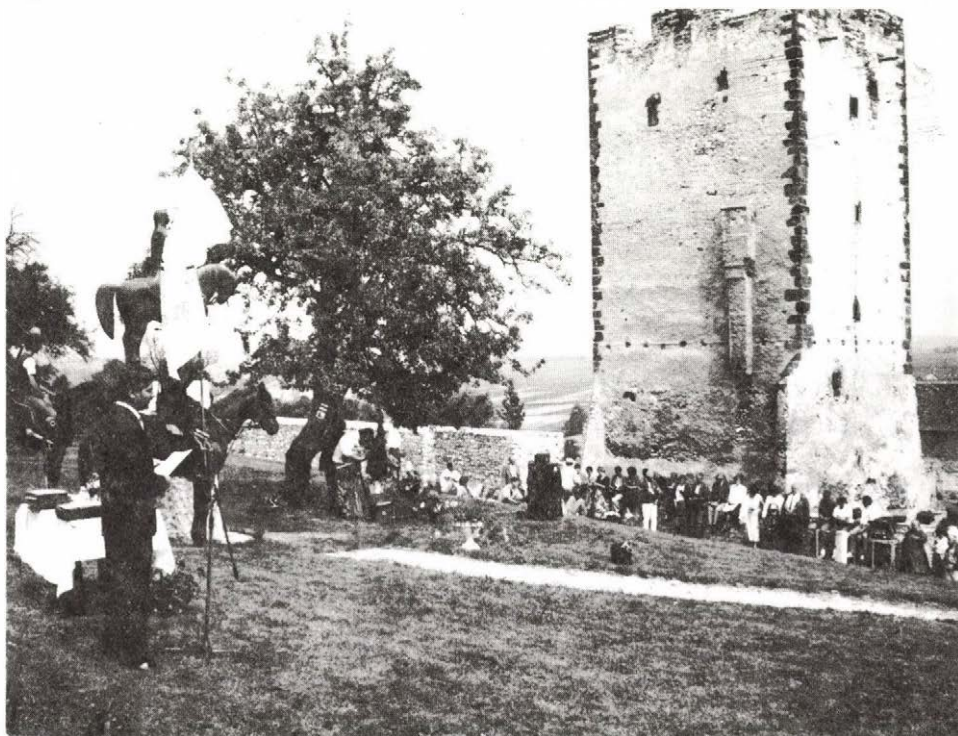
Múlt évben a Futics-pályázat eredményhirdetésére két ízben került sor. Májusban az 1991. évi díjakat adtuk át: I. díjat Dósa György, II. díjat Keviczky István (postumus), III. díjat Kamody Miklós és Sebestyén Kálmán nyertek.

Hamza Imre (középen) átveszi a Futics pályázat különdíját.

Végzett munkánk leglátványosabb eredményei az év során megnyitott kiállításaink. Május 17-én, a Távközlési Világnap országos ünnepségének keretében nyílt meg Nagyvázsonyban az új állandó kiállítás „Hangokkal, jelekkel terekkel – embertől emberig” címmel.

Az 1992. évi Távközlési Világnap ünneplése a nagyvázsonyi Kinizsi-várnál.

Természetesen a muzeológusi-történelmi szakma konferenciáin is részt vettünk. Június 15 és 18 között Irénke és Krizsákné Farkas Pirooska a Középeurópai Műszaki Múzeumok prágai értekezletén vettek részt.

Augusztus 9 és 14 között Sopronban a nők műszaki-, természet- és orvostudományban elfoglalt szerepéről tartottak nemzetközi konferenciát. Ezen diavetítéses előadást tartottam „Távbeszélőkezelők a századfordulón” címmel. Grünwald Éva pedig a fa- és papírrestaurátorok országos konferenciáján vett részt.

Augusztusban a Telefóniamúzeumban elhelyeztünk egy telefonkönyv-szerkesztő mikrofilmes berendezést.

Augusztus 30-án dr. Hannelore Huber, a bécsi Technisches Museum főmunkatársa tett egynapos szakmai látogatást. Mivel ő van megbízva az új bécsi postatörténelmi kiállítás koncepciójának kidolgozásával – elsősorban kiállításaink tervezése, kivitelezése és az enteriőrök érdekelték.

Szeptemberben – a postaépítészeti kiállításra készülve – Kohout Gábor és Breitung György, a Posta beruházási osztályának munkatársai megtervezték a 20 tablóállványból és 8 üveges vitrinből álló installációs rendszerünket, mely harmonikusan illeszkedik az Andrássy úti teremk miliójébe, és amely könnyen szállítható. Vettünk egy

spirálózó gépet is, mellyel már a postaépítészet szakirodalmát könnyen kezelhető füzet formában tudtuk a látogatók kezébe adni.

Szeptember közepén Magyarországon rendezték meg az Eurofilex-92 nemzetközi bélyegkiállítását. Ehhez kapcsolódóan 14-e a „Magyar Posta napja”-vá lett kikiáltva és egy lovasfutár postaúttal megünnepelve, mely a Vár 1. hivataltól indult, az Eurofilex, a MABEOSZ érintésével a Postamúzeumba érkezett.

A Postai Világnapra, október 9-re Andrassy úti termeinkben új installációs rendszerünk felhasználásával készítettük el a „Postaépítészet Magyarországon” c. kiállítást. A megnyitó alkalmából került sor az azonos című könyv nyilvános bemutatására is. A megnyitó ideje alatt futott be Csanda János postás távkerékpáros, aki a három és fél napos útja során Bécsbe vitte a Magyar Posta és a vidéki igazgatóságok, valamint múzeumunk üdvözlét az osztrák társszervekhez. A válaszlevelekkel megérkezve Doros Béla vezérigazgató úr fogadta.

Október 15-én a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumba látogattunk el, s az ott működő számítógépes adatnyilvántartással ismerkedtünk.

A Műsorszóró Vállalat nevét Antenna Hungaria Rt-re változtatta, s erről a hivatalos bejelentést október 20-án, a nálunk tartott ún. szakmai napon tette meg Bartha József igazgató úr. A postaépítészet kiállításához kapcsolódóan a műsorszóró épületek és tornyok építésének jogi, szervezési és építészeti problémáiról szoltak a délelőtti ülés előadásai.

Előadás az Antenna Hungária szakmai napján.

Itt ismertük meg Földi András, az UVATERV mérnökét, aki később a Lakihegyi rádióállomás és torony eredeti, Massányi Károly által készített terveit átadta múzeumunknak.

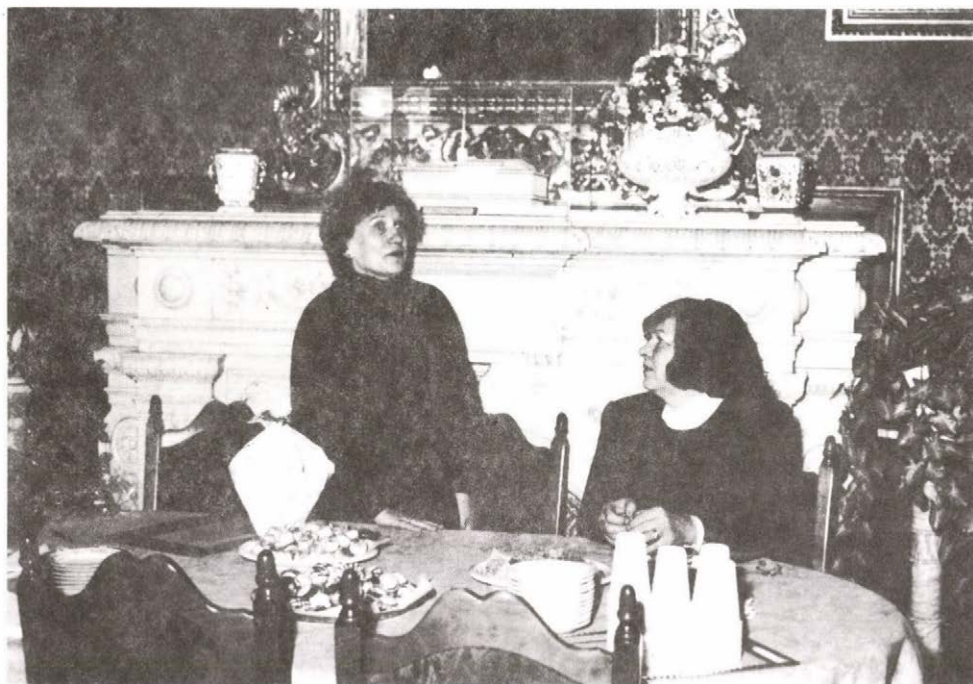
Októberben a balatonszemesi kocsiszn teljes vászonponyva borítást kapott, ami esztétikusabb és tökéletesebben védi a kocsikat.

Postaépítészeti kiállításunkhoz kapcsolódóan Koppándi Ágnes fotósunk felvételeiből válogatva képeslapokat készítettünk kiállítóhelyeinkről, melyek azonban sem időre el nem készültek, minőségileg is elfogadhatatlanok voltak – tele szín- és vágáshibával. Ezeket belépőjegyként hasznosítjuk. A decemberben kiadott második sorozat már csaknem hibátlan, s szépen reklámozza épületeinket és kiállításainkat.

Október hónap folyamán megvált tőlünk Sebestyén István gondnok és Szathmáry Adél takarítónő. Novemberben Kálmán Vilmos gondnokként, Hajdú József részmondós fotoarchívum-kezelőként lett kollégánk.

November 10-én új filiáléval gazdagodtunk: Diósdon, a rádióállomás épületében megnyílt a Rádió- és Televíziótörténeti Múzeum. A kiállítótermen kívül raktárhelyiségünk is van, így a műszaki gyűjtemény ide tartozó tárgyi emlékei egyhelyütt őrizhetők.

Alapítványi közösségünk 1992. novemberében búcsúzott a nyugállományba vonuló Schlott Györgyné Erzsikétől.

Schlottné Erzsike nyugalomba vonul. A búcsú meghatott pillanatai.

Múzeumunk egyre ismertebb a szakmai közönség előtt, amit elsősorban a kiállítás megnyitóinkon, vagy egyéb rendezvényeinken érzékelünk a résztvevők számán. Igen nagy szerepe van ebben propaganda tevékenységünknek is! Nem hirdetésekre fordítunk nagy anyagi erőket, hanem az újságírók tájékoztatásával csalogatjuk magunkhoz a médiákat. Ennek eredményeként kiállításmegnyitóinkról az esti TV-híradókban lehetett látni bejátszást. Decemberben pedig a két értékből álló, postai egyenruhákat bemutató bélyegsorozat kapcsán a TV 2 Napraforgó c. műsorában hangzott el három perces kis postatörténeti összefoglalóm.

Decemberben megjelent évkönyvünk, mely az Alapítvány 1991. évi eredményeit, eseményeit ismerteti. Megtartottuk a Futics-pályázat 1992. évi eredményhirdetését is. Szűk körben, mert mindössze három pályamű érkezett be.

Mi munkatársak személyesen is részesültünk a „nagyberuházások” áldásából: decemberben elkészültek munkaszobáinkba azok a beépített szekrények, melyeket a mi terveink nyomán a Pápai Faipari Szövetkezet készített el.

Műszaki felszereltségünk terén decemberben jutottunk el a legjelentősebb állomáshoz: Bán Ferenc kollega úr hosszás utánjárása és véleményezése nyomán vásároltunk két új Siemens gyártmányú számítógépet, lézernyomtatóval. (Az egyik a Bélyegmúzeumba került.)

Az év utolsó hónapjában Kusnyir Sándor főállású portásként lett kollegánk.

Végezreményben az 1992. évet egészében nézve eredményesnek mondhatjuk. Belső, kulisszák mögött zajló munkáink (gyűjteménygyarapítás, -feldolgozás), technikai felszereltségünk szintje és kiállításaink sikere tekintetében egyaránt.

KISFALUDI JÚLIA

A nagyvázsonyi múzeum új kiállítása

1992. május 17-én vasárnap, a Távközlési Világnap hazai ünnepségeinek Nagyvázsony adott otthont. A Nemzetközi Távközlési Egyesület elnöke, a finn Pekka Tarjanne ezévi üzenete az új horizontokról, a távközlés és a világűr egyre szervezettebbé váló kapcsolatáról, a hagyomány és a korszerűség összefonódásáról szólt. Bár véletlen összeesés, de a Postamúzeum és a Soproni Távközlési Igazgatóság közös kiállítását ugyan ezen gondolatok jellemzik a világnapon megnyitott nagyvázsonyi múzeumban.

Bár az épület műemléki felújítását 1987-ben fejezték be, pár év alatt a falak újra megrepedtek, a padozat korhadásnak indult. A MATÁV Rt. Soproni Igazgatósága szakvéleményt kért a Veszprémi Tervező Vállalattól és a Győri Dimenzió Tervező Kft.-től a repedések és a vízesedés okának megállapítására. Szakvéleményük szerint az oromfal mozgását az épület mellett álló hársfa épület alá benyúló gyökere okozza, a vízesedést a lejtős terepen fekvő épülethez folyó csapadékvíz. A felújítás alatt egy csőtörés során derült ki, hogy a múzeum mellett lévő Kinizsi vár vízellátását biztosító gerincvezeték nyomvonala az épület melletti hársfa alatt található és az elmúlt években már többször megsérült.

A fát a helyi önkormányzat kivágatta, a csőtörést kijavították. Az épület műves felújítását, az archaikus kerámia padozatot, a halogén izzókkal megvilágított belső tereket a MATÁV Rt. Soproni Igazgatóság építészeinek Tompa Károlynak és Gősi Zoltánnak értő és igényes irányításával a Tapolcai Városgazdálkodási Rt. végezte.

Ugyanez mondható el az installációkról, amelyek formavilága a századforduló postahivatali berendezéseire emlékeztet, de funkcionálisan kitűnő megoldásokat nyújt a kiállított anyagok védett bemutatására a távbeszélő központoktól a kismintákon át a bélyegekig.

Az installáció tervezését, kivitelezését és telepítését a pápai Építőipari Szövetkezet Asztalos Szakcsoportja végezte Kovács József vezetésével.

A kiállítás már címében is jelzi, hogy mindennapi életünkhöz kapcsolódik: „Hangokkal, jelekkel, erővel, terekkel embertől emberig”. A hírközlés krónikájából lármafáktól az úrtávközlésig ez a kiállítás, márcsak a 63 m² kiállítási területe miatt is, csak fejezeteket tud bemutatni.

A megújult múzeum első látogatói

Postatörténeti kiállításunknak az egykori parasztház jobboldali szobája ad otthont.

A viszonylag kicsi helyiség meghatározta koncepciónkát: a sok évszázadot felölelő magyar postatörténetnek csak egy töredékét tudjuk bemutatni. Az idelátogató közönség túlnyomó többsége iskoláskorú gyermek, akikben a látvány, a kép maradandóbb nyomot hagy, mint az írott szöveg. Tervezéskor tehát egy színes, ismeretterjesztő szintű kiállítás lebegett a szemünk előtt.

A kiállítás vezérfonalát Nagyvázsony postatörténete adja. Ennek a balatonfelvidéki kis községnek a több évszázadra visszanyúló írott és tárgyi emlékeinek felhasználásával igyekeztünk a magyar postatörténet főbb korszakait visszaadni.

Nagyvázsony a 18. század végétől egyik postaállomása az ország akkori, II. számú Budát Grazzal összekötő postaútvonalának. A kiállítás első része a 19. század közepéig mutatja be a személy- és postaszállítás akkor használatos eszközét, a delizsánszot, a császári és királyi postamesterek és kocsisok egyenruháját, eszközeit és korabeli leveleket, postai nyomtatványokat. Az ablak alatti dioráma miniatűrízált formában idézi fel a delizsánsz utazás élményét, a sarokban korhű egyenruhában álló bábú pedig azt az illúziót kelti, mintha mi is résztvevői lennénk ennek az utazásnak.

A következő tabló és tárló a 19. század második felének postatörténetét mutatja be: a postaigazgatóságok megszervezését, a szolgáltatások körének nagyméretű kibővülését. A képet a nagyvázsonyi postahivatal törzslapja és 1896. évi forgalmi adatai egészítik ki.

Továbbhaladva a kiegyezés utáni, belügyeiben már önállóvá vált Magyar kir. Posta szolgáltatásainak és szállításának emlékeit mutatjuk be: magyar nyelvű bélyegzők, kézbesítősip, kis levélgyűjtő kariolmakett segítségével. A nagyvázsonyi postahivatalban táviró 1901-től működött, melynek alkatrészei a vitrinben láthatók.

Részlet a kiállításból

A következő tablón és vitrinben a kézbesítés fejlődését mutatjuk be, a gyalogos kézbesítőtől (kézbesítőtáska, pénztárca) egészen az 1971 és 1991 között Nagyvázsonyban működött külterületi kézbesítő rendszerig.

Nagyvázsony postatörténetében még egy sajátosság érdemel említést. 1926 és 1934 között állomása volt a postabuszoknak, amelyek Veszprémből kiindulva a községek személy- és postaszállítását végezték. Térképpel, fotókkal, okmányokkal és a postabusz terepmakettjével örökítettük meg ezt a korszakot.

Mielőtt a látogató elhagyná a kis szobát, egy lapozóállványon azonos motívumú képeslapokból és bélyegekből talál összeállítást. Kiállításunkban egyébként a bélyegeket illusztrációként is használtuk.

Kiállításunkhoz szorosan kapcsolódik a kocsiszínen látható két, eredeti lófogatú postajármű. A nagy kariolkocsi 1899-ben, a kis tárkocsi 1900-ban készült és az 1950-es évekig volt használatban. Mindkettőt a pápai Építőipari Szövetkezet Asztalos Szakcsoportja újította fel. Örömmel szolgálunk, hogy Major István postaigazgató úr segítségével múzeumunk egy újabb kariolkocsival gazdagodik, de még a pápai asztalos üzemből restaurálják, hogy felújított társai mellett elfoglalja végleges helyét. A kocsiszín falain az éppen szolgálatukat teljesítő kariolok fotói és a Somogyi Győző megrajzolta egyenruhás postások képei sorakoznak.

Nagyvázsony történeti emlékeivel, a Kinizsi vár lovasjátékaival jelentős idegenforgalmi központja a Balaton-felvidéknek. Nyári szezonban üdvözlőlapok ezrei kelnek in-

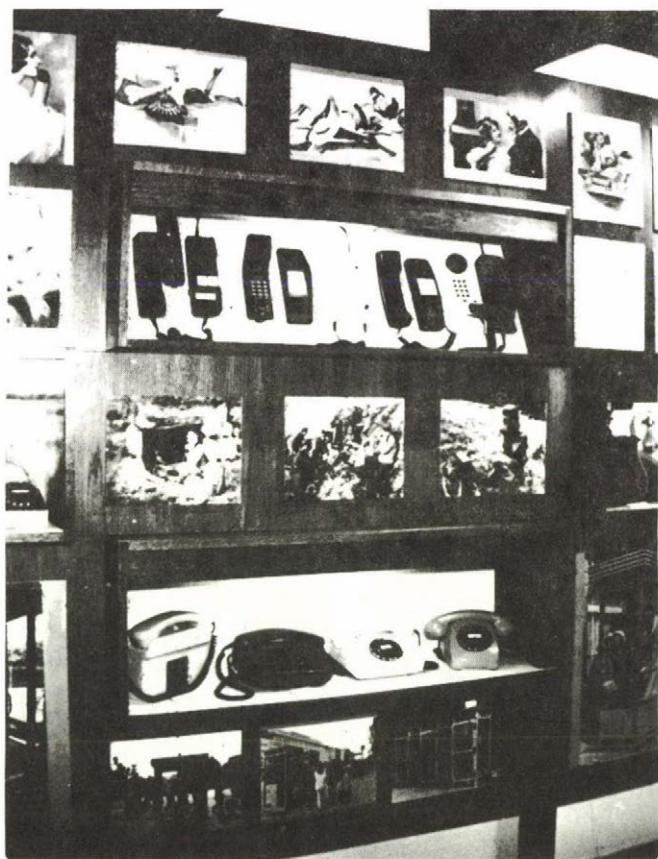

nen útra, hogy a posták világotjáró hálózatán kézbesítsék azokat a címzetthez úgy, ahogy Reményik Sándor kiállításban elhelyezett versében (A postás) olvashatjuk:

"Kezén világok iramlanak át.
Szerelmek égnék és melódiák
Örvénylenek ezer pecsét alatt."

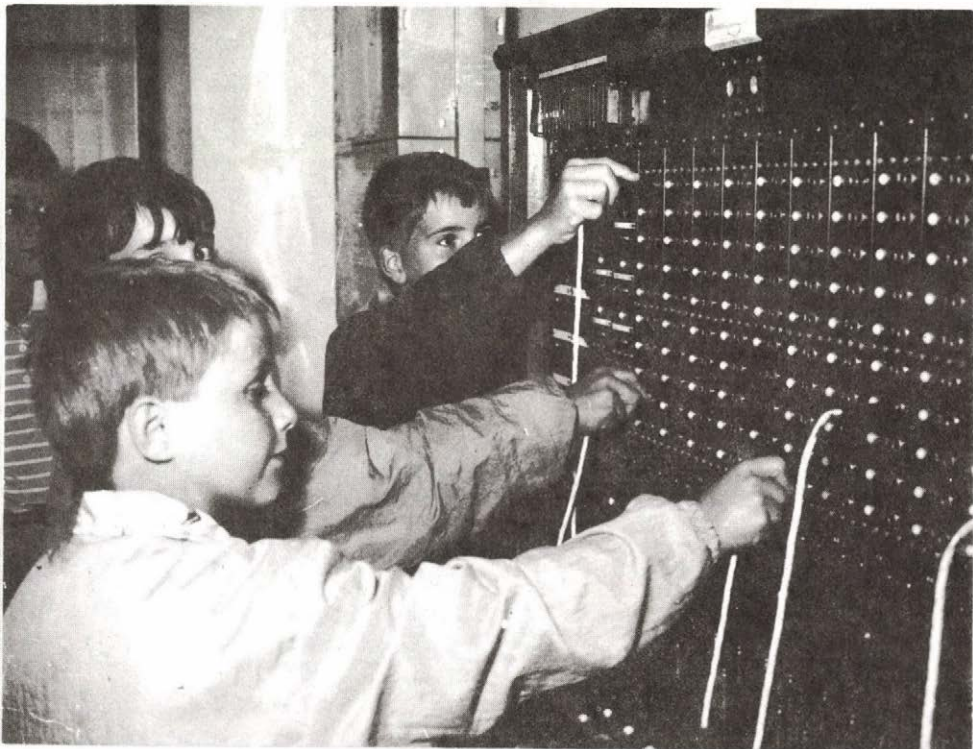
A távközléstörténeti részt távirástörténeti kronológia vezeti be. A látogatók helyszíni üzenetváltásait két távgépiró teszi lehetővé, amelyet Beszédes Ernő és Dinnyés Károly a SECOTEL Kft. munkatársai helyeztek üzembe.

A kiállítás központi témája a telefon. Nemcsak az időt és a távolságot győzte le az emberek között, de a hang közvetítésével a legszemélyesebb kapcsolatot is megteremtette. A mindennapi társainkká vált telefonkészülékek színes kavalkádjában ott vannak azok a készülékek is, amelyeket a berlini Postamúzeumtól, a soproni Rotary központ részegységeiért kaptunk cserébe, 100 darab Bundespost-Telecom forgalmazta telefon formájában. A távbeszélő központkezelő vakok tevékenységének és a nagyothallók írógéptelefonjainak bemutatásával az ember és a telefon ritkán látható kapcsolatai is feltárulnak.

Német telefonok

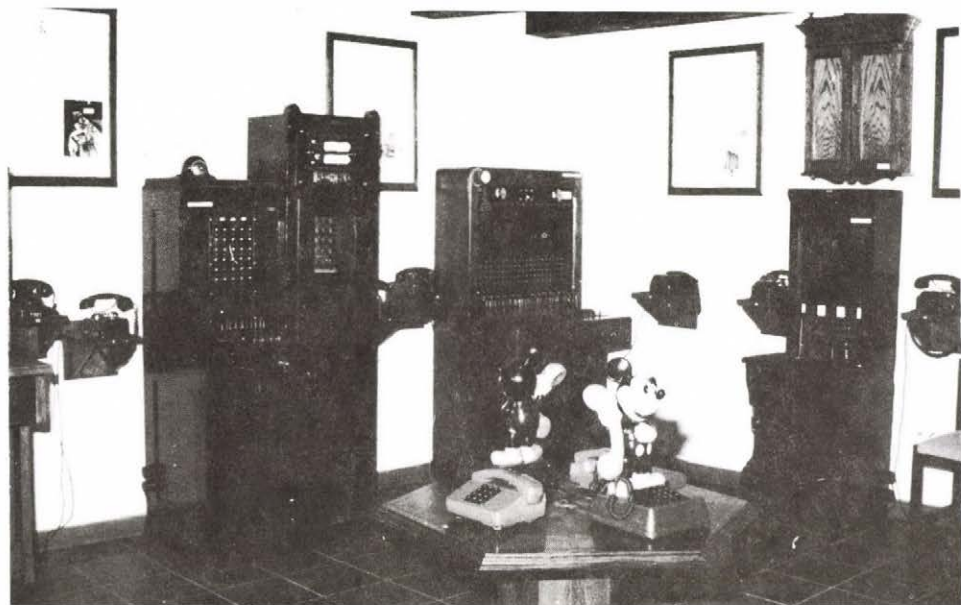
A baloldali teremben impozáns sorozat mutatja be a távbeszélőközpontok fejlődését. Kezdő tablónkon Puskás Tivadar és öccse, Ferenc fényképét láthatjuk, és az általuk létrehozott első magyar telefonközpontot. Az első egyvezetékes keresztlemezű központokat a kétvezetékes központok váltották fel, amelyek közül két 25, illetve 100 előfizetőt kiszolgáló központot ismerhetnek meg működés közben. Az LB (helyi telepes) rendszerű központokat a CB (központi telepes) rendszerek követték, ezeket a szintén működő CB V/30 és „KV” kis vidéki központok reprezentálják.

„KV” telefonközpont

A gépi kapcsolású (automata) központok közvetlen és közvetett vezérlésű fajtáit a CITOMAT és ROTARY típusú központok képviselik, működésüket tablók rajzai ismertetik.

A távbeszélőközpontok fejlődésének új korszakát a crossbar központok jelentették, ezeket az észak-balatoni rurál hálózatban alkalmazott ECR 21-es központ mutatja be. A központok sorát az a CPA 21 típusú alközpont zárja, mely 1991 őszéig a budapesti Postamúzeum alközpontjaként működött. Most a látogatók szolgálatába állt, róla működnek a terem közepén lévő asztalon álló, párba rendezett készülékek. Az egyik pár a gyermekek körében népszerű Mickey Mouse telefon.

Telefonközpontok és Mickey Mouse telefonok

Horváth Pál, a MATÁV vezérigazgatója megnyitja a kiállítást

A központokat a MATÁV Rt. Soproni Igazgatóság, a MATÁV Rt. Veszprémi Távközlési Fenntartási Üzem és a MATÁV Rt. Budapest Vidéki Távközlési Igazgatóság Javító és Szerelő Üzem munkatársai újították fel és helyezték üzembe.

A távbeszélő hálózatok fejlődését, a huzaloktól a fényvezető kábelekig, alkalmazásukkal és szerelésükkel együtt tablóink és tárlóink anyagából ismerhetik meg látogatóink.

Napjaink telefóniáját a múzeum bejáratánál elhelyezett fülkék jelenítik meg. Egyikben érmével, a másikban mágneskártyával működő készülék segíti a vázsonyiak és a turisták távhívásait. A fülkék itt, a múzeum kapujában ugyancsak a hagyomány és a korszerűség együttélését jelképezik.

A múzeumot Horváth Pál vezérigazgató úr nyitotta meg, mintegy félezer jelenlévő örömeire. Megnyitó beszédében, amely egyben világnapi üzenete is volt, a jövőkép érdekében fontosnak tartotta a magyar távközlés múltjának ápolását is. Meggyőződése szerint jövője csak azoknak lehet, akiknek múltja is van! Ennek a nem sikertelen múltnak a bemutatását és megismerését szolgálja a nagyvázsonyi múzeum új kiállítása.

*KISFALUDI JÚLIA – KOVÁCS GERGELYNÉ –
KRIZSÁKNÉ FARKAS PIROSKA*

Egy időszakos kiállítás maradandó értékei...

Postaépítészet Magyarországon

A Magyar Távközlési Vállalat 1992. évi könyvkiadási tervének megfelelően a 3. negyedévben (október első napjaiban) megjelent a „Postaépítészet Magyarországon” c. könyv. Már az anyaggyűjtésben, szerkesztésében és megírásában is aktívan részt vett múzeumunk.

Júniusban vetődött föl a gondolat: a könyv megjelenésével egyidőben készüljön egy kiállítás, mely a kézirat lezárása óta megtervezett, illetve elkészült épületeket mutatná be. Nagyszabású szervezés indult. Minden területi igazgatóságot, valamint a POTI Kft-t, és a TÁVBER-t is felkértük az alábbiak gyűjtésére, illetve átadására: Működési területükön megépült, építészettörténeti szempontból jelentős, vagy újabb- és legújabbkori épületek rendelkezésre álló dokumentációi (tervek, makettek, fotók, diák, filmek), építéstörténeti dokumentumai (tervezői-, kivitelezői szerződések, beruházási okmányok, építési naplók, átadás-átvételi jegyzőkönyvek, üzembehelyezési jegyzőkönyvek), a létesítményekben található festmények, akvarellek, grafikák, képzőművészeti alkotások.

A kiállítás megrendezésekor három cél vezérelt bennünket:

1. A szakmatörténeti könyv megjelenésének akartunk nagyobb jelentőséget adni, felhívni rá a figyelmet.
2. Igyekeztünk méltó emléket állítani azoknak a tervezőknek, akik szakmai tevékenységüket részben vagy egészben a postaépítészet területén fejtették ki.
3. Nem utolsó sorban pedig összefogásra és együttműködésre készíteni a három utódvállalat szakembereit.

A felkérésünkre beérkezett anyag nagy mennyisége, változatossága és a kiállításstervezéskor megtartott szakmai értekezletek azt bizonyítják, hogy ez utóbbi célunkat maradéktalanul elértük. Fontosnak tartom felsorolni mindazokat, akik bármilyen anyag rendelkezésünkre bocsájtásával segítségünkre voltak:

MATÁV Soproni Ig., Miskolci Postaig., MATÁV Miskolci Ig., Szegedi Postaig., MATÁV Szegedi Ig., Szentés 1. ph., TÁVBER, Magyar Műsorszóró Váll., POTI Kft., MATÁV Pécsi Ig., Budapesti Postaig., Posta Járműtelep, Budapest Vidéki Postaig., Debreceni Postaig., Magyar Posta Beruházási Főosztály.

A beérkezett dokumentumok és a Postamúzeumban lévő anyag jellege a kiállítás koncepciójának megváltoztatására készítetett bennünket. Fontos szemponttá vált ugyanakkor a 80 évvel ezelőtt felállított „M. Kir. Posta Építési Felügyelőség” tevékenységének, működési területének bemutatása.

A forgatókönyvet a könyv szerkezetéhez igazodva a következőképpen alakítottuk ki:

1. terem: Postaépítézet a kiegyezéstől 1900-ig, postaigazgatósági épületek
2. terem: Pályaudvari hivatalok, feldolgozóüzemek kezdetektől napjainkig
3. terem: Járműtelep, postaépítészek arcképcsarnoka, Somogyi Győző térképén az Építési Felügyelőség kezelésében lévő kincstári épületek bejelölése
4. terem: 1900 és 1945 között épült kis és közepméretű hivatalok
5. terem: Távbeszélő központok, postapaloták kezdetektől napjainkig
6. terem: 1945 és 1990 között épült postahivatalok
7. terem: A műsorszórás épületei, antennatornyai kezdetektől napjainkig
8. PKI előadóterem: A posta jóléti, kulturális és szociális épületei kezdetektől napjainkig.

Mindjárt az elején felmerült azonban egy komoly gond – a megfelelő installáció hiánya. Ahhoz, hogy a kiállítási exponátumokat eredeti formájukban, sérülés nélkül és élvezhető módon bemutathassuk, új installációs rendszer megtervezésére került sor. A fából készült, mobil tablókat és vitrineket Hohout Gábor, illetve Breitkopf György tervezte, a Pápai Faipari Szövetkezet készítette el. A kb. 500 000 forintos költséget az alapító vállalatok fedezték.

A tablóba üveg és paszpartukartonok alá fotók, rajzok, tervek, a tárolókba tervek, albumok, tervezőmunkához szükséges eszközök, emléktárgyak kerültek. Külön elhelyezést nyertek a makettek, melyek közül 6 darabot a kiállítás időtartamára kaptunk kölcsön. Hasonlóképpen kölcsönöztük a bábukat is a korabeli postai egyenruhák bemutatására.

A kiállítás tervezésében Somkúti Vilmos, Hajdú József és Pataki Klára voltak segítségünkre a maguk nagy szakmai tapasztalatával. A kivitelezés pedig megint a Postamúzeum dolgozóinak összefogásával és Majsai Mária besegítésével készült.

A megnyitóra 1992. október 9-én a Postai Világnapon került sor, a könyv nyilvános bemutatásával egybekötve. Ugyancsak itt és ekkor vették át a napjainkban a beruházási osztályokon dolgozóknak szóló emléklapokat a Magyar Posta, a MATÁV és a Műsorszóró Vállalat beruházási osztályvezetői. Tehát a postaépítézet mai harcosait is köszöntöttük, miközben a már elhunyt építészekre (Bene Gábor, Gergely László) is emlékeztünk.

Szintén a megnyitón került vetítésre először az a videofilm, melyet a Filmarchívum felkérésünkre az egykori mozihíradók műsorából összeválogatva készített. Még a szakembereknek is megható élmény volt mozgófilmen látni a lakihegyi torony építését és felavatását.

Ez a film néhány héttel később, 1992. október 20-án, a Magyar Műsorszóró Vállalat szakmai napján is nagy sikert aratott. Ezen a programon került sor – számos szakmai előadás elhangzása mellett – arra a hivatalos bejelentésre, hogy a vállalat neve ezentúl Antenna Hungária Rt.

A MATÁV Pécsi Igazgatóságának dolgozói 1992. november 5-én tekintették meg a kiállítást, és az azt követő beszélgetések eredményeképp 1993. február 1. és március 1. között Pécsen, a Kultúra Házban mutathattuk be a magyar postaépítézet történetét. Ezzel megtörtént új installációs rendszerünk mobilitásának főpróbája is.

Pécsről visszaérkezve teljesen leszereltük a kiállítást, s megkezdődött a múzeumi gyűjtemény szempontjából a legnagyobb munka. A postaépítészeti kiállítás szinte kikényszerítette belőlünk a teljes múzeumi anyag feldolgozását. Ebben nagy segítségünkre volt továbbra is Hajdú József. A rendszerezés eredményeképpen múzeumunk több ezer darabos, posta- vagy műsorszóró épületeket ábrázoló fotóanyaga könnyen kezelhető, ABC-s rendszerben elhelyezve található. Így egyhelyütt van minden épület minden fotója, függetlenül attól, mikor, ki készítette a felvételt. Nem utolsó sorban: a rendszer bármikor rugalmasan bővíthető, s a meglévők mellé bármikor, bármennyi új fotófelvétel besorolható.

Végeredményben elmondhatjuk, hogy a „Postaépítészet Magyarországon” c. kiállításunk céljait megvalósítottuk, ezeken túl munkánknak számos más haszna is volt, részben a gyűjteménygyarapodás, részben a szakemberekkel való baráti kapcsolatok kialakítása terén.

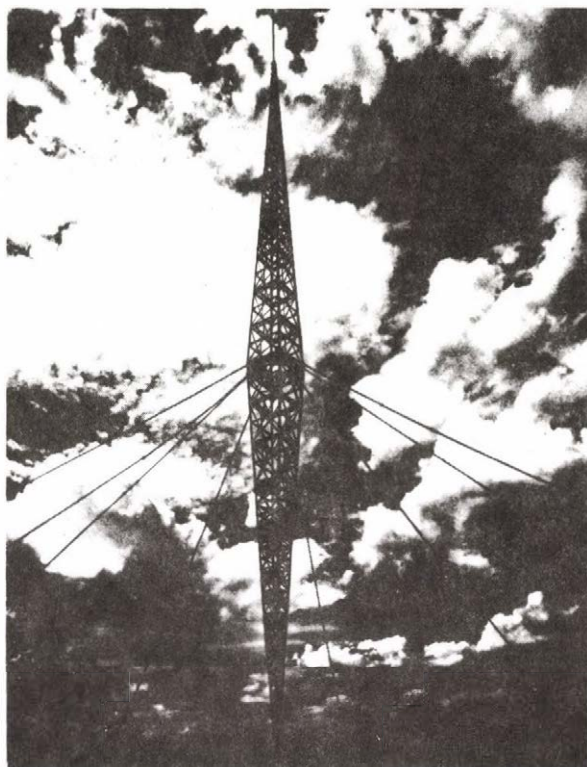
KISFALUDI JÚLIA

Múzeumalapítás Diósdon

Hazánk első, és egyetlen Rádió- és Televíziómúzeuma 1992. november 10-én nyílt meg a diósdói rövidhullámú rádióállomás épületében. A rövid hír mögött hosszú történet rejlik. A magyar rádiózás, televíziózás emlékeit meglehetősen változatos helyszíneken, országos szakmúzeumokban, intézményi, üzemi és magán gyűjteményekben őrzik.

A magyar műsorszórás emlékeit elsősorban a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány Postamúzeuma gondozza. Rádió- és televíziótörténeti gyűjteménye az elmúlt évtizedben a magyar távközléstörténetet bemutató kiállításokban, néhány rádiózáshoz kapcsolódó évfordulón, időszakos tárlatokon került a nagyközönség elé. A kiállítási tér hiánya már régebben felvetette egy önálló múzeum szükségességének gondolatát. Komolyabb kísérletek erre nézve az 1980-as évek elején kezdődtek, a lakihegyi 314 méteres rádió antennatorony felrobbantása körüli viták során.

A közvélemény felháborodással fogadta a hírt, hogy a magyar rádiózás szimbólumává vált, a Magyar Rádió emblémáját adó antenntát a Magyar Posta 1983 augusztusában megsemmisíti. A tömegkommunikációs csatornákon vita indult és az antenna megmentésére szerveződő szakemberek tiltakozása sikerrel járt. Az Országos Műemléki Felügyelőség javaslata alapján az Építésügyi és Városfejlesztési Minisztérium és a Művelődési Minisztérium a tornyot műemlékké nyilvánította (1. számú melléklet: a vonatkozó határozat).

A lakihegyi 314 m-es antenna

A Magyar Posta 1986-87-ben elvégezte az állagmegóvó javítási, fenntartási és festési munkákat 5,8 mFt ráfordításával. A Postamúzeum ebben az időben hasznosítási tervet készített a torony és környezete bemutatóhellyé alakítására, a csatolóházban kamarakiállítást kívánt berendezni filmvetítések biztosításával.

1988-ban a Postamúzeum, a Magyar Posta, a Magyar Rádió és a Híradástechnikai Tudományos Egyesület közösen emlékeztek meg a lakihegyi adó és a stúdió üzembehelyezésének 60. évfordulójáról. A kiállítás rendezése során újra felvetődött a lakihegyi értékek in situ megőrzése (ld. a Magyar Posta Rádió- és Televízióműszaki Igazgatóság vezetőjének frott levél: 2. számú melléklet).

A rádiómúzeum csírájának álmát a válaszlevél üzte el (3. számú melléklet).

1988. október 25-én a Postamúzeum két termében megnyílt a „Lakihegy 60 éve” című kiállítás, melyhez sikeres emlékülés csatlakozott, emléklap és a Postamúzeumi Közlemények tematikus száma gazdagította.

A múzeum egyre gyarapodó rádiótörténeti gyűjteménye „napfényre”, kiállításba kívánczolt. A debreceni Delizsánsz kiállítóhelyünkön, egyetlen kis teremben 1989-ben megnyílt „A rádió” című kiállítás. Bármily röviden ismertette is a hang útját a stúdiótól a rádiót hallgató emberig, nagy sikere volt. A sors szomorú fintora, hogy nem sokáig, ugyanis az épületet lebontásra ítélték 1990-ben, hogy helyén épüljön fel Debrecen új távbeszélőközpontja. A rádiótörténeti gyűjteményünk így újra raktárba került és „Csipkerózsika” álomba szenderült.

Részlet a debreceni kiállításból

Az események azonban 1991-ben új fordulatot vettek. Megnyílt a Telefónia Múzeum, példát szolgáltatva a követésre (ld. Modulátor 1991. 3., 4. sz. melléklet).

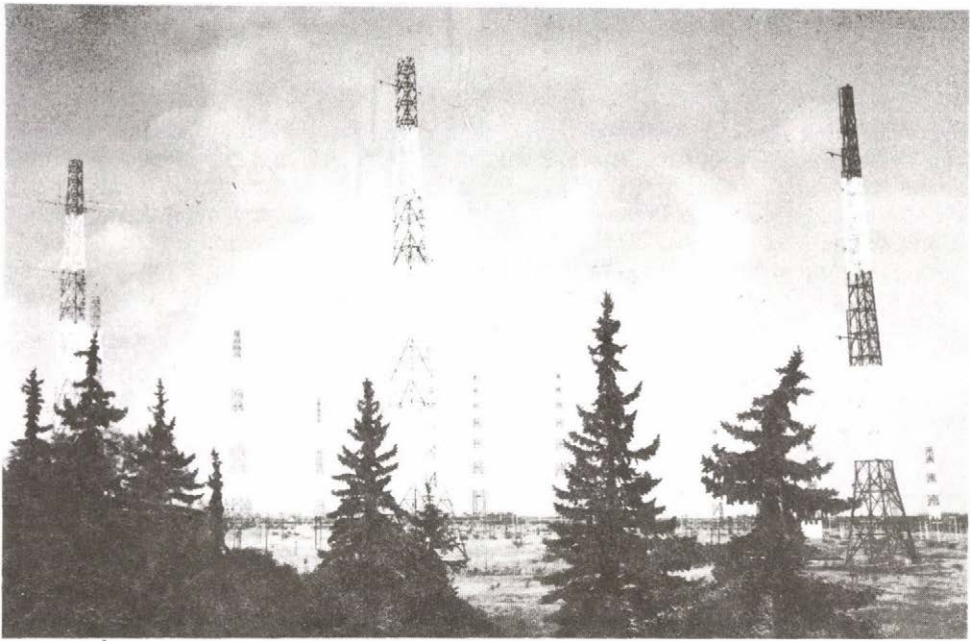
Az Alapítvány Kuratóriumában a Magyar Műsorszóró Vállalat képviselőjében Szigligeti Erzsébet hasonló meggyőződéssel állt a múzeomalapítás ügye mellé. A döntés alig váratott magára. Bartha József vezérigazgató úr felmérve a tárgy és dokumentum anyag helyzetét, 1992. januári hatálybalépéssel utasítást adott ki az értékmentésre és a vállalaton belül Múzeumi Bizottságot hozott létre, akik az alapítványi munkatársakkal fontos feladatokat végeznek a múzeumépítés érdekében (5. és 6. melléklet).

A Múzeumi Bizottság megismervén lakihegyi kudarcainkat, ekkor felvetette, hogy nézzük meg a Diósi Rádióállomás megüresedett adótermét.

A Diósi Rádióállomás

Diósd felé utazva, kanyarogva a 70-es úton, már messziről integetett felénk a piros-fehér színű antennák sokasága. A hegyre érve, ragyogó napsütéses időben tárult elénk az állomás épülete páratlan környezeti parkjával. Szemben Csepel szigetéről a lakihegyi 314 méteres szivartorony köszöntött ránk. A látvány lenyűgöző volt. Szó nélkül mindnyájan megéreztük, hogy múzeumra találtunk. Szilágyi József állomásvezető úr talán csodálkozott, megilletődött kis csapatunkon, amikor a tágas széles lépcsőn felérve az emeleti, régi adóterembe léptünk, amely bár raktárként funkcionált, lelki szemünk előtt már kiállítási teremmé alakult.

Rövidhullámú antennák

A Múzeumi Bizottság és az Alapítvány jelen volt munkatársai megállapodtak abban, hogy 1992 őszére a már ismert rádiós kiállításunk anyagával a „honfoglalást” megindítjuk és az állandó, végleges rádió- és televíziótörténeti kiállítást 1995-re, a magyar rádiózás megindulásának 70. évfordulójára építjük ki.

Pataki Klára, a Múzeumi Bizottság tagja a Modulátorban lelkesítő cikkel hívja fel munkatársai figyelmét a feladatokra (7. számú melléklet). Susánszky László okleveles gépészmérnök, a magyar műsorszórás doyenje, a kiállítás technikatörténeti tématervét állította össze történelmi, társadalomtörténeti részletekkel Kovács Gergelyné kultúr-történész, a Postamúzeum igazgatója egészítette ki. Először a Modulátor hasábjain látott napvilágot (8. számú melléklet). Susánszky László úr javaslatára a múzeumi anyaggyűjtéshez több intézmény és vállalat segítségét kértük (9. számú melléklet). Felhívásunkra nemcsak vállalatok, magánemberek is jelentkeztek, felajánlva a tulajdonukban lévő tárgyakat, dokumentumokat. Hozzájárulásukat, nagy terveink megvalósításához ezúton is szeretnénk megköszönni.

A múzeum belsőépítészeti kialakítására irányelveket készítettünk (10. számú melléklet) és több tervezőt kértünk fel a tervek elkészítésére. Meghívásos pályázatunk azonban sikertelen volt, a belsőépítészek nem értették meg a kiállítás lelkét, avagy nem találtak rá. Elképzeléseik korrektek, ám üresek voltak.

A volt adóterem hamarosan kiürült, a nyár folyamán elvégeztük a festést és a világítás modernizálását. Meglévő installációink felhasználásával egyszerű, de tartalmas kiállítást igyekeztünk rendezni. Mindent magunk csináltunk együtt, önerőből, az állomás munkatársaival, akiknek ez volt az első találkozása a múzeumi munkával. Talán ezért is vallják a múzeumot szívvel, lélekkel a magukénak és segítik, támogatják működését.

A kiállítás a rádióadás hármastagozódását követi nyomon a műsorkészítés, az adó berendezéseit és a vevőkészülékeket ismertetve. Jeles fejezeteit és tárgyait kiállításvezetőnk összegzi (11. számú melléklet).

*Stúdió berendezések.
Részlet a kiállításból*

Az 1992. november tizedike átlagos őszi hétköznap volt. Számunkra pirosbetűs nappá vált. Megnyílt hazánk egyetlen Rádió- és Televíziómúzeumának első, időszakos kiállítása. A népes vendégsereg figyelmesen hallgatta a Magyar Műsorszóró Vállalat, addigra Antenna Hungária Rt. vezérigazgató-helyettesének Dr. G. Tóth Károlynak megnyitóját (12. számú melléklet).

*dr. G. Tóth Károly, az
Antenna Hungária Rt.
vezérigazgatóhelyettese
megnyitó beszédet mond*

A szakemberek örömeiben Diósd is osztozott, alapítványunk egy földlabdás diófacsometével köszönte meg a nagyközség múzeumot befogadó szeretetét Hermann Ferenc polgármester úrnak.

Néhány nap múlva a „Rólunk írják” tablónkra egyre több újságcikk került és a vendégkönyvben is sokasodtak a teleírt lapok (13. és 18. számú mellékletek).

Ez történt Diósdon az 1992. esztendőben!

KRIZSÁKNÉ FARKAS PIROSKA
muzeológus

H A T Á R O Z A T

Az 1/1967. /I.31./ EM számú rendelet 5.§ /1/ bekezdése alapján ránk ruházott jogkörben, az Országos Műemléki Felügyelőség javaslata alapján

a lakihegyi 314 méteres rádió-antennatornyot

- a Szigetszentmiklós 0250 és 0266/2.hrsz. alatti, együttesen 15 ha 7380 m² külterületi ingatlant a rajta lévő építményekkel - ipartörténeti jelentőségére tekintettel

m ű e m l é k

minősítéssel védetté nyilvánítjuk.

A határozat ellen nincs helye fellebbezésnek, mivel azt a kormány két tagja jogkörében eljárva hozta.

Felhívjuk az Országos Műemléki Felügyelőséget, hogy az 1/1967. /I.31./ EM számú rendelet 5.§ /3/ bekezdése alapján jelen határozatról értesítse az illetékes szerveket.

I n d o k o l á s

A fentiek szerint határozotunk, mivel az 1933-ban elkészült antennatorony a magyar ipar, a magyar mérnöki munka kiemelkedő teljesítménye, építésének idején világ színvonalú alkotás - a világon a második Blaw-Knox típusú antifading antenna, Európa legmagasabb építménye - volt. Így a lakihegyi 314 méteres antennatorony hazánk történeti múltjának - a magyar rádiózásnak és mérnöki technikának - jellegzetes, pótolhatatlan olyan emléke, amely az ország gazdasági-történelmi és kulturális fejlődésének tárgyi bizonyítékául szolgál, és ipartörténeti szempontból kiemelkedő jelentőségű.

Budapest, 1935. augusztus "21"

/Szonkó László/

építésügyi és városfejlesztési
miniszter

/Dr. Köpeczi Béla/

művelődési miniszter

Bugyi József igazgató elvtársnak
Posta Rádió- és Televízióműszaki Igazgatóság
Budapest 1440, Pf. 8.

Kedves Bugyi Elvtárs!

Mint ismeretes Ön előtt, október 25-én közös rendezvényen emlékezünk meg a lakihegyi rádióállomás fennállásának 60. évfordulójáról.

Az emlékülés elnöki tisztét betöltő dr. Valter Ferenc elvtársnak jelentést kell adnunk arról, hogy a lakihegyi 135 kW-os adó teljes berendezését in situ megőrzendő híradástechnika-történeti műszaki emlékké kívánják-e nyilváníttatni. Erre nézve a Postamúzeum a szükséges előkészítést – amely az emlékülésig egy szándék-bejelentéssel realizálódhat – csak abban az esetben végezheti el, ha ezzel a Posta Rádió- és Televízióműszaki Igazgatóság egyetért. Hasonló, és országosan is egyedülálló műszaki védelmet eddig a Magyar Posta a Vár-mellékközpont számára tudott biztosítani. Úgy érezzük, hogy ez a postai kezdeményezés az antennatorony védetté nyilvánításához kapcsolódó elmarasztaló hírünket erkölcsi értelemben is ellensúlyozná, másként a védettség műszaki értékét komplementírozna.

Szíves értesítését várva, őszinte nagyrabecsüléssel:

Budapest, 1988. szeptember 29.

KOVÁCS GERGELYNÉ
múzeumigazgató

Posta Rádió- és Televízióműszaki Igazgatóság
Budapest VIII., Trefort utca 2.
Postacím: 1440 Budapest, Postafiók 8.
Távbeszélő: 331-750

Tárgy: 135 kW lakihegyi adó
Hiv. sz.: POM. 3014/1988.
Üi. sz.: V-38/1988.
Üi.: Pataki Kl.

Kovács Gergelyné
múzeumigazgató elvtársnő

B u d a p e s t

Kedves Igazgató Elvtársnő!

Szíves megkeresésére válaszolva előljáróban megemlítem, hogy – figyelemmel kísérve a lakihegyi 60. évforduló előkészületeit – lehetőségem volt arra, hogy alaposan mérlegeljem a 135 kW-os adóberendezés esetleges védetté nyilvánításának kérdéseit. Állásfoglalásunk kialakításakor mindenek előtt a szóbalévő adónak és a befogadó épületrésznek jelenlegi funkcióját kellett mérlegelnünk. Át kellett tekintenünk az elkövetkezendő évek, már a VIII. ötéves terv összeállításánál is figyelembe veendő fejlesztési és rekonstrukciós igényeit és ezek lehetőségeit is.

Mindezek alapján sajnos, arra az álláspontra kellett helyezkednünk, hogy az Ön által említett és megcélzott megoldással jelenlegi ismereteink szerint nem érthetünk egyet. Javasoljuk azonban a 135 kW-os Standard adóberendezés néhány jellegzetes egységének védetté nyilvánítását.

Indokolás

1. Az említett 13,2 millió Ft. eredeti bruttó értékű, ma már 0 értéken nyilvántartott adóberendezés jelenleg is üzemben van. Tartalékul szolgál a lakihegyi 2x150 kW-os adóhoz; egyenlőtlen idő elosztásban ez utóbbi adó helyett kell sugározni minden olyan esetben, amikor a 2x150 kW-os adó bármi okból leállni kénytelen, vagy akkor, amikor a másik adó egy harmadik, pl. a solti adót helyettesíti.

Így az elmúlt évben a 135 kW-os adó összesen 83 órás műsor-sugárzást teljesített, állagmegóvására, működőképességének fenntartására pedig 2000 munkaórát fordítottunk.

A tartalékadó szerepből következően az adó műsoridőinek egy része előre nem ütemezhető, így karbantartási idői sem. Nem lenne kívánatos, hogy ezen idők alatt látogató csoportok tartózkodjanak az adóteremben – amely veszélyes munkahely –, a látogatók saját, de az ott dolgozók érdekében sem.

2. A VIII. ötéves terv éveiben kell elvégeznünk a 2x150 kW-os adóberendezés rekonstrukcióját. A munka nagyságrendjének jellemzésére megemlítem, hogy erre – 1986-os árszínvonalon – közel 200 millió Ft-ot irányoztunk elő. A rekonstrukció alatt természetesen nagyobb szerepet kap a 135 kW-os adó.

A rekonstrukció melletti üzemeltetés jelentősen több munkát és figyelmet kíván az üzemeltetőktől, a rekonstrukciót végzőktől egyaránt. Másrészt folyamatosan és szigorúan gondoskodnunk kell a munkavédelmi előírások betartatásáról, a munkaterület megfelelő biztosításáról. Ilyen körülmények közt semmiképpen nem engedhető meg idegenek jelenléte.

3. A lakihegyi állomás-épületen belül, a régi épületrészben is sor kerülhet a rekonstrukcióval kapcsolatban, de még ettől függetlenül is (pl. bővülő szolgáltatás esetén) arra, hogy a 135 kW-os adó és tartozékai által jelenleg elfoglalt 620 m²-es területet a jelenleginél racionálisabban használjuk ki, gazdasági és műszaki megfontolások alapján. Ez természetesen a régi épületrész külső arculatának megváltoztatásával nem járna. A takarékosabb helykihasználás azonban szűkíteni fogja azt a területet, ahol a látogató csoportokat fogadni tudánk. Mindez újabb gondot jelentene az üzemeltetőknek és kényelmetlenséget a látogatók számára.
4. Adóberendezéseink, tornyaink és épületeink állagmegóvását, karbantartását természetesen nem csupán üzemi szempontból tartjuk fontosnak. Értékeinket azért is igyekszünk őrizni, hogy azok – amennyire ez lehetséges és funkciójuk, vagy funkcióik bővülése ezt megengedi – külső megjelenésükkel a jövőben is szemléltethessék a híradástechnika fejlődését! Az elmúlt évben pl. a lakihegyi 135 kW-os adóra 250 eFt, az épületre és a 314 m-es torony felújítására, fenntartására 5,8 millió Ft-ot fordítottunk.
5. Tapasztalataink szerint a lakihegyi 314 m-es torony látogatottsága igen szerény. A terület rendezése, a látogatások szervezettebbé tétele után sem tartjuk azonban szükségesnek azt, hogy a látogatók a sugárzó, vagy éppen karbantartás alatt álló adóberendezést is megtekintsék. Célszerűbbnek tartjuk, hogy az adót bemutató ismeretterjesztő anyagokkal tájékoztassuk a laikus közönséget, s más, az igényekhez alkalmazkodó módszerekkel a szakmai érdeklődőket (kiadványok, előadások, szakmai bemutatók stb.).

Megkezdtük a valamennyi állomásunkra kiterjedő fotóarchívum rendszerezését a Postamúzeuméhoz hasonló technikai követelményeket szem előtt tartva. Pályázat keretében buzdítottuk munkatársainkat arra is, hogy krónika formájában dolgozzák fel állomásaik történetét; a pályázat eredményes volt, s lejártá után is folyik a további bűvárkodás.

Őszintén meg vagyok győződve arról, hogy napi munkánk mellett kötelességünk az is, hogy tárgyi, szellemi múltunkat megőrizzük, amihez örömmel és köszönettel fogadjuk a Postamúzeum útmutatását, segítségét is.

Ezúttal bízom abban, hogy T. Igazgató Elvtársnő megértéssel fogadja aggályainkat éppen úgy, mint javaslatunkat, és kérem, hogy a 135 kW-os adóberendezés figyelmet érdemlő, eredeti értéket képviselő egységeinek védetté nyilvánításában a segítségünkre lenni szíveskedjék. Ezért, s eddigi fáradozásaiért is köszönetemet fejezem ki.

Szíves tájékoztatásul megemlítem végül, hogy e soraim másolatát jelentés kíséretében egyidejűleg megküldöm a Magyar Posta Központja műsorszóró osztályának azzal a kéréssel, hogy javaslatunkkal egyetértve a 60. évforduló ünnepségén a Posta vezetése olyan elhatározását jelentse be, mely szerint kezdeményezi az adóberendezés részegységeinek híradástechnika-történeti műszaki emlékké való nyilvánítását.

Budapest, 1988. október 11.

Tisztelettel:

BUGYI JÓZSEF
igazgató

Modulátor

Gondolatok a – múzeumban

Tisztelt Olvasóm, elnézését kérem, hogy személyes hangvételű sorokkal kezdem múzeumi tájékoztatómat. Mentségemre szolgáljon, hogy érzésem szerint a világ legelső múzeumlátogatójától kezdve csaknem valamennyiünket bizonyos megilletődöttség, áhítat fog el, végigtekintve egyetemes örökségünkön, a múzeumban kiállított tárgyakon. Érthető ez a kellemes, különös érzés, hiszen a múzeum szó, fogalom eredeti jelentése nem más, mint a múzsák otthona! Kezdetben az ókor gazdag uralkodóinak, később a kolostorok, iskolák és egyetemek gyűjteményeit őrizték e múzsai hajlékokban. Napjainkra már bővült a múzeumok funkciója is: ma már a művészeti, tudományos munka jeles műhelyei is.

A múzeum műtárgyai koruktól, jellegüktől függetlenül elbűvölnek, gyönyörködtetnek és tanítanak bennünket. Valami jólesően felkavaró élményt is adnak. Magunk elé képzeljük a tárgyak környezetét és történetét, azok gyűjtőit, megálmodóit, vagy alkotóit. Azt hiszem, érezhető, mire gondolok. Tapasztalhatjuk azt is, hogy múzeumi látogatásaink után egy kicsit bölcsebben, egy kicsit megértőbben, érzelmileg, az életbe és az emberiségbe vetett bizodal munkban is megerősödve távozzunk onnan. Látogatásaink tehát nemcsak az adott témakörben bővítik ismereteinket, nemcsak egyszerűen gyönyörködtetnek. Mind népszerűbbek a technika-történeti kiállítások és múzeumok, ezekben nemcsak a gazdag múlt, hanem a biztató jövő, a fejlődés távlatai is érzékelhetők.

Hazánkban mintegy 750-760 múzeum áll az érdeklődők rendelkezésére. Ezekben évente 2000 körüli kiállítás, az egyéb kiállítóhelyeken további 1500-1600 időszakos kiállítás gazdagítja élményeinket, ismereteinket, formálja ízlésünket. Érdeklődésünket jelzi, hogy pl. 1989-ben 1000 lakosra 1537 múzeumi látogatás „esett”.

Ilyen múzeumi és érdeklődési környezetben nyitotta meg kapuit a

Telefónia múzeum

a Távközlési Világnapon, 1991. május 17-én, köszöntve az 1881. május 1-jén Budapestben megindult magyar távbeszélőszolgáltatás 110 éves jubileumát.

A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány és a MATÁV munkáját illeti a köszönet, amelyet – cserében múzeumi élményeimért – e pár ismertető sorral is ki szeretnék fejteni.

Hogy született meg a TELEFÓNIA MÚZEUM? Idézet a tájékoztatóból:

"A Telefónia Múzeum története

Épületünk a Magyar Tudományos Akadémia számos intézetének, kongresszusi termének otthona, Buda török uralom alóli felszabadulása után a klarisszák kolostora lett. Zárdajuk és templomuk bővítését a XVIII. század második felében kezdték meg, de miután II. József király feloszlatta a rendet, épületegyüttesünkbe az országház és a királyi kúria került.

Franz Anton Hillebrand tervei nyomán épült át a XVIII. század végén a jelenlegi épületszárny, amely a XIX. század elején a helytartótanács, majd a század végén a Belügyminisztérium székhelye lett. 1928-ban így a Belügyminisztérium épületében helyezték üzembe a Krisztina Távbeszélő Központ mellékközpontjaként ezt a 7A1 elnevezésű rotary, forgórendszerű gépi-kapcsolású központot.

A Magyar kir. Posta 1922-ben nyilvános nemzetközi pályázaton választotta ki alkalmazásra. A 7A1 megnevezés a konstrukciót, annak változatát és a generációt jelöli. Forgórendszerű, angol szóval ROTARY központ, amelynél a híváskereső, valamint a csoport- és vonalválasztó kapcsológépek mozgatása folyamatosan hajtott tengelyről történik. A kapcsolódást elektromágnesek vezérlik, hajlékony fogaskerekek közbeiktatásával. A mellékközpont úgy fogható fel, mint egy főközpont kihelyezett része, amely a benne maradó és a belőle kimenő hívásokat a főközponttól függetlenül kezeli.

Bejövő hívásai azonban a főközponton keresztül épülnek fel. Üzembe helyezésekor 1000 állomás-kapacitással rendelkezett, majd az ikerállomások bevezetésekor 1936-ban, amikor az 5 számjegyű rendszerrel 6 számjegyre tértek rá, 2800-ra bővült.

Leállításakor, 1985-ben 3400 előfizetőt szolgált ki.

1985 decemberétől forgalmát az új 30 ezres állomáskapacitású Városmajor központ vette át.

A Budapesti Távbeszélő Igazgatóságon 1981-ben megalakult Muzeális Értékeket Mentő Bizottság tagjai, elsősorban Szüllő László kezdeményezték már 1982-ben, hogy a Vár-mellékközpontot működőképes állapotában ipartörténeti emlékként őrizzék meg. A Posta Oktatási Intézet, a Postamúzeum ezzel a kezdeményezéssel egyetértve kezdte meg 1986-ban múzeummá alakítását.

A Magyar Posta áldozatvállalásával, a Budapesti Távbeszélő Igazgatóság szervezésében 1986-89 között befejeződtek az építési, átalakítási munkák. A Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány munkatársai a magyar távközlés neves és névtelen, ám szakmai múltjukhoz és jövőjükhez elkötelezett munkatársai segítségével, 1991. V. 17-én a Távközlési Világnapon, a budapesti távbeszélőszolgáltatás megindulásának 110. évfordulóján megnyitották a Telefónia Múzeum kiállítását a nagyközönség előtt, abban a reményben, hogy a múzeum nemcsak a múlt, hanem a telefónia jövőjét is megismerheti látogatóival."

Kedves Olvasó, kedves Munkatársaim! Végigjárva, végigtelefonozgatva a múzeumot, nagyon jól éreztem ott magám. Némcsak a bevezetőben említett élmények, hanem még a Házigazdák előzékeny kedvessége is erősítette megelégedettséget. Őszintén bevallom, két speciális – egyéb múzeumokban nem tapasztalt – érzés is hatalmába kerített. Az egyik: a tenniakarás. Igen. Folytatnunk kell eddigi szerény értékmentő munkánkat! Illő lenne megteremtenünk az immár 70-ik éve felé ballagó magyar műsorszórás múzeumát! A másik érzés a remény. Bár meglehet, az ország, közelebbről a vállalat átalakulási időszaka, a gazdasági nehézségek, a „hatékonyság” mai értékrendünkben elfoglalt kiemelkedő helye nem éppen a legkedvezőbb egy múzeum megalapításához. (Egyébként: a hatékonyságról szólva nem is olyan biztos, hogy egy szolgáltató vállalat közönségkapcsolatai ténykedésében egy saját múzeum olyan gazdaságtalan vállalkozás lenne!) Mégis, bízom abban, hogy lesz hozzá igyekezetünk, lesz erőnk is hozzá.

Tárgyi emlékeink még karnyújtásnyira vannak tőlünk, de tudjuk, évről-évre nehezebb a megőrzésük – több okból is. Ma még sok munkatársunk személyes élménye, ismerete és buzgalma segíthetné munkánkat. Sajnos, tudjuk, az emlékezet napról-napra veszít frissességéből, és ritkulnak elődeink sorai.

Meggyőződésem, hogy a vállalati jövőkép és értékrend szervesen kell, hogy kapcsolódjék a vállalati örökséghez; tehát a múlt értékeinek megismerése, felmutatása és megőrzése kötelesség. A vállalati kollektíva önbecsülését, vállalati célokkal való azonosulását egyaránt erősíti mindez – beleértve a tárgyi emlékek összegyűjtését, feldolgozását is. Tudjuk, állomásainkon minderre sok biztató jel volt eddig is. Ehhez a munkához kaphatnánk értékes segítséget és útmutatást múzeumi alapítványunk lelkes, szakértő gárdájától, s külföldön járó munkatársainktól is, akik hasznosíthatnák a külföldi műsorszóró, s egyéb, technikai-történeti múzeumokban szerzett tapasztalataikat.

Úgy vélem, igazán itt az ideje, hogy a mintegy 760 magyar múzeum mellé a mi múzeumunk is fősorakozzék! Talán éppen a hazai műsorszóró rádió 1925. évi ünnepélyes megnyitása tiszteletére, 70-ik születésnapjára ajándékkal. (Csak zárójelben: ez a Világkiállítás éve is...)

Addig is, kedves Olvasó, látogassa meg a TELEFÓNIA MÚZEUMOT!
(Budapest, I., Úri utca 49.)

PATAKI KLÁRA

Magyar Műsorszóró Vállalat
Fejlesztési főosztály

64/1992. MMV sz.

U t a s í t á s

a magyar műsorszórás múltjával kapcsolatos anyagok és eszközök gyűjtéséről és Rádió-Televízióműszaki Múzeum létesítéséről

Ügyintéző: Palincza János

A vállalat valamennyi szervezeti egység vezetője részére.

1. §

- (1) A magyar műsorszórás történelmi hagyományainak ápolása a műsorszórás területén dolgozók közös feladata.
- (2) Ennek érdekében szükséges a magyar műsorszórás múltját megőrző technikai eszközök, dokumentációk, emberi és tárgyi emlékek folyamatos gyűjtése, szakszerű tárolása, megőrzése és azok folyamatos szakmai kiállítása.
- (3) A magyar műsorszórás történelmi hagyományainak gyűjtésével, megőrzésével és bemutatásával régi hiányt igyekezünk pótolni.

2. §

- (1) A fenti célok megvalósítása érdekében a Magyar Műsorszóró Vállalat (MMV) keretében egy múzeumi bizottság felállítását rendelem el.
- (2) A bizottság feladata az elmúlt időszakban a műsorszórással kapcsolatos tárgyi eszközök, dokumentációk, levéltári és sajtó anyagok, a műsorszórás területén dolgozó emberekkel kapcsolatos tárgyi és szellemi hagyatékok felkutatása, begyűjtése, nyilvántartása és raktározásának irányítása, továbbá a Postai és Távközlési Múzeum Alapítvány (PTMA) vezetésével és szakdolgozóival azok kiállítás jellegetű bemutatása.
- (3) A múzeumi bizottság 5 tagú. Állandó tagja a PTMA kuratóriumába delegált MMV képviselője és az MMV selejtezési bizottságának elnöke.
- (4) A felsorolt feladatok végrehajtásának szakmai irányításával és felügyeletével, valamint a múzeumi bizottság vezetőjének és tagjainak megbízásával az MMV Fejlesztési főosztály vezetőjét bízom meg.
- (5) A múzeumi bizottság feladatai végrehajtása során esetenként további szakmunkatársakat is bevonhat munkájába.

3. §

- (1) A múzeumi bizottság által begyűjtésre kijelölt eszközök, dokumentációk és anyagok raktározását és tárolását az MMV Diósd Rádióállomásán kell megoldani.
- (2) A Rádió-Televízióműszaki Múzeum céljára a Diósd Rádióállomás régi adótermét és a csatlakozó lépcsőházi és folyosó részeket jelölöm ki.

4. §

- (1) A múzeumi kiállító munka első lépéseként a már begyűjtésre került anyagból egy szerényebb kiállítást kell úgy előkészíteni, hogy az lehetőleg 1992. év folyamán az érdeklődőknek bemutatható legyen. E részkiállítás bemutatása legyen a múzeum megnyitója is.
- (2) Távolsági célként a magyar műsorszórás megindulásának 70. évfordulója tiszteletére (1995. december) egy teljesebbkörű, átfogó műsorszóró múzeumi kiállítás megszervezését kell tekinteni.
- (3) Az átfogó múzeumi kiállítást megelőző időszakban a már begyűjtött és tárolt eszközökből és anyagokból időszakos váltásokkal részkiállításokon kell az érdeklődők részére azok megtekinthetőségét biztosítani.

5. §

- (1) A műsorszórással kapcsolatos történelmi hagyományok gyűjtőmunkáját, a múzeumi bizottság részletes feladatait és azok technikai végrehajtását, a PTMA-val való együttműködés rendjét, valamint a múzeum tevékenységével kapcsolatos jogi, közgazdasági, számviteli és pénzügyi kérdéseket a Rádió-Televízióműszaki Múzeum működési szabályzatában kell rögzíteni.
- (2) Az MMV belső szabályozás összhangjának biztosítása érdekében az MMV selejtezési utasítását a múzeumi gyűjtőmunkával kapcsolatos kérdésekben ki kell egészíteni.

Minden vezető kötelessége az irányítási területén fellelhető és a műsorszórási múltunk tekintetében értéket képviselő eszközök, anyagok dokumentációk, okmányok megőrzése és a bizottság gyűjtőmunkájának elősegítése.

Jelen utasítás 1992. január 1-től lép hatályba.

Budapest, 1992. március 26.

BARTHA JÓZSEF
vezérigazgató

6. sz. melléklet

Magyar Műsorszóró Vállalat
Fejlesztési főosztály

10-26/1992.

F e l j e g y z é s

a vállalat valamennyi szervezeti egység vezetője részére

Tárgy: A Magyar Műsorszóró Vállalat múzeumi bizottságának megbízása és a múzeumi munka beindítása

1. A 64/1992. MMV sz. Vezérigazgatói utasítás alapján a múzeumi bizottság munkájához az alábbi személyeket kértem fel közreműködésre és egyben a következő megbízásokat adtam ki:

A bizottság vezetője:

Kontor Lajos ny. üzemigazgató

A bizottság tagjai:

Szigeti Erzsébet a PTMA kuratórium tagja

Zsirai István az MMV Selejtezési

Bizottság elnöke

Pataki Klára ny.főmunkatárs

Szilágyi József üzemvezető

2. A tárgyban kiadott Vezérigazgatói utasítás értelmében a múzeumi munka felügyeletét a Fejlesztési főosztály vezetője látja el. A múzeumi bizottság a munkája során szorosan együttműködik a Posta és Távközlési Múzeum Alapítvánnyal (PTMA), illetve a bizottság munkájába esetenként további személyeket vonhat be.

3. A bizottság munkaterv szerint végzi munkáját.

A munkaterv többek között tartalmazza a bizottság helyszíni munkájának ütemezését az MMV szervezeti egységeinél a technikai és iratanyagok számbavétele és gyűjtése érdekében.

A bizottság vezetője a helyszíni munkák időpontjait az érintett szervezeti egységek vezetőivel egyeztetve rögzíti a munkatervben.

4. A múzeumi bizottság vezetője az 1992. évi munkaterv mellékleteként a PTMA vezetésével együttműködve elkészíti a múzeum 1992. II. félévi megnyitására és részkiállítás megrendezésére vonatkozó tervét.

5. A múzeumi bizottság 1992. VI. 30-ig elkészíti a Rádió-Televízióműszaki Múzeum működési szabályzatát.

6. A múzeumi gyűjtőmunkával kapcsolatos témákban a bizottság vezetőjét, illetve irat és fotóanyagok tekintetében Pataki Klára bizottsági tagot kell megkeresni.

Kérem a szervezeti egységek vezetőit, hogy segítsék a bizottság munkáját, illetve segítsék elő a muzeális értékű műszaki és dokumentációs anyagok megmentését és múzeummunk létrehozását.

Budapest, 1992. május 19.

DR. TORMÁSI GYÖRGY
fejlesztési főosztályvezető

Modulátor

Múzeumi híradó

*"Hanem a fénylő tüzes istennyila
honnan jó? Erre taníts meg,
Mely éget, ha megűt, s ha kit
szele ér is megpörzsöli élve;
Mert ezt már csak nyilván maga
Zeüs hajigálja az esküszegőkre..."*

(Arisztophanész: Felhők – Arany J. ford.)

A Modulátor előző számában hírül adtuk a rádió-televízióműszaki múzeumunk létrehozását, röviden bemutattuk az előzményeket is. Szeretnénk, ha ezután minden alkalommal jelentkezhetnénk múzeumi hírekkel – mert ez azt jelentené, mindig történik valami, jól mennek a dolgok.

Most néhány szót az anyaggyűjtés előkészítéséről, magáról a gyűjtésről. Az első lépés, hogy minden munkatársunkat, a rádiózással foglalkozó barátunkat megnyerjük a múzeumalapítás ügyének. E célt szolgáljuk a Modulátor idcvágó közleményeivel is, kérve, tudassák minél szélesebb körben terveinket. A PT Múzeumi Alapítvány levélben fordult számos intézmény vezetőjéhez, mai s hajdani munkatársához, kérve segítségüket. Az első befutó válaszlevelek biztatóak a jövőbeni együttműködésre nézve.

Leendő múzeumunk gyönyörűen kifestve várja – egyelőre nem a begyűjtendő tárgyi emlékeket, hanem – a belső építészeket, „látványtervezőket”, akiknek segítségével mutathatjuk be a leghatékonyabban a rádiózás 70 esztendejét.

Múzeumi bizottságunk tagjai minden üzemigazgatóságot, állomást felkeresnek. Adig is kérjük, vegyék számba a gyűjthető élménybeszámolókat, iratok és fotók, tárgyi emlékek körét. Vonják be nyugdíjasainkat is; közülük remélhetőleg sokuknak lesz mondanivalója, irat- és fotóanyaga, amelyet szívesen átengedne a múzeumi kiállítás céljára.

Az iratok és fényképanyag gyűjtését megkezdtük. Folyamatban van a székesfehérvári „Czirják labor” anyagának archíválása. Várjuk az állomásoktól is a birtokukban lévő negatív- és dia filmanyag összegyűjtését; kérjük, jelezzék írásban, milyen s mennyi anyaggal segítik majd fotóarchívumunk gyarapítását! A másolatok elkészítésére egyik solti munkatársunk vállalkozott, amiért nemcsak neki, Bagó Tibornak, hanem a solti üzemigazgatónak, Hlatki Bélának is itt mondunk köszönetet. Filmanyagot bocsát rendelkezésünkre a kereskedelmi és közönségkapcsolati osztály is, köszönjük, hogy a jelen s jövő építése mellett figyelmet fordítanak vállalatunk múltjának emlékére is.

Itt számolunk be egy másik, postai vonatkozású kiállítás minket érintő feladatairól is. Októberben az Andrássy úti Postamúzeumban emlékkiállítással tisztelegnek a „Magyar királyi Posta Építési Felügyelősége” felállításának 80. évfordulójára. Ez alkalomból könyvkiadással is megemlékeznek a postai építészet nyolc évtizedének.

Természetesen mi is érdekeltek vagyunk e kiállítás anyagának összegyűjtésében. Lehetőleg teljeskörűen szeretnénk bemutatni épületeink, tornyaink fotóit, ha lehet, az érdekesebb tervrajz- és iratanyag kiállítása mellett. Jó lenne, ha a három postai ágazat épületeit reprezentáló kiállításon méltóképpen szerepelhetnének a mi, többségükben valóban nagyon szép adóépületeink, ezek külső és belső fotói.

A vállalati átalakulást megelőző vagyoneértékelés jó szolgálatot tehet múzeum-ügyben is; állomásaink tájékozódhatnak épületeik, berendezéseik életkor- és egyéb, fontosabb adatairól. Célszerű lenne, ha időt tudnának szentelni a múzeumi szemléletű regisztrálásra is, az adatok esetleges kibővítésére (ki tervezte, építette, ki volt a kivitelező, gyártó stb., s minderről megtalálhatók-e a fontosabb feljegyzések, kinél lehetnek fényképek stb.).

Tisztelt Munkatársaim!

A címben szereplő mottóval azt szerettem volna érzékeltetni, hogy már 24 évzaddal ezelőtt a költészetbe is bevonult a természeti jelenségek iránti kíváncsiság. A villámlás „megfejtésének” igénye végeredményben hozzájárult a mi tudományágunk mind gyorsabb fejlődéséhez. Nekünk az a dolgunk, hogy ebből 70 év történetét hozzuk a mai kíváncsi múzeumlátogatók közelébe! Hiszem, szép feladat, aminek megoldásához sokak támogatására, lelkesedésére számíthatunk!

Hívogatónak szánjuk azokat a fotókat, amelyeket ezentúl lapunk belső elő- és hátlapjain mutatunk majd be, a hazai műsorszórás évtizedeiből. (Az se baj, ha mostanában, a nyári zivatarok évadján a villámokról nem Zeusz atya, hanem a diósi Helikon jut az eszükbe...)

PATAKI KLÁRA

Modulátor

Múzeumépítés

A könyvnyomtatás feltalálása óta nem született még egy találmány, amely az emberiség szellemi fejlődésére olyan döntő hatással lett volna, mint a rádió és a televízió. A világ rádiózása éppen hét évtizede kezdődött el. Am, ha szeretnénk megismerni ennek a hetven esztendőnek fejlődéstörténetét, könyvekhez, szakfolyóiratokhoz kellene fordulnunk, hiszen hazánkban nincs múzeuma a tárgyi és dokumentációs emlékeknek. Így nem is csodálkozhatunk, ha a diákok nem ismerik Marconi nevét, ha a laikus nagyközönség értetlenül áll szemben a frekvencia-moratórium feloldásának nehézségeivel.

A mindennapok hiányzó kultúrájából a technikai kultúra jelentős részt foglal el. Különösen paradoxon, hogy az erőltetett iparosítás évtizedeiben, az ipari lobbyk uralodása idején nem épült fel a magyar Műszaki Múzeum épülete, s máig gyűjteményi raktárral rendelkező technikatörténeti kutatóhely maradt.

Szerencsésebb sorsú országokban a műszaki muzeológia a századfordulótól folyamatosan fejlődött, majd az elmúlt évtizedekben a világon végigsöpört múzeumépítési hullám jóvoltából megsokszorozódott számuk. Az új műszaki múzeumok friss szellemisége (La Vilette – Tudomány és Ipar Múzeuma; Mannheim – Technika és Társadalom, Frankfurt – Postamúzeum stb.) versenyre készítette a nagy múltú műszaki múzeumokat, kiállításaik, technikáik gyökeres megújítására inspirálva (Berlin – Közlekedési és Műszaki Múzeum, Bern – Posta és Távközlési Múzeum, Helsinki – Telemúzeum stb.). Ebben az évben az 1908-ban megnyílt bécsi Műszaki Múzeum zárja be kapuit 4 esztendőre, hogy megújítsa tartalmában és formájában a múzeumot.

A múzeumi változásokat érdemes figyelniük, hiszen múzeumépítésünk programját a jövő század igényeihez kellene igazítanunk. Milyen igényeket fogalmaz meg századvégünk a jövő múzeuma számára?

- Tiszta levegőjű, zaj-, rezgésártalomtól mentes területen legyen.
- Épülete lehetőleg kapcsolódjon történetileg a muzeológiai szakterülethez, vagy új építmény esetében maradéktalanul elégítse ki az összes múzeumi funkció (gyűjtés, őrzés, állagvédelem, restaurálás, tudományos feldolgozás, bemutatás, múzeumpedagógia stb.) területi és felszereltségi igényeit 50 esztendő fejlődésére számítva (Párizs – Néprajzi Múzeum, Tokió – Telemúzeum).
- A múzeumban folyó tevékenység legyen nyitott „üzem”, hiszen benne vonzó ismeretszerzésre kell találni minden látogatónak, a 10 éven aluli gyermekektől (számuk a műszaki múzeumok látogatóinak 20-23 %-a [a szakemberekig] a látogatók 2-3 %-át adják). Ez utóbbiban rejlik a XXI. század igazi múzeumi kihívása!

Ezeknek kellene hogy megfeleljen a magyar rádiózás megindulása, a Nemzetközi Rádió Unió megalakulása 70. évfordulójára 1995-ben megnyitandó Rádió és Televízió Múzeum.

A diósi rádióadóállomás peremvárosi fekvésénél fogva, szép természeti környezettel ideális helyszínt nyújt. Az antenna erdővel keretezett épület, ahonnan tiszta időben jól láthatjuk a lakihegyi tornyokat, a magyar műsorszórás hites, történeti épülete. A nagy kérdés csak az, miként helyezhető el az épületben a megkívánt múzeumi „üzem”.

Most Adyval szólva az „építésre kész köveket” gyűjtjük. Susánszky László aranydiplomás mérnök úr, a Postamúzeum szaktanácsadója volt szíves elkészíteni egy kiállítási tématervet, amelyet jelen sorok írója a történeti és társadalmi vonatkozások tematikával egészített ki.

Most tisztelettel átnyújtjuk a Modulátor hasábjain kollégáinknak, a magyar műsorszórás szakembereinek. Tervezzünk, gyűjtsünk együtt! Munkálkodásunkat töltse el az a biztos tudat, hogy a kultúra újjászületésén, szakmai múltunk megbecsülésén fáradozunk.

Amikor a Magyar Műsorszóró Vállalatnál megalakult a múzeumi bizottság a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány részvételével, a múzeum ügyei fordulóponthoz érkeztek. Deklaráltattott, hogy a kultúra és a technika együtt kíván haladni a jövő évszázad felé.

K i á l l í t á s i t é m a t e r v

1. Vezeték nélküli átvitel technikája

- hang-adástechnika (makettek, tárgyak, dokumentumok stb.),
- stúdiótechnika (stúdiószobában a telefonhírmondótól kezdődően),
- sztereo hangtechnika (ultrarövidhullámú adások),
- vételtechnika (elektroncső és félvezetők alkalmazása),
- méréstechnika (térrősség-görbék, iránymérés),
- zavarvizsgálat.

2. Televíziótechnika

- első kísérletek (mechanikai rendszerek, elektronika belépése, elektroncsöves és félvezetős technika),
- színes televíziótechnika (különböző rendszerek a világban, hazai gyártás),
- televízió vételtechnikák,
- tévétúdió technikák.

3. Mikrohullámú technika

- sokcsatornás rendszerek, különleges átvitelek,
- hazai kutatás, fejlesztés, gyártás,
- országos hálózatok térképe,
- szatellit átvitelek.

4. A közlekedésben alkalmazott rádiótechnika

- alkalmazás a hajózásban,
- a repülésben,
- iránymérő állomások,
- radar berendezések,
- modern navigációs eszközök,
- vasúti alkalmazások,
- autórádiók (telefonnal is).

5. *Antennatechnika*

- antennatípusok alkalmazott frekvenciasáv szerint,
- tápvonali minták,
- energiatovábbító kábelek,
- diósdí antennarendszerek,
- modellek, villámkísérletek és ezek dokumentumai,
- állomások tipikus antenna megoldásai,
- illesztő elemek antennatáplálásnál (Telefunken csatolóház Székesfehérvárról, kö-zéphullámú csatolóegység modell Pécsről 1932-ből),
- televízió adó- és vevőantennák, irányított rendszerek,
- mikrohullámú antennák és tápvonalaik (parabolidok, Horn-parabola stb.),
- hazai gyártások típusok szerint.

6. *Hullámterjedés és térerősség*

- térerősségmérések és térerősség eloszlások, térképek,
- iránymérésben alkalmazott módszerek.

7. *Ipari vonatkozások*

- a Magyar kir. Posta szerepe és feladata a rádióberendezések fejlődésénél (PKI, im-port berendezések stb.),
- az adócsőgyártás fontossága és az ezzel kapcsolatos tevékenység a vevőcsöveknél is,
- a székesfehérvári 50 kW-os gépadó 10.000 frekvenciás generátora (egyik az Adó-csőgyárban, a másik a csepeli kerékpárgyárban van),
- alkatrészgyártás, elsősorban a tévé-vételtechnika és a kialakuló elektrotechnikai ipar számára,
- áttérés az elektroncsöves készülékekről a félvezetőes készülékekre, vevőkészülé-keknél, adóberendezések előfokozatainál, általános elektronikai mérőműszereknél,
- hazai rádió, televízió és elektronikai ipar bemutatása.

8. *Egyéb rádió- és rokonérdekességek*

- bacilusok pusztítása,
- ionoszféra kutatás (Tófalvy Gyula készüléke),
- besugárzások a gyógyászatban,
- biztonsági tevékenység bemutatása,
- a meteorológiai szolgálat és a rádió.

Kiegészítő történelmi és kultúrtörténeti tematika

1. *Rádió- és televíziótörténetünk felfedezői és jeles munkásai*

- lexikonszerű felsorolásban, a magyar konstruktőrök, mérnökök bemutatásával.

2. *A rádiózás őskora*

- a rádiótávírástól (Titanic) a hírsugárzáson át (Telefonhírmondótól a Rádióhírmon-dóig), a műsorszórásig. Az első kísérletek (Előre hajón, Posta Kísérleti Állomá-son), majd az első adók és stúdiók hazai története.

3. *A rádió és a társadalom*

- Előfizetők, engedélyek, orvhallgatók, amatőrök.
- Detektoros rádiók, a vevőkészülékek fejlődése.

Az első műsorok, a világ rádiótávbeszélő összeköttetéscsereinek jelentősége, a rádió megjelenése a művészetben, irodalomban, zenében – a mikrofon a kultúra terjesztéséért.

4. *A rádió a háborúban*

A második világháború híradásainak, tudósítóinak emlékei, a hátszág rádiózása (beszolgáltatás, elkobzás, tilos adók stb.).

5. *A televízió őskora*

Az első kísérletek és adások. Előfizetők, vevőkészülékek, elterjedés dinamikája.

6. *A műsorszórás vasfüggönyei*

A vezetékes rádiók szerepe (Svájc, Ausztria, Magyarország), az URH rádió, frekvenciafelosztás, tiltott és zavaró adók, az információáramlás felszabadulása.

7. *A világrádiótól a globális faluig*

A nemzetközi együttműködés története az 1903. évi berlini konferenciától napjainkig. Az őrátvöklés társadalmi hatásai (genfi terv), a mobil rendszerek lehetőségeivel megnyíló új horizontok.

8. *Hang- és képstúdiók*

Kisebb kabinetek, ahol a látogatók régi, kortörténeti jelentőségű vagy jellegzetesen népszerű hang- és filmanyagot hallgathatnak meg, nézhetnek végig.

9. *Amatőr stúdiók*

A magyar rádióamatőr mozgalom bemutatására szolgál, rendszeres helyszínen működő amatőr vételek és adások bemutatása.

10. *Adattár*

Számítógépes adattár, amely a hazai műsorszórással kapcsolatos tárgyi és dokumentációs anyagok katalógusát, közérdekű információkat tartalmaz. Természetesen az RT ARCHÍV néven a múzeum könyvtárában és dokumentációs gyűjteményében őrzendő, a múzeumi rendtartás szerint rendszerezett könyvek, folyóiratok, kéziratok, aprónyomtatványok, okmányok, iratok, műszaki rajzok, kép- és ábrázolások, fotó, film, hanganyagok adattárát.

A fentiekben előadottakhoz bizonyára sok hozzáfűzni valót találhatunk mindannyian. Nagy kérdés, hogy szabad-e múzeumépítésünket ilyen széles alapokon kezdeni. Meggyőződésem, hogy csak így érdemes!

KOVÁCS GERGELYNÉ

Kovács Gergelyné, a Postamúzeum – és a PT Múzeumi Alapítvány ügyvezető igazgatója – örömmel tett eleget felkérésünknek. A múzeumépítésről szóló tájékoztatása legyen mindnyájunk számára felhívás arra, hogy gyűjtsük közösen a magyar műsorszórás hét évtizedének szellemi és anyagi emlékeit!

Szerkesztőség

Múzeumi anyaggyűjtésre és építésre felkértek névsora

Altmann Istvánné
Berzsenyi Béla
Dr. Bognár Sándor
Bódi József

Bretz Gyula
Deák Pál
Fáy András
Fehérvári Kálmán
Dr. Ferenczy Pál
Földesi István
Dr. Für Lajos
Dr. Gschwindt András
Dr. Horváth Péter
Lernyei Péter
Mandola István
Mikics László
Németh Csaba
Oltványi Ottó
Parragh Gábor
Dr. Pákay András
Perlaky György
Podolák György
Dr. Pungor Ernő
Rippel Géza
Sugár Gusztáv
Dr. Szabadvány Ferenc
Széchenyi István Közl. és Távk. Műsz. Főisk.
Széles Gábor
Talján László
Trembeczki István
Varga György

műszaki igazgató
elnök
vezérigazgató
vezérigazgató

vezérigazgató
gépészmérnök
vezérigazgató
igazgató
egyetemi tanár
vezérigazgató
miniszter
klubtitkár
főigazgató
ügyvezető ig.
főosztályvezető
vezérigazgató
vezérigazgató
igazgató
főigazgató
vezérigazgató
igazgató
igazgató
professzor
vezérigazgató
nyug. f. vezető
főigazgató
vezérigazgató
vezérigazgató
vezérigazgató
vezérigazgató

Magyar Televízió
Magyar Rádióamatőr Sz.
BRG
Mechanikai
Laboratórium
UVATERV
Dunakeszi
MAHART
Elektroakusztikai Gyár
BME
Híradástechnikai Szöv.
HM
Műegyetemi Rádióklub
Orsz. Műsz. Inf. Közp.
Magyar Elektrotechn. E.
MAV
BHG
Orion
MTI
FGI
MALÉV
PKI Távk. Int.
Schwinn-Csepel Kft.
OMFB
REMIX
Pécs
Orsz. Műszaki Múzeum
Győr
Videoton
TKI
Finommechanikai Váll.
Tungsram RT.

Irányelvek

a diósi Rádió- és Televíziótörténeti Műszaki Múzeum belsőépítészeti terveihez

A kiállítás terme a diósi állomás egykori adóterme 203 m² területű, falfelületei közel 250 m² nagyságúak. Belmagassága, az ívek hajlásától függően (pillérívek) 5,70-6,30 méter között változik.

Ebben a helyiségben kell elhelyezni a meglévő és gyűjtés alatt lévő tárgyakat és dokumentumokat, amelyek a teljes padlófelület közel kétharmadát a falfelületek felét fogják elfoglalni.

Elsősorban olyan mobil és modulokból álló, különféle méretekre összerakható installációk tervezése szükséges, amelyek elhelyezésükkel térképezésre is alkalmasak.

Az installációknak az alábbi igényeket kell kielégíteni:

- szerkezeti anyaguk időálló és jól tisztítható legyen,
- biztosítsák a tárgyak és dokumentumok védelmét és egyszerű cseréjét.

A tárgyak és dokumentumok bemutatására az épület formavilágához illeszkedő installációs berendezések szükségesek az alábbiak szerint:

1. Tárgyak számára

- 1.1. A nagy tárgyak alá dobogók, emelvények.
- 1.2. A kisebb, de egyediségükben értékes tárgyak számára fekvő és álló vitrinek (pl. Lieben cső).
- 1.3. A tömeges, sokszínű, azonos tárgyak (pl. vevőkészülék) számára polcszerkezetek.

2. Dokumentumok számára

E körbe az okmányok, iratok, műszaki rajzok, térképek, fényképek, plakátok, aprónyomatványok, könyvek, újságok, fotóanyagok, videofilmek, hangemlékek tartoznak.

- 2.1. Falra akasztható és lábakon álló tablók.
- 2.2. Írópultok, asztalok, lapozók számára.
- 2.3. Hengerek és forgó állványok.
- 2.4. Rolós vagy hengeres szerkezetű ablakos szekrények, amelyek a látogatók kívánsága szerint és működtetésével különféle exponátumokat mutatnak be.
- 2.5. Két ülőhelyes stúdió-fülkék, amelyek audió-vizuális berendezések segítségével dia, film, hanganyagok meghallgatására alkalmasak.

A kiállítás kivitelezésére 1993-1996 között kerül sor. Az installációk legyártására 1993-1994. években. A múzeum berendezésére 1995 és 1996-ban.

Az adóteremben ez év szeptemberében felállítandó, meglévő rádiótörténeti kiállításunkban már be kívánjuk mutatni a jövőbeni kiállítás belsőépítészeti terveit és forgatókönyv színvonalát.

Budapest, 1992. június 8.

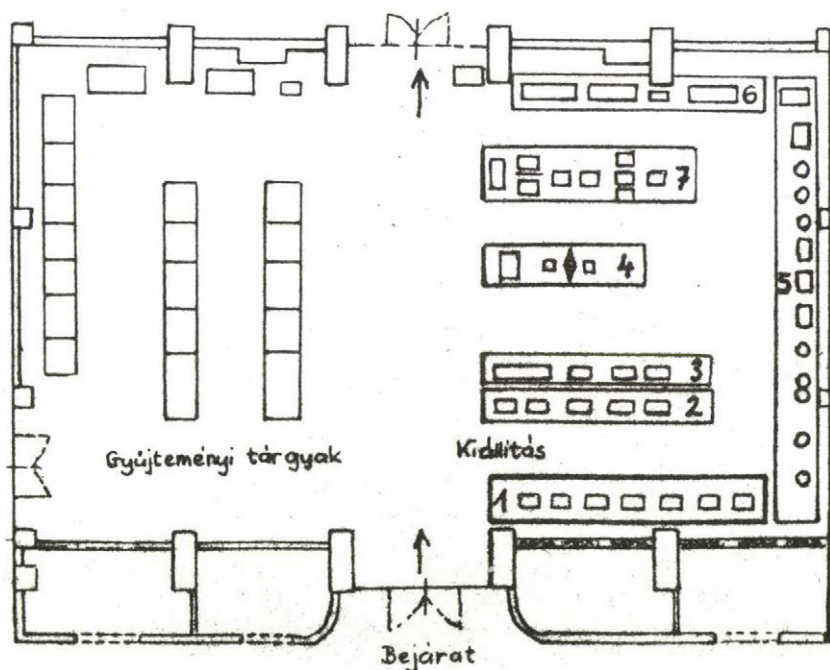
KOVÁCS GERGELYNÉ

A rádió (kiállításismertető)

A diósi rádióállomás Schármár Jenő postamérnök tervei szerint 1943 és 1948 között épült fel, a magyar rövidhullámú műsorszórás jelentős építményeként.

Nagy belmagasságú egykori vezérlőterme egyszerre ad helyet kiállításunknak és azoknak a gyűjteményi tárgyaknak, amelyek a magyar rádiózás megindulásának 70. évfordulójára (1995) kiépítendő Rádió- és Televíziómúzeum már összegyűjtött anyagát képezik.

A terem jobb oldalát kitöltő kiállítást ismertetőnk az alábbi elrendezési rajzon számokkal jelölt sorrendjében mutatja be.

1. Stúdiótörténet

A rádiózás kezdetekor még nem ismerték a műsorrögzítést. Az élő adásokat hanglemezről közvetített zenével színesítették. Az 1934-től alkalmazott első hangrögzítő berendezések között a Neumann gyártmányú viaszlemezvágót mutatjuk be. A viaszlemezeket a műanyaglemezek, majd a magnetofonok követték, melyek a II. világháború éveiben kezdtek elterjedni.

Rekonstruált stúdióinkban Scherz Ede a neves bemondó egy Reiss-féle mikrofon előtt híreket olvas, Képešs József színdarabot rendez. A falı tablón bemondókat, riportereket láthatunk „mikrofon előtt”. Az 1950-es éveket idézik a Magyar Rádió saját készítésű stúdióberendezései, mivel külföldről nem lehetett behozni azokat és hazai gyártás sem volt. A stúdióberendezések sorát a napjainkban használatos magnetofon és keverőasztal zárja.

Az alsó tabló stúdiótörténeti képeket idéz fel. A kísérleti adások idején (1923-1924) a stúdió egy bútorszállító kocsı volt a Posta Kísérleti Állomás udvarán. A rendszeres adások 1925-ben a Telefonhírmondó Rákóczi úti stúdiójából indultak. A Magyar Rádió csak 1928-ban kapott önálló stúdiót a Sándor utcában, ahol napjainkban a kibővült épületkomplexum 22 különféle stúdiót foglal magába. A felső tablón írók és színészek láthatók, adás idején.

2. A rádió születése

A rádiózás kezdeteit a zseniális magyar feltaláló Puskás Tivadar 1893. február 15-én Budapesten megszólaltatott telefonhírmondója jelenti. A közvetítés még vezetéken juttatott a hallgatók távbeszélőkészülékeihez. Makettünk jól szemlélteti a telefonhírmondó mőszaki rendszerét. A tárlóban Puskás Tivadar egyik szabadalmi okirata mellett az I. Ferenc József császár részére készült hallgatót látjuk, amelyen a millenniumi kiállításon közvetített telefonhírmondó mősorát hallgatta.

A következı vitrinünk a vezeték nélküli rádióadások kísérleteit idézi fel: a szikratávıró alkatrészeit és az „Előre” hajó makettjét láthatjuk, amelyen a Magyar kir. Posta 1906-ban első kísérleteit folytatta.

3. Kísérleti adás

Az első kísérleti adások 1925-ben a berlini Huth cégtől vásárolt 250 W teljesítményű távıróadón kezdődtek meg. A Huth adó kiállításunk egyik ereklyéje. Mellette egy Telefunken gyártmányú hosszúhullámú vevőkészüléket láthatunk.

A tárlóban különféle típusú mikrofonok sorakoznak. Az 1930-as évektől megkezdődött helyszíni közvetítéseknél bőrdobba épített berendezést alkalmaztak.

A tabló blokkvázlata a rádióadás elvét mutatja be. Az adást két – egymással vezetékekkel összekötött – különböző technikai berendezés, a stúdió- és az adóállomás biztosítja. A stúdióban elhangzó hangokat elektromos jelle alakítva vezetik az adóállomásra, amelynek berendezései sugározzák tovább a vevőkészülékekig, amelyek ezeket a jeleket felfogják és visszaalakítják hanggá.

4. A 120 kW-os adó

A magyar rádiózás szimbólumát, a 120 kW-os adó antennájának makettjét a kiállítás középpontjában helyeztük el. Történetét az alatta lévı két tablón mutatjuk be, az adóépület kismintájával. A 120 kW-os hazai gyártmányú STANDARD adó 1933-ban készült a lakihegyi adóállomás számára. Az adó 314 m magas antennáját Massányi Károly vezetésével az Állami Vas-, Acél- és Gépgyárak dolgozói szerelték fel. A II. világ-

háborúban felrobbantották, de újjáépítve 1977-ig, a solti adó beindulásáig üzemelt. Akkor „nyugdíjazták” és lebontásra ítélték. A közvélemény tiltakozása megakadályozta lebontását és 1985 augusztus 21-én ipartörténeti műemlékké nyilvánították.

5. Adóállomások története

Az adóállomások építéstörténetét a nagy tablók fotóin követhetjük nyomon. Középhullámú adók: csepeli 2 kW-os, 3 kW-os, a lakihegyi 20 kW-os, 120 kW-os, 135 kW-os, 300 kW-os, és a solti 2000 kW-os.

A rövidhullámú adókról a székesfehérvári, a diósi és a jászberényi képeket látjuk. A fotók alatt az adók alkatrészei, adócsövekkel sorakoznak.

Az első tárlóban különböző zenekábelek láthatók. Mellette méltóságteljesen foglal helyet a csepeli 2 kW-os adó hangoltságja. A következő tárlóban az adók történetének kronológiájával és a magyar rádiózás úttörőinek Magyar Endre, Molnár János, Tomcsányi Béla, Tomcsányi István, dr. Tomits Iván és Zakariás János postamérnökök fényképeivel ismerkedhetünk meg.

6. A vétel

Tablónk blokkvázlatai a rádióműsor vételének elvét ismertetik. A legegyszerűbb vevő a kristálydetektoros készülék volt, mely a kristály segítségével minden erősítés nélkül alakította át a kisugárzott nagyfrekvenciás jelet hangfrekvenciás jellé és a fejhallgatón keresztül a műsor hallhatóvá vált.

Az elektroncsövek fejlődése folyamán az egyenes, majd a szupervevők jelentek meg. A két nagy tárlóban vevőkészülékeket és régi plakátmásolatokat láthatunk.

7. Hangszórók, vevőkészülékek

Az üvegkubusok alatt a hangszórók különféle típusai és egyszerű vagy furfangos kivitelű, amatőr detektoros vevőkészülékek láthatók. Alkatrészeire bontva bemutatunk egy egyenes és egy szupervevőt. A detektoros vevők vételi határa kicsi volt és a csöves készülékek még nagyon drágák. A rádió elterjesztéséhez nagymértékben hozzájárult a Magyar kir. Posta indította kampány az olcsó „Néprádió” kibocsátásával. Az Orion 011 típusú rádióval jó minőségűen lehetett venni a Magyar Rádió I. és II. műsorát.

A második „Néprádiót”, az Orion 115 típusú vevőt 1950-ben adták ki, melyen szintén csak a két – már Kossuth és Petőfi néven sugárzott – műsort lehetett venni.

A rádióknak nagy szerep jutott az 50-es évek „ideológiai felvilágosításában”. Ezt segítette a vezeték nélküli rádió rendszerének kiépítése, amely csak 1957 után szűnt meg. A vevőkészülékek bemutatását egy 1940-ben készült Siemens zeneszekrény zárja.

A terem mögött húzódó folyosó egyik szobájában a Magyar Rádióamatőr Szövetség állította ki történeti becsú adó-vevő berendezését. Alkalmankénti működtetése idején a látogatók a világ rádióamatőrei diósi találkozásának is tanúi lehetnek. Vétítő és stúdió termünkben a magyar rádiózás film és hangemlékeinek válogatásával ismerkedhetnek meg vendégeink.

A megnyitó hangulatát legjobban úgy adhatjuk vissza, ha felidézzük
Dr. G. Tóth Károly ünnepi megnyitójának néhány gondolatát.

"Kedves Vendégeink, tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Köszönöm, hogy elfogadták a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány és az Antenna Hungária Rt. meghívását és részvételükkel megtisztelik ünnepségünket.

Joggal kérdezhetik: miért éppen itt és most, ezen az egyszerű novemberi hétköznapon tartjuk összejövetelünket, miről nevezetes ez a nap? Engedjék meg, hogy a kérdésre valamivel bővebb választ adjak.

Mondhatnám azt, hogy a rádió és televízió múzeum alapköv letételére jöttünk ide, ha ez a szép épület nem állna közel ötven éve, mint a diósi rádióállomás adóépülete. Mondhatnám, hogy alapkövet helyezünk most el, ha sokunk szívében, a vágyainkban már nem hordtunk volna össze sok-sok alapkövet azt kívánva, legyen végre önálló múzeuma a hazai műsorszórásnak is!

Most tehát azért gyűltünk össze, hogy Tisztelt Vendégeink, barátaink és munkatársaink figyelmét ráirányítsuk arra az elhatározásunkra, hogy itt múzeum lesz! A magyar rádió és televíziótörténeti múzeum, amelynek teljeskörű működéséhez, főszereléséhez mindnyájunk összefogására van szükség ahhoz, hogy majdani ünnepélyes megnyitásával, 1995-ben tiszteleghessünk a magyar műsorszórás hetvenedik születésnapján.

A múzeumi alapítvánnyal közös elhatározásunkat követő előkészületek után itt, ebben a régi adóteremben és a környező helyiségekben – tehát eredeti rádiós légkört árasztó környezetben – rendezzük be a múzeumot. Először Önöknek mutatjuk be a múzeum életében új szakaszt nyitó első időszakos kiállításunkat. Mától kezdve a nagyközönség számára is lehetőséget adunk e kiállítás, majd az ezt követő újabb kiállítások megtekintésére.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, úgy gondolom, egyetértünk abban, hogy a magyar műsorszórás méltó bemutatásra, s ez a hely igen alkalmas színtér erre. Ezzel kapcsolatban azt hiszem, nincs szükség arra, hogy a magyar tudósok, mérnökök híradástechnikában, s a kapcsolódó tudományágakban elért eredményeit, kivívt jó hírnevét méltassam, hiszen mindezt Önök jól ismerik. Ezúttal inkább hadd emlékeztessék csak szűkebb területünk századeleji fontosságára, szerepére. A gazdaságtörténeti szakirodalom egyöntetű megállapítása szerint a technikai fejlődés két világháború közötti évtizedeinek egyik legfőbb, legnagyobb jelentőségű vívmánya, egyesek szerint egyenesen az új ipari forradalom előfutára éppen a rádió volt! Nos, gondolják csak el, hogy az

Amerikai Egyesült Államokban és Hollandiában 1920-ban, Angliában éppen most hetven éve indult meg a rendszeres rádióműsorszórás – tehát a magyarországi 1925-ös indulás valóban nagyszerű eredmény!

Az új iparág világszerte, nálunk is egyre bővült. A fejlődés roppant felgyorsulását jelzi, hogy igen hamar kibontakozóban volt az új szolgáltatás, a televíziózás. Az összehasonlító adatokra támaszkodva szerénytelenség nélkül állíthatjuk, hogy mérnökeink, szakembereink tudásának, nem kevészer személyes áldozatvállalásának is köszönhetően a legnehezebb években sem kellett szégyenkezniük a magyar műsorszórás megbízhatósága, műszaki minősége miatt.

Ezért örülünk, hogy a postai átszervezéskor a három jogutód átszervezéskor a három jogutód vállalat az alapítvány létrehozásával gondoskodott a postai, a távközlési és a műsorszórási tárgyi, szellemi emlékek gyűjtéséről, megőrzéséről. Emlékeink nem mehetnek veszendőbe, az alapítvány múzeumaiban tanúságot teszünk arról, hogy együtt kíván haladni a kultúra és technika; hogy nincs jövő a múlt megbecsülése nélkül!

Hölgyeim és Uraim, talán megbocsátják a hosszú választ a jogos kérdésre: miért is vagyunk éppen most – éppen itt. Itt nem egyszerűen egy időszakos kiállítás megnyitásáról van szó. Arról sem, hogy, egy éppen megüresedett terembe hordjuk össze az éppen föllett tárgyainkat. Mi élni szeretnénk mindazzal a kötelezettséggel, felelősséggel, amit korunkban egy efféle múzeum létrehozása, működtetése jelent.

Róma sem egy nap alatt épült, mondják. Nekünk kb. 1000 munkanapunk van a magyar rádiózás hetvenedik születésnapjáig, s nagyon sok a tennivalónk. Sajnos, tárgyi emlékeinkből sok ment veszendőbe. Sajnos, sokan nincsenek már köztünk azok közül, akik a hetven év első évtizedeiről szolgálhatnak értékes híradásokkal, személyes emléktárgyakkal.

Köszönet mindazoknak, akik eddig, s reményeink szerint mától kezdődően még többen, a jövőben is hozzájárulnak ahhoz, hogy múzeumunk, ha szabad így mondanom, teljes pompájában tárhassa ki kapuit 1995-ben.

Amire vállalkozunk, nem kevés, nem is szokványos feladat. Az Antenna Hungária Rt. múzeumalapítói, lelkes hagyományörzői nem képzett múzeológusok. Szakmájuk, tevékenységük a jelenre, jövőre irányul. Most ismeretlen vizekre szállva bontunk vitorlát: múltunkat akarjuk felfedezni, történelmünket szeretnénk megírni, tárgyi emlékeinkkel illusztrálva.

POSTA

M A G A Z I N 93/3

„Szól a rádió...”

Az Antenna Hungária és a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány a Diósi Rádióállomás épületében Rádió- és Televíziómúzeumot hozott létre.

1995-ben lesz a magyar műsorszórás hetvenedik születésnapja, addigra szeretne a múzeum a hazai hírközlés technikatörténetéből állandó, és a lehető legteljesebb kiállítást bemutatni a közönségnek.

Az eddig összegyűjtött anyagot láthattuk január 21-én Diósdon, az egykori vezérlőteremben. Az évfordulóig tartó mintegy ezer napos időszakban folytatódik a gyűjtés és a készülődés az ünnepre. A szervezők elsődleges célja ezzel a sajtóbemutatóval, hogy ráirányítsák a figyelmet az emlékek minél szélesebb körű felkutatására és gyűjtésére. Most még talán fellelhetők és megmenthetők a régi készülékek és hangfelvételek a rádiózás hőskorából is. Sok régi tárgy található a lakásokban, és sajnos, sok megy veszendőbe, tűnik el egy-egy selejtezés során. Mindenkit kérnek rá, hogy feleslegessé vált régi rádióját, tévéjét ne dobja ki, ajándékozza inkább a múzeumnak.

A sajtótájékoztatót *Földi Antal*, az Antenna Hungária marketing menedzser nyitotta meg, és *Bartha József*, az Antenna Hungária vezérigazgatója, *Heckenast Gábor*, a Magyar Rádió ny. műszaki igazgatója, valamint *Kovács Gergele*, a Postamúzeum igazgatónöje tartotta.

A kiállítás, melyet *Krizsák-né Farkas Piroska* rendezett, egyszerűen mutatja be a rádiózás hármasságát: a stúdiót, az adót és a vevőkészüléket. A bemutatóterem mögött, a Magyar Rádióamatőr Szövetség szobájában az a rádió adó-vevő tekinthető meg, mellyel *Fa Nándorral* is tartják a kapcsolatot. A vetítő- és stúdióteremben a magyar rádiózásról szóló hangemlékeket lehet megtekinteni, illetve meghallgatni. Az 1945–1975. közötti filmhíradókban, amelyek sok-sok órát tesznek ki, mindössze 45 perc foglalkozik a műsorszórással. Borzasztó kevés, ezért is szeretne az Antenna Hungária szélesebben nyitni a társadalom felé, ennek a rádió- és televíziómúzeumnak a megalapításával is.

J. J.

TELEFONTOS

11. évf. 24. szám

1992. nov. 27.

„ALAPKÖLETÉTEL”

Nagyszámú, rádió-technikában jártas szakember és érdeklődő előtt 1992. november 10-én az Antenna Hungaria Magyar Műsorászó és Rádióhírközlési Rt. vezérigazgató-helyettese, G. Tóth Károly a rádióműsor-szórás 70. évfordulójára kiépítendő múzeum helyén a Diósi Rádióállomás épületében időszaki kiállítást nyitott meg.

A kiállítás bemutatja a rádióműsor-szórás hét évtizedének fejlődésének szakaszait, technikai eszközeit, tárgyait. G. Tóth Károly a kiállítást „szim-

bolikus alapköletételnek” nevezte. Hiszen a leendő múzeumnak megvan a helye, a neve, és már jelentős gyűjteménnyel is rendelkezik. Mi hiányzik még?

Amint mondotta, ezer nap. A műsorászó az elsők között a világon 1925-ben indult be hazánkban. A rádió ötét pedig, a telefonhírdönt, de ezt már Kovács Gergelyné, a Posta és Távközlési Múzeumi Alapítvány igazgatója mondotta. Puskás Tivadar találta föl és valósította meg 1893-ban Budapesten. Valamikor tehát a rádiózásban az élenjárók között voltunk. G. Tóth Károly – megnyi-

tójában – köszönetet mondott a kiállítás szervezőinek, közreműködőinek. Közülük is kiemelte Kovács Gergelynének, Farkas Piroskának, a múzeumi alapítvány veze-

tőinek, Pataki Klára ny. főmunkatársnak, Szilágyi József üzemvezetőnek a munkáját.

Kedves szívfoltja volt az ünnepségnek, amikor Kovács Gergelyné a helyi diósi polgármesternek, Herman Jánosnak stílszerűen egy díofacsemetét adott át azzal, hogy az emlékeztessen fejlődése során a település életében nem kis jelentőséggel bíró napra.

A Rádió- és Televízió-múzeum alapkövét, ha szimbolikusan is, de le tették. A hivatalos évfordulói, 1995-ig el kell érni azt, hogy a magyar rádiózás újra ismert és elismert legyen.

JUHARI ISTVÁN

Rádiós múzeum a Rádióállomáson

Diósdon, a Rádióállomás egykori vezérlőtermében megnyílt a Rádió és Televízió Múzeum. A magyar rádiózás megindulásának közelgő 70. évfordulójára összegyűjtött anyag kerül a látogató szeme elé. A tárlat segítségével nyomon követhetjük a stúdiók kialakulásának történetét, a zseniális feltalálót, Puskás Tivadar telefonhírdöntőjén keresztül megismerkedhetünk a rádió 1925-ös születésével, az első kísérleti adás erejével. Látható az első műsort sugárzó Huth adó és itt van a magyar rádiózás szimbólumának, a lakihegyi 120 kW-os adónak a makettje is.

Számtalan technikai ritkaság, rádió és televízió is megtalálható a tárlókban, a II. világháború előtt gyártott Telefunken és Standard készülékek mellett az 50-es évek néprádiója, ami még, ha bekapcsolnánk, működne. Ki ne emlékezne szívesen az elsőgenerációs magyar tévékre, a Tavasza vagy a Kékesre, amelyek itt köszönnek vissza ránk.

Pest Megyei Hírlap:
Rádiós múzeum a Rádióállomáson
(15. sz. melléklet)

Múzeumépítés

A Diósi Rádióállomás épülete adott otthont a hírközlés technikatörténetét bemutató első hazai múzeumnak. E kiállítás megnyitásával kezdődik a rádió előfutárának tekintett telefonhírmondó feltalálásának százéves évfordulója alkalmából rendezett ünneppsorozat.

A kiállításszervező Antenna Hungária Részvénytársaság és Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány reméli, hogy hiánypótló kezdeményezésük nyomán a legszélesebb körben megkezdődik az emlékek felkutatása és összegyűjtése. Az 1925-ben elindított, s napjainkban reneszánszát élő magyar műsorszórási rádiózás hetvenedik születésnapját a múzeum újabb termék berendezésével kívánja köszönteni.

A mostani kiállítás a rádiózás hármas egységére építve mutatja be a stúdiótechnika, az adóhálozat és a vevőkészülékek fejlődését. A kiállított tárgyak közül nem egy Európa-szerte is ritkaságnak számít. E kortörténeti dokumentumok közé tartozik az I. Ferenc József császár részére készült hallgató, a vezeték nélküli rádiózás kísérletét felelevenítő Csepeli Szikratávíró vevőkészüléke, a magyar műsorszórási indulásakor használt Huth távíróadó, az egyik első hangrögzítő berendezés – egy Neumann gyártmányú viaszlemezvágó, az ipartörténeti műemléké nyilvánított lakihegyi adó-antennájának makettje, az 1940-

ben készült Siemens zeneszekrény, valamint az olesó Orion „néprádiók” első típusai.

A kiállítók emléket állítottak a magyar rádiózás úttörőinek, köztük Puskás Tivadarnak, a telefonhírmondó feltalálójának Magyar Endrének, Tomcsányi Bélának és Tomcsányi Istvánnak. A műsorkészítés pillanatait idézik a rekonstruált stúdió, ahol Scherz Ede, a neves bemondó híreket olvas, valamint a mikrofon előtt megjelenő riporterekről, írókról, színészekről készített korabeli felvételek. Többek között láthatjuk az „adásban levő” Erdei Ferencet, Kiss Manyit, Babits Mihályt, Keresztury Dezsőt.

A rendezők összegyűjtöttek néhány, a kiállítás anyagához kapcsolódó, a rádiózás kezdeti időszakából származó szakkönyvet. A kitartóbbakat két összeállítás is várja, az egyik a rádiózás kiemelkedő szakembereinek munkásságát dolgozza fel, a másodikban pedig a rádió megjelenését követő irodalmi alkotások és humoros rajzok találhatók.

Maga a múzeum helyszínéül választott egykori adóterem mellett működik a Rádióamatőrök Stúdiója és az egyik szomszédos szobában a Magyar Rádióamatőr Szövetség kiállított kellekei tekinthetők meg. A vetítő és a stúdióteremben a magyar rádiózás film- és hangemlékeiből kaphatnak izelítőt a látogatók. (pécb)

RÁDIÓTECHNIKA

93/1

ELEKTRONIKAI FOLYÓIRAT

Megnyílt a Rádió- és Televíziómúzeum

Izléses meghívót hozott a posta. A szövegben sokakat érintő hír állt: „Tisztelettel és szívélyesen értesítjük, hogy a magyar rádióműsorszórás 70. évfordulójára kiépítendő múzeumi kiállítóhelyen, a Diósdí Rádióállomás épületében megnyitjuk első időszakos kiállításunkat...”

A mutatós épületben, az egykori vezérlőteremben, valamint bemondószobákban helyezték el a kiállítás anyagát. Ismeretes, hogy az ország a háborús események miatt nem túl gazdag műszaki, ezen belül híradástechnikai emlékekben; ezért meglepő, hogy mennyi „ősanyagot” sikerült megmenteni. A Puskás Tivadar-féle telefonhírmondótól kezdve sok anyag látható. Így szikratávíró alkatrészek, 1925-ös Huth-adó, régi, hosszuhullámon dolgozó vevő, mikrofonok (pl. márvány alapba épült ún. Reiss-rendszerű szénmikrofon), helyszíni közvetítéseknél használt hordozható vonalerősítő. Ide került az ősz – „konzerv” műsorok készítésénél használt – „Decelith” lemezvágó is. Érdekesek a rádióvevők, a fejhallgatók, hangszórók.

Érdemes megemlíteni a témába vágó fényképanyagot is. Van egy stúdióterem is, ahol a film- és hangemlékek láthatók, ill. hallhatók.

Ami pedig a harmadik kisteremben látható és hallható, az a rádióamatőröket érdekelheti. Itt kaptunk helyet a rádióamatőr mozgalom szerény anyagának elhelyezésére, bemutatására. Viszonylag rövid idő állt rendelkezésre a szobácska berendezésére. A fő látnivalót a HA5BK által épített old timer adó és a hozzátartozó „korabeli” vevő jelentette. Egy-két rókavadász „rekvizitum” és ősbilentyű is odakerült, de az anyag zömét inkább a QSL- és a fényképanyag tette ki. Tekintve, hogy ez csak a kezdet, szeretnénk, ha az anyagot még tetemesen bővíteni tudnánk. Igaz, a hely eléggé kívül esik a városból, de mint bázis, nem megvetendő. Időszakos kiállításokat a városban is tudunk majd rendezni, talán még a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvánnyal közösen is.

Nyitva: hétfő kivételével naponta 10-től 16 óráig.

Krámer Sándor HA5CO

Vendégkönyv bejegyzések (18. sz. melléklet)

A Pultost Tivadar Időkészletét Felelős tanácsa ok
tandjai sorsával legítimán a gyűjtemény és kiadványokhoz.

dr. Halmos Árpád 19.

Stóczy Alás László

Köszönjük az itt dolgozóknak a kedves fogadtatást és
háziudatást. Igazán élvezet volt a 40 éves múlttal szembevetésben
közvetlenül a múlttal szembevetésben.

Bárdy Ödön

Közelítő Pultost Pultost

91. máj 27

Közelítő Pultost Pultost 35/14

"Agyon emléke, hogy az a szép emlékek láthatóan is emlékeztetnek arra is,
ami mindenekelőtt akkor megalkotották." Emlékeztetnek is az emlékeztetők.

1993. máj 27

Halmos Árpád
Pultost Pultost

Nagyon tetszett a kiállítás és a kiállítás volt igen

Mit
1993.03.28.

15. Jégre Múzeum Diósdon
Reméljük itt ismerjük.

1993. III. 30
Gyöl László

HIS
Homo Informativus Stúdio Győr
Alapítvány

Az intelligens lények károsítása az
entropiában kettős leket:

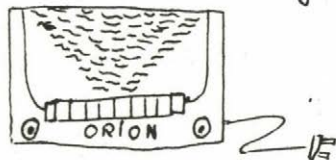
Növelheti, vagy

1993. ok. 10. csökkentheti azt

1993. 04. 25.

Egy amatőr rádiórajtás apukájaként köszönöm a
kedves válasz-bemutatókat. A hiddlítés továbbfejlesztés
sok sikert kívánunk.

Néhány év múlva jönnék az „amerikai” a fizikáist.

Adám az apukája.
Lincse szajmalhatja...

Magyar nép a kiállítás! Még az óvodásoknak is maradandó élményt nyújtott. (24 nagyapóval.)
1993. május. 26.

Frisztanki Árpád
"élmény"

Nép a kiállítás. Érdemes a még működő berendezések. Magyar 70-
as idegenvezető. & Könyvtárak.

Érd, Bolyai Ferenc út. iskola
6. d. osztály.

Magyar nép a kiállítás! Bár még jól van, de ide
síp emléket ébrent az emberben!

1993. 05. 14. Mesterek Tibor Horváthi Károlival

Magyar nép, ei műszakilag igen értékes anyagokat őriz a
Rádió ei Televizió Múzeum, ami megmarad az utókor számára.
Ei unokáink is látni fogják, hogy hogyan kezdődött ei fejlődési
idők feljött a rádiózái.

1993. V. 15

Vitay Ferenc
Budapesttől

Adrián néptánc csoport elismerésladók kiállítások színvonalát
irát.

1993. V. 25

Frisztanki Árpád

1993. 05. 20

A kiállítás a jövő ifjúságának számára értéktartó

Olgyi Ferenc
HA 804

Nép elhagyott a kiállítás néptáncra;
örököse a volt nyugati - belső rádiózái - mal (szent
a legyőzött élmény);

1993. máj. 22.

Olgyi Ferenc

A Postamúzeum kéziratos könyveiből

Dr. Hager Vilmos: Posta és távírda statisztika

1888-ban Baross Gábor közmunka- és közlekedésügyi miniszter elrendelte a posta- és távírdatisztképző tanfolyam beindítását. Az első évfolyamoknak még nem voltak tankönyvei. Pótlásukra az oktató tanárok, akik szakterületük jeles és gyakorlott postai szakemberei voltak, megírták a szükséges tankönyvet. Az írógépek még nem voltak általánosan elterjedve és a tankönyvek többnyire kézzel íródtak. Az akkori másolási eljárással, sokszorosítva kerültek a tanfolyam hallgatóihoz.

A Postamúzeum könyvtárában több ilyen kézzel írott tankönyvet őrzünk. Közülük dr. Hager Vilmos magyar királyi posta és távírda igazgatósági forgalmazó, a posta- és távírda-tanfolyam tanára, 1889-ben készült „Posta és távírda statisztika” című tankönyvét szeretném megismertetni.

A 192 kézzel írott oldalt tartalmazó könyvet lapozgatva, az első ami feltűnik az, hogy a tankönyv több ember kézírását őrzi, jóllehet a könyv stílusa, gondolatmenete kétségtelenül egy embertől származik. Az, hogy dr. Hager Vilmosnak, a könyv szellemi atyjának kézírása megtalálható-e a könyvben aligha hihető. Minden valószínűséggel az eredeti kéziratról leírók, vagy talán a tanfolyam hallgatói másolták „szépírással”.

Tanúságos ismeretanyaga részletes ismertetést érdemel.

A könyv első részében a szerző az ókortól a középkoron át az újkorig követi nyomon a statisztika megjelenését és fogalmának meghatározásait: „Az Ó-testamentumban a zsidó nép számáról több helyen van említés téve, mi arra mutat, hogy a zsidóknál már rendszeresebb népszámlálások fogantatosítottak... Egyiptomban a születésekről följegyzéseket vezettek és Perzsiában Darius idejében is a nép számáról és vagyonságáról adatokat gyűjtöttek... Sőt az adatgyűjtés nyomai visszavezetnek több mint két ezer évvel Krisztus előtt, természetesen a chinaiakhoz a műveltség, polgárosodás ezen legrégebb képviselőihez, akik a területet, a nép számát, de még a föld minőségét és hasonlókat illetőleg följegyzéseket tettek. Szóval már az ókor minden népeinél akadunk példákra, hogy a családok, törzsek, népek vezetőiben megvan a törekvés népük körében a legfontosabb viszonyokról, melyeket ez időben majd kizárólag az önvédelem és táplálkozás képezik – folyton tájékoztatással bírni és e célból adatokat gyűjteni és nyilvántartani...”

Az adatgyűjtés legfejlettebb formáját a rómaiaknál érte el, amikor „Augustus császár a római birodalmat felmérte, beosztatta és erről térképet is készíttetett.” A római birodalom felbomlásával az adatgyűjtés folyamatossága, mint annyi más dolog visszaesett, majd elenyészett.

Adatgyűjtéssel újra a középkor végén találkozunk. Az olasz városállamokról szólva Velencéről írja: „... követeinek jelentéseiből (relazione) igyekezvén megismerkedni a szomszéd államok szervezetével, hadügyi és pénzügyi állapotával stb.” Megjegyzi továbbá, hogy az egyház „... gazdasági jelleggel bíró feljegyzésein felül a születések, halálozások és esketésekről az ügynevezett anyakönyvet indítja meg, melyek a XV. század óta folytonosan megszakítás nélkül vezetettvén felette becses tapasztalati anyagot halmoznak fel az ember fizikai életéről, bár ez egyelőre egészen figyelmen kívül marad.”

A szerző fejezet címe, a statisztika meghatározásához az újkornál jut el: „A statisticum szó nem a latin staus (állapot) szóból, hanem az olasz stato szóból képezetett, visszafelé rossz latinsággal.” Ezen szó különben még az 1600-as években „és későbbben sem volt igen használatos...” Később ismerteti az új tudomány elméleti megalapozója Achenwall meghatározását: „Egy ország állami nevezetességeinek foglalatja képezi annak állami alkotmányát tágabb értelemben és egy vagy több állam alkotmányának tana: a statisztika.”

1835-ben írt művében arról ír Quetelet, hogy a statisztikának új irányt kell vennie és szükségessé válik fogalmának új meghatározása, mely szerint: „a statisztika azon tudomány, mely az ember physikai, gazdasági, kulturális és állami életét a tömegészlelés alapján vizsgálja”.

Magyarországról szólva Háger Vilmos így ír: „... a statisztikai hivatal, mely tényleg már 1867 óta működik fennállásában és hatáskörére nézve törvényen nyugszik. Az 1874. évi 25. törvénycikk 2. paragrafusára szerint: az országos statisztika vezetését a statisztikai adatoknak az országos gyűjtését, földolgozását, összeállítását és közzétételét, a központi statisztikai hivatal eszközli, mely közvetlenül a kereskedelmi miniszternek van alárendelve..., szakteendőire nézve önálló, statisztikai ügyekben az egyes minisztériumokkal és törvényhatóságokkal egyéb autonóm (egyházi, iskolai) közegekkel, egyletekkel és magánosokkal közvetlenül levelezhet. A statisztikai adatok gyűjtését közvetlenül elrendelheti stb.” A könyv első része a magyar statisztikai hivatal tevékenységi körének ismertetésével zárul.

A következő, a szerző meghatározása szerint „különös rész” két fejezetre tagozódik. Az első a posta, távírda és távbeszélő statisztikával foglalkozik az általánosság szintjén, a második részletesen tárgyalja a magyar posta forgalmi adatait.

Mindez szoros összefüggésben van azokkal a postatörténeti eseményekkel, melyek egyidőben esnek a könyv megjelenésével, jelesen a posta és távíró egyesítésével (1887), a távbeszélő hálózat államosításával (1888). Így nem véletlenül szentel nagyobb teret dr. Hager Vilmos a postai adatok ismertetésének, amelyekről így ír: „A posta és távírda (:távbeszélő:) statisztika és statisztikai tudomány azon része, mely a posta és távírdaügy (:távbeszélő:) terén észlelhető jelenségeket a tömegészlelés alapján vizsgálja. Feladata: feltüntetni a posta és távírda (:távbeszélő:) ügy mindenkori fejlődési állapotát, annak okait taglalni és megvilágítani, hogy ezen intézetek hivatásuknak a közgazdaságban mennyire felelnek meg.”

Mivel a posta-, távírda és távbeszélő „mint a közlekedés eszközei egyrészt segédeszközei a termelés és fogyasztásnak, másrészt azonban közvetlenül az ember egyik személyi szükségletének kielégítésére szolgálnak. Általában a közlekedési eszközök személyek, javak és hírek szállítására szolgáló intézmények. S ezek közül főleg hírek szál-

lítására a posta és távírda (:távbeszélő:) vannak hivatva. A posta kisebb mértékben javak és személyek szállítására hivatott, a távírdának és távbeszélőnek azonban a hírek szállítása kizárólagos feladatát képezi."

A szerző rendkívül érdekesen fogalmazza meg a posta közgazdasági és kulturális jelentőségét. Már ekkor megérzi azt, ami a mai kor embere számára is a legfontosabb: az információ gyors áramlása és ismerete! „A hírek szállítása annyiban szolgál a termelés és fogyasztás javára, hogy a helyileg elválasztott egyének között mindenekelőtt a cserejavak létéről és a csere lehetőségéről adnak tudomást, később pedig a csere iránti megegyezést közvetítik (:kereskedelmi levelezés:)... Ezenkívül a posta és távírda (:távbeszélő:) a művelődés hatalmas támaszai, mert a távollevők közt a gondolatok kicserélését teszik lehetővé (:magánlevelezés, hírlap-forgalom:)."

A távírda és a távbeszélő részletes feladatának tárgyalása után rátér az adatgyűjtés formai és tartalmi elemzésére, a nemzetközi postai statisztikai adatok szükségességének bemutatásával. Több mint száz évvel ezelőtt úgy határozta meg a gyűjtési feladatokat, hogy ha leszámítjuk a mai kor technikai fejlődése hozta eltérő postai és távközlési funkciókat, a XX. század vége felé is érdemes odafigyelni az általa leírtakra: „az adatok gyűjtésének célja, annak megítélését lehetővé tenni, hogy a szóban lévő intézmények hivatásuknak mennyiben felelnek meg, mely célra adatokat kell szolgáltatni: a hálózat kiterjedésére nézve, hogy az ország területéhez és népességéhez és forgalomhoz képest mennyi a postahivatalok száma, mennyi a posta és távírda (:távbeszélő:) vonalak hossza: a közlekedés gyorsaságát illetőleg nyújtson képet a vasúti és külön a közúti járatokról és azok gyorsaságáról, a távíró huzalok hosszáról, a távírda gépek rendszerének minőségéről, a megbízhatóságáról illetőleg adjon adatokat az elveszett, megcsönkített, valamint késedelmesen kézbesített postaküldeményekről és táviratokról, a pontosságot illetőleg tájékoztasson a posta szervezetéről, kezelési rendszeréről, szállítási eszközeiről stb. amennyiben ez számszerűleg kifejezést találhat."

A könyv számunkra legérdekesebb része, a magyar posta statisztikai adatainak gyűjtésével és feldolgozásával foglalkozik, mely minden időben sok-sok nehézséggel járt és jár, mivel a posta területén általában nem folyamatos adatgyűjtés folyik, hanem hosszabb-rövidebb ideig tartó megfigyelések. A postai forgalomra vonatkozó adatok több területet ölelnek fel, ezeket a könyv jó tankönyvhöz illően részletesen leírja és megmagyarázza.

Mint a századforduló táján a legfontosabbat elsőnek veszi a levélpostai statisztikát, ahol az általa leírt alapkövetelmények a következők: „... A levélpostai adatok gyűjtése külön történik a belföldi forgalomra és külön a nemzetközi és átmenő forgalomra nézve." A belföldi forgalomra nézve „ezen statisztika évenként kétszer veendő fel és pedig február és augusztus hónapokban 9-9 napon át... Az összefoglaló kimutatások, melyek az igazgatósági kerület 9 napi levélpostai forgalmát tüntetik fel március illetve szeptember közepéig a kereskedelemügyi minisztériumba felterjesztendők. E végösszegeknek 20-al szorzása által megközelítőleg megállapítatik egy fél év alatt kézbesítésre került levélpostai küldemények száma."

A levélpostai statisztika után a könyv a hírlap statisztika részletes tárgyalására tér át: „a hírlapok és folyóiratok statisztikájának felvételét és a hírlapok megszámlálását a felvevő hivatalok minden naptári negyedév első hónapjában eszközlik, akként hogy

minden hírlap és folyóiratnak csak egy napi feladása olvastatik meg. Azon lapok, melyek közvetlenül a mozgópostával hozatnak feladásra, ott olvastatnak meg."

Következő adatgyűjtési témakör volt ebben az időben a „Megbízási statisztika”. E statisztikát „az összes hivatalok készítik, melyek kézbesítéssel foglalkoznak. A statisztika évenként egyszer, az év végével vétetik fel... és a ... megbízások érkezési könyvéből kivonatnak"

A negyedik témaköre a postai forgalomra vonatkozó statisztikai adatgyűjtésnek az „Utalvány statisztika”, melyeket a „miniszteri posta és távírda számvevőség állítja össze. Az adatok külön befizetett és külön a kifizetett utalványokról a darabszámot és a pénzösszeget mutatják ki."

Ma már nincs használatban, az akkor oly fontos kocsipostai statisztika. „A kocsipostára azaz a csomagok és pénzes küldeményekre nézve az adatgyűjtés két részben történik: a.) külön a belföldi forgalomra nézve, b.) külön a nemzetközi és átmenő forgalomra nézve. ... A belföldi forgalom adatgyűjtését minden kézbesítéssel is foglalkozó hivatal veszi fel... A számlálás 9 napig tart és évenként kétszer, március és szeptember hónapokban, azok második hétfője, s ezt megelőző vasárnap közötti éjjeltől, a rá következő hét keddi és szerdái közötti éjjelig kézbesítendő postákról veendő fel... A kincstári hivatalok az adatokat a kézbesítő könyvecskékből veszik, de ügyelnek arra, hogy az összes kézbesítendő küldemények felvétesse, még akkor is, ha kézbesítő könyvecskébe bejegyezve nincsenek... Az adatokat raktárkönyv, s illetve kézbesítőkönyvecskékből naponként a statisztikai kimutatásba kell átvezetni." A végösszeg megállapítása a levélpostai küldemények statisztikájához hasonlóan 20-al szorozódik be, és így „megközelítőleg állapítatik meg az egy félév alatti kézbesítésre került összes kocsipostai küldemények száma."

Mivel a századfordulón a magyar királyi posta még foglalkozott a személyszállítással a forgalmi adatgyűjtéshez tartozott az „Utazók statisztikája” is. A tankönyv tanúsága szerint 1889-ben a posta „már csak két ily járatot tart fenn és ezeknél is már csak részben van érdekelve, amennyiben a bevétel csak részben folyik a posta pénztárába, másik része a szállítást teljesítő postamesternek van átengedve. E két járat mentén fekvő hivatalok az utazók forgalmáról az év végével az adatokat kivonván az utazási díjak számadásából az utazók számát... Az igazgatóságok ez utasokat összesítve a minisztériumhoz terjesztik fel."

A tankönyv a postai forgalomra vonatkozó adatok után foglalkozik még a kézbesíthetetlen küldeményekkel, a posta berendezésekről és a magyar posta pénzügyi eredményeiről szóló adatokkal, végül a távírda statisztika gyűjtésével és összeállításával.

E témakörnél érdemes megállnunk, hogy kicsit bővebben megismerjük mindazt, amit ebben az időben dr. Hager Vilmos tanár úr fontosnak tartott diákjai számára megtanítani e viszonylag fiatal postai szolgáltatásból. „A távírdára nézve a párisi statisztikai kongresszus állapította meg az adatgyűjtés alapelveit” írja, majd így folytatja „az adatok két részre oszlanak: 1.) a berendezés, 2.) az üzem adataira. Az előbb említettek a vonalakat, gépeket stb., s e berendezések költségeit tüntetnek fel, az utóbb említettek a távíratok forgalmát, az ebből eredő bevételekkel, a személyzeti és egyéb üzemi költségeket tartalmazzák. A berendezésre vonatkozó adatok gyűjtése az állami távírdáknál a távírda hálózatról, a távírdahivatalokról, a távírda készülékekről,

a távírda vezetéseken és műszereken bekövetkezett rongálásokról készül." A távírda üzem forgalmi adatairól a statisztikai adatgyűjtésnél figyelembe kell venni „a feladott és érkezett távíratokat illetőleg: mennyi azok között a díjmentes állami (udvari), díjköteles állami, szolgálati (beleértve a közérdekűeket is) és a magántáviratok darabszáma külön-külön s együttesen és mennyi volt azok között sürgős, fizetett válaszü, fizetett sürgős válaszü, fizetett vételjelentéses, összeegyeztetett, többcímű, végül közönséges és egyéb nemű, mindezek külön a feladott és külön az érkezett táviratokról, mégpedig országoként és együttesen kimutatva."

Az oly részletes postai majd a kevésbé részletes távírdai statisztika adatgyűjtés után, a csaknem 200 oldalt tartalmazó tankönyvből, a távbeszélő statisztika „mindössze” vagy ha a könyv kiadásának évét nézzük „már” 8 oldalt foglalt el. „A távbeszélő elterjedésével a nemzetközi távírda hivatal ezen intézményre vonatkozólag is gyűjt és állít össze adatokat... Az e célra szolgáló táblázat 8 részből áll és tartalmazza: 1.) a hálózatra, 2.) a távbeszélő állomásokra vonatkozó, 3.) a távbeszélő gépekre, 4.) a személyzetre, 5.) a közlemények forgalmára, 6.) a bevételekre, 7.) a kiadásokra, 8.) a berendezés helyére vonatkozólag a terület és lakosság számaadatait." A szerző végezetül a magyarországi távbeszélő adatgyűjtésről megállapítja, hogy egyes városainkban „berendezett közhasználatú távbeszélők vállalkozói (:engedményesei:) illetve Budapesten annak bérlője évenként a fenti nemzetközi statisztikával teljesen azonos berendezési statisztikát készítenek."

Könyve végén a szerző még a gyűjtött adatok közzétételéről is ír, amelyeket 1889-ben „részint belföldi, részint nemzetközi közleményekbe foglaltatnak. A belföldi hivatalos közlemények közül említendők az évi jelentés, a cím és névtár és az országos statisztikai hivatalnak szolgáltatott összeállítás."

Az ismertetéssel szerettem volna minden olvasót hozzásegíteni a múlt század végének jobb megismeréséhez. Ha ma el is mosolyodunk szerzőnk néhány megállapításán, ne feledjük, hogy mindez 100 évvel ezelőtt íródott és azóta bizony sokat fejlődött a posta, a távírda és a távközléstechnika. A könyv legnagyobb erényének azt tartom, hogy jelenlegi ismereteim szerint a szerző dr. Hager Vilmos a postai szakoktatás során először vállalkozott arra a feladatra, hogy összefoglalja mindazt az ismeretanyagot, melynek elsajátítására a postai statisztikai adatok gyűjtésével foglalkozóknak szükségük van. Az pedig, hogy nem adja közre a postai, távírdai és távbeszélő statisztikai adatgyűjtésnél használatos nyomtatványokat, nemcsak egykori tanítványait, de a postatörténeti kutatást is szegényíti. Arra, hogy tankönyvként nem éppen példás szerkesztésű tagolatlansága, a tartalomjegyzék és mutatók hiánya egyaránt utal. Mindezek ellenére a könyv kézíratos gyűjteményünk ritka kuriózuma és örülnék ha megjelenne egy az elmúlt 100 év postai-, távírda- és távközlési statisztikájának történetét tartalmazó könyv is.

RÁKÓCZI MARGIT

A távközlési áramellátás kezdeti kialakulása

A táviratozó, telefonáló, rádiót hallgató vagy akár televíziót néző nem gondol arra, hogy e szolgáltatásokat nyújtó berendezések megfelelő működtetéséhez szigorú – műszaki és biztonságtechnikai – feltételeket kielégítő villamosenergiaellátás szükséges. Ezek között legfontosabb a különböző áramnemek szerinti teljesítmény- és tápfeszültség igények kielégítése valamint ezek folyamatosságának a biztosítása.

A távközlési áramellátás kezdete a mai Magyarország területén az 1850-ben Pesten a Károly kaszárnnyában (a jelenlegi a Fővárosi Önkormányzat épületében Bp. Városház u. 9-11 alatt) létesített első táviróközpont üzembehelyezésétől számítható. Ebben az időben, sőt 1881-ben a budapesti Fürdő (jelenleg József Attila) utcai első telefonközpont bekapcsolásakor a napjainkban természetes létszükségletet jelentő villamosenergia még nem létezett. Gyakorlati célra csak egyenáramot szolgáltató galván áramforrások voltak alkalmazhatók. A telefon esetében a csengetéshez szükséges váltakozó irányú áramot pl. külön galvántelepről táplált ingás szerkezetű sarkváltóval, kézzel vagy vízmotorral (csapból kifolyó vízzel) forgatott induktorról állították elő. A korabeli táviró központok áramellátására Meidinger¹ majd Dániel² elemeket-, míg a telefonközpontok részére Leclanché³ elemeket alkalmaztak. Legjobban a Leclanché típus terjedt el mivel kellemetlen gázt nem termelt, magasabb volt az elemfeszültsége és mert a depolarizáló anyaga olcsó volt. Ez utóbbi változat évi szükséglete⁴ 1889-ben 350 db volt.

A galván áramforrások szerepe évtizedekig megmaradt, sőt a Leclanché korszerűsített változatát mint szárazelemeket még ma is alkalmazzák. Ezekkel kapcsolatban a fogyasztói vezetékek kiépítésén és az elemek telepítésén túl a feladat mindössze az elektrokémiai folyamat fennmaradását biztosító anyagok cseréjére ill. pótlására korlátozódott.

Az áramellátás feladata és jelentősége a távközlés fejlődésével-, mennyiségi és minőségi igényével lépést tartva az újabb áramtermelő ill. átalakító berendezések (dinamó, akkumulátor, transzformátor, higanygőzgyenirányító, szabályozási eszközök) felállítását és alkalmazhatóságát követően fokozatosan kibővült.

A feladatokat illetően mindenkor döntő volt annak a megállapítása – különösen a közcélú villamosítás kezdetén –, hogy az adott létesítmény mint fogyasztó milyen jel-

---

1. Elemfeszültsége: 1,1 V; elektródái pozitív: rézlemez, negatív: horgany; depolarizátora: tömény rézgálic; elektrolitja: magnéziumsulfát (keserűsítő oldat).

2. Elemfeszültsége: 1 V; elektródái pozitív: rézlemez, negatív: horgany; depolarizátora: tömény rézgálic; elektrolitja: kénsav.

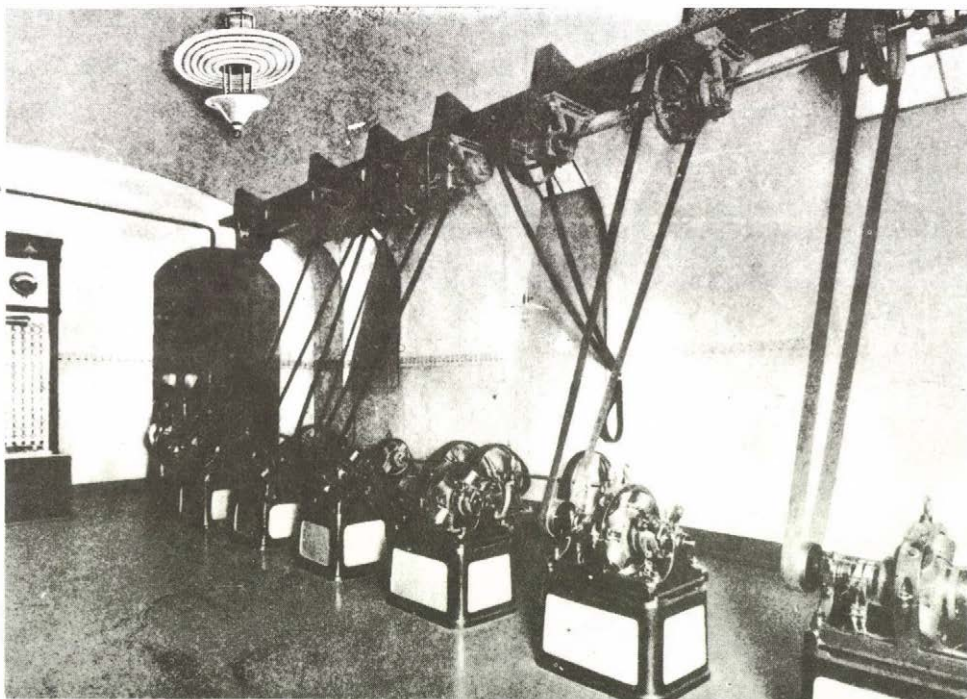
3. Elemfeszültség: 1,5 V; elektródái pozitív: szénrúd, negatív: horgany; depolarizátora: mangándioxid (barnakő); elektrolitja: ammóniumhidroxid (szalmiáksó).

4. Baross Gábor 1889. évi 30.752. sz. miniszteri rendeletére kiadott ajánlati felhívás adatai szerint.

lemzőkkel (áramnem, feszültség, frekvencia, megbízhatóság, stb.) rendelkező hálózatra csatlakoztatható. Az egységes 3 x 380/220 V 50 Hz hálózat kialakítása ugyanis csak 1967-re fejeződött be. Hazánkban először 1888-ban Mátészalkán termeltek közcélra villamosenergiát, Budapesten 1893-ban. A század elején 1900-ban 24 erőműből tizenégy egyenáramot, kilenc 42 Hz és egy 50 Hz frekvenciájú váltakozóáramot termelt. A hálózatok feszültsége is igen különbözött, volt 2 x 110 V, 2 x 135 V, 2 x 150 V egyenfeszültség, vagy pl. a nagyfeszültségen szolgáltatott váltakozóáramot a fogyasztó telephelyén transzformálták át városonként eltérően 100 V-, 105 V-, 120 V-ra. A áramellátás tervezésével foglalkozók tevékenységét különösen megnehezítette, hogy egyes helységekben – eltérő nyomvonalon – esetleg több vállalat is szolgáltatott villamosenergiát⁵.

Az újabban feltalált áramellátó berendezések közül először a dinamó került alkalmazásra 1900-ban Budapesten a távíró telepek közvetlen helyettesítéseként. A 10.000 db-ra emelkedett Meidinger elem szükséglet fenntartása⁶ ugyanis számottevő költséget jelentett. A dinamókkal (1. ábra) előállított feszültséget egyrészt ellenállással szabályozták, másrészt szénszálalás izzók beiktatásával a különböző névleges értékre megosztották (2. ábra). E rendszert a későbbiekben akkumulátorokkal egészítették ki.

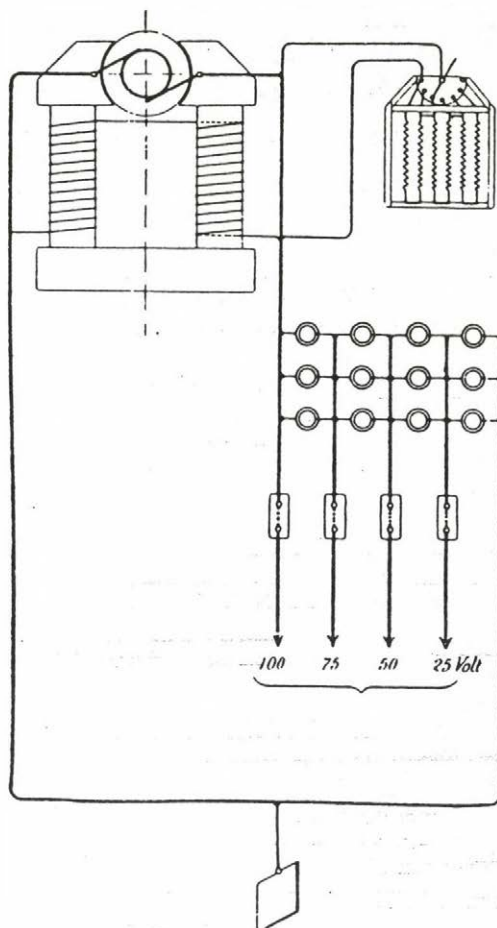

1. ábra: A Központi távírda áramfejlesztő gépterme (1900)

5. Budapesten pl. a Magyar Villamossági Rt. 105 V 42 Hz váltakozó-, míg a Budapesti Általános Villamossági Rt. 2 x 110 V egyenáramot szolgáltatott.
6. A 10.000 db elem folyamatos üzemét biztosító szilárd anyagok szüksége amperóránként horganyból: 12,1 kg, kristályos rézszulfátból: 46,3 kg.

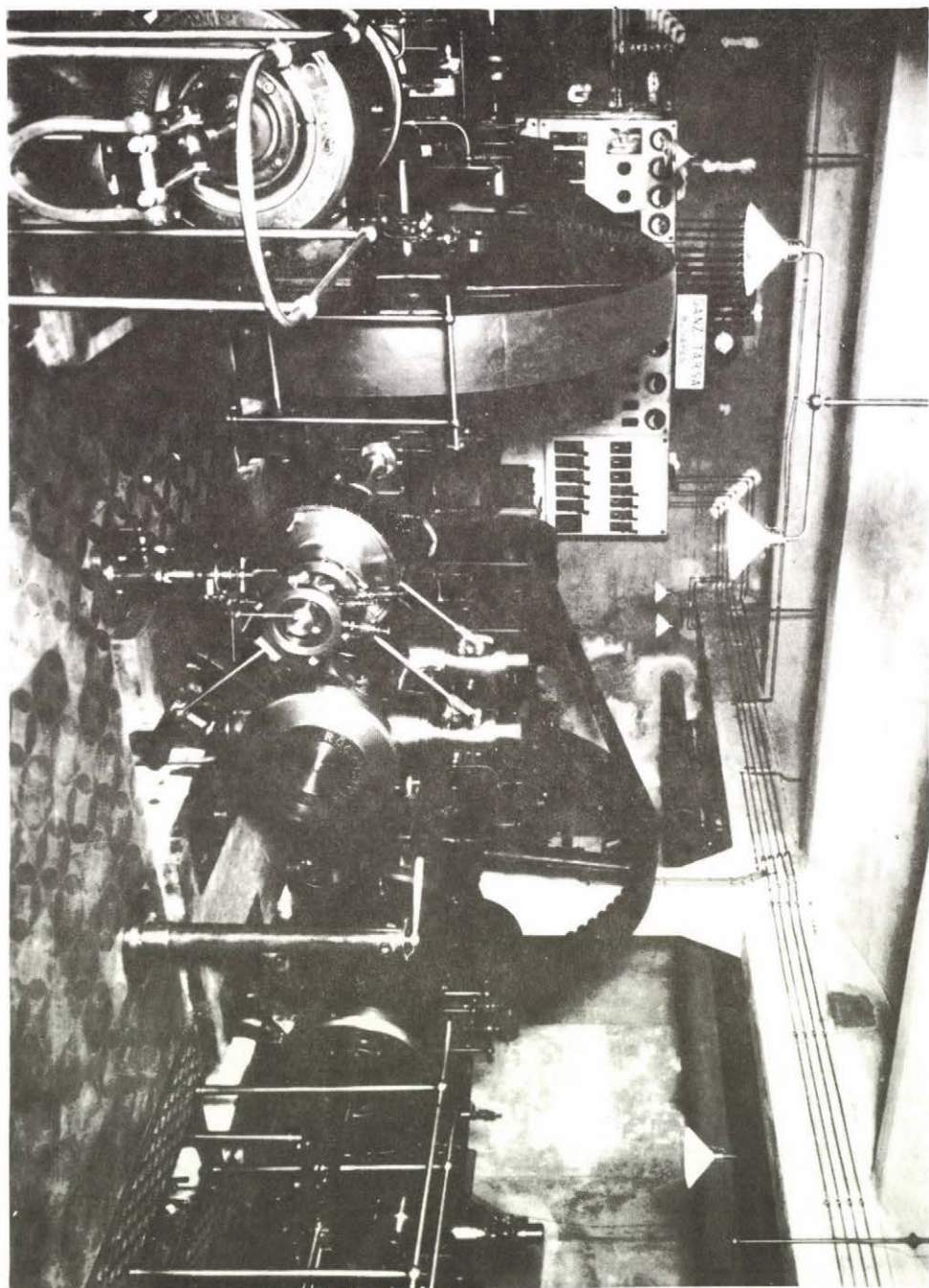
2. ábra: Távíró berendezések ellátása dinamóról

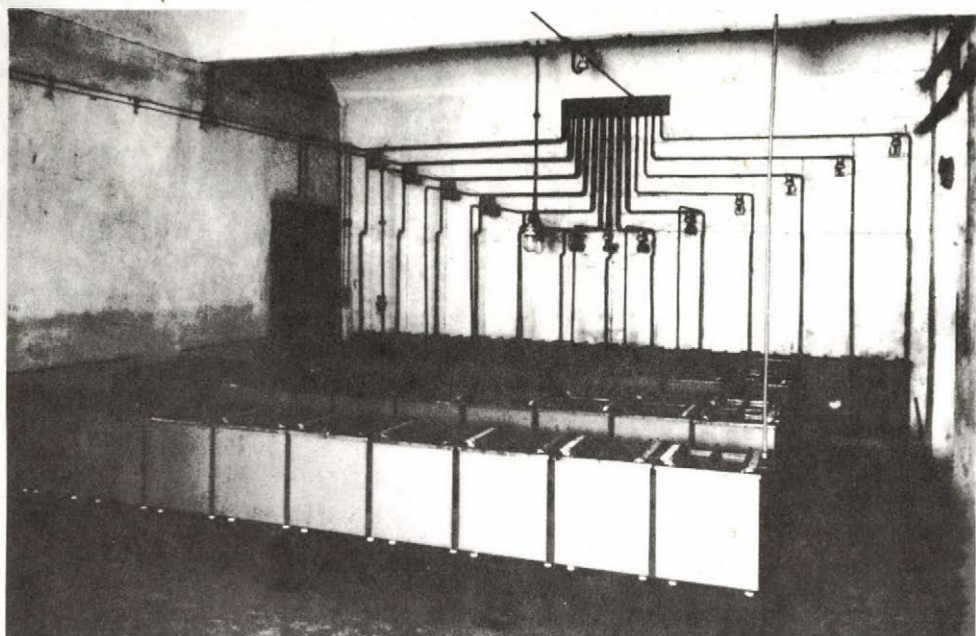
Az első ólomakkumulátort⁷ 1896-ban Budapesten a Szerecsen (mai Paulay Ede) utcai központ részére szerelték fel. A telepek kapacitása 396 Ah és 60 Ah-ás volt.

Az 1903-ban üzembehelyezett első CB központ, a Teréz részére a villamosenergiát saját hőerőműben (3. ábra) állították elő 2 db 115 V névleges feszültségű, 48 kW teljesítményű dinamóval. A városi 2x110 V-os egyenáramú hálózatot csak ünnepnapokon ill. szükségképpen vették igénybe. A központ áramellátására három csoport, egyenként 11 cellás 22 V-os 3190 Ah-ás-, míg általános célra (4. ábra) egy csoport 26 elemes 770 Ah-ás ólomakkumulátort telepítettek. A töltődinamók transzmissziós hajtással kapcsolódtak a gőzgéphez. A „villogtató és bűgőáramot” az előbbiektől független 2 db. motordinamó állította elő.

7. Egy elem feszültségének értékei: névleges 2 V; kisütés végén 1,83 V; gyorsöltés alatt 2,4-2,7 V (az utóbbi érték korabeli felfogás szerinti).

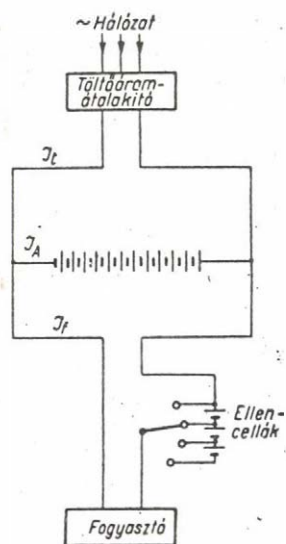

3. ábra: Teréz távbeszélő központ villamos hőerőműve (1903)

4. ábra: Teréz távbeszélő központ általános célú, 124 V 770 Ah-ás akkumulátora

Az első automataközpont (Krisztina, 1928.) 48 V névleges feszültségének a biztosítására törzs- és ellen-cellából álló akkumulátort telepítettek. A törzsstepleppel sorba, de polaritást tekintve szükség szerinti számban ellenkapcsolt elemek jelentették a töltés alatti fogyasztói feszültség értékét (5. ábra). Az ellencellák be- és kiktatását önműködő kapcsolóval (6. ábra) oldották meg. A beszédszámláló jelfogók részére két csoport 60 V-os-, a pénzbedobó készülékek számára pedig 2x110 V-os akkumulátor szolgált. Az alkalmazott üzemmód: pufferüzem⁸ volt. A 75 V feszültségű, 16 2/3 periódusú csengetőáramot valamint a tárcsa- és a foglaltsági hangot váltakozó ill. egyenáramról üzemelő generátorok (7, 8. sz. ábrák) szolgáltatták. Ez utóbbi a váltakozóáramú hálózat kimaradásakor automatikusan indult.

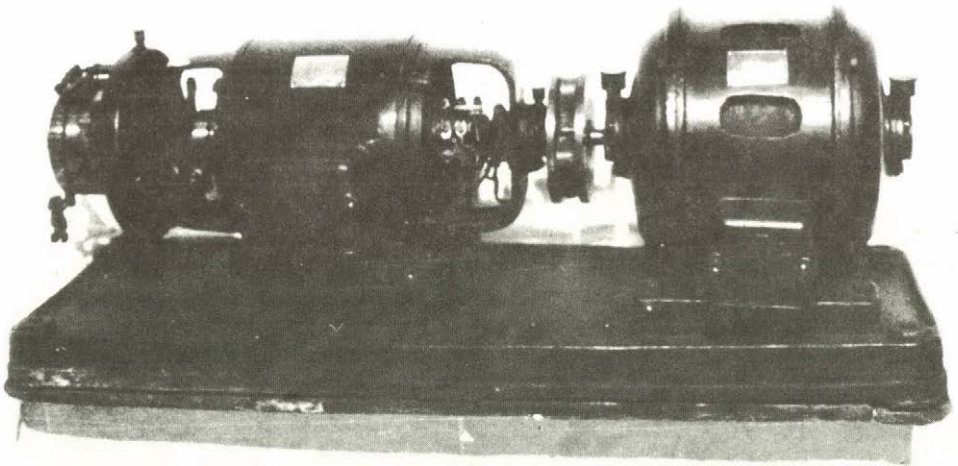
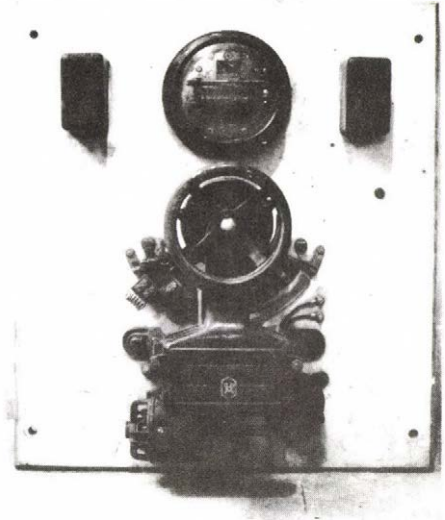

5. ábra: Ellencellás pufferüzemű rendszer

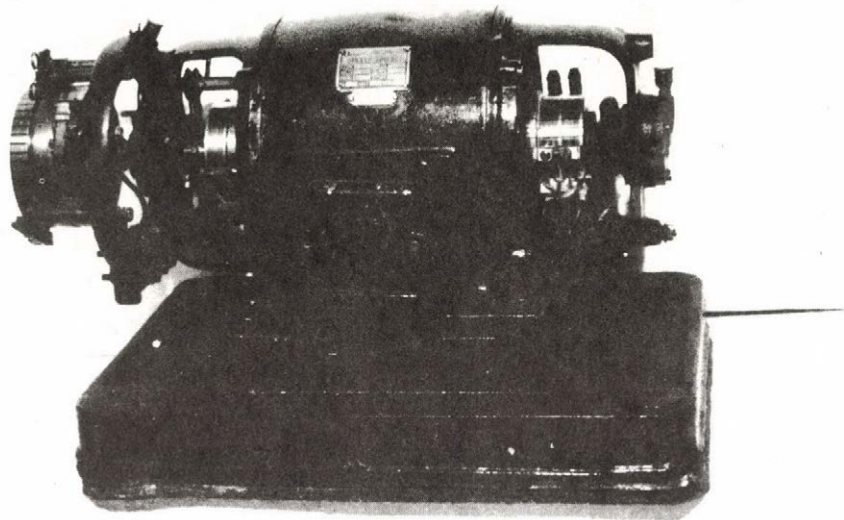
8. A fogyasztó, az akkumulátor és a töltést végző berendezés állandó párhuzamos kapcsolásban.

6. ábra: Önműködő ellencella kapcsoló

7. ábra: Váltakozóáramú hálózatról üzemelő csengetőgép (kiállítva Telefónia Múzeumban)
Gyártó: Ateliers H. CUENOD S./A. GENÈVE-Suisse
Motor: 3x380 V, 50 Hz

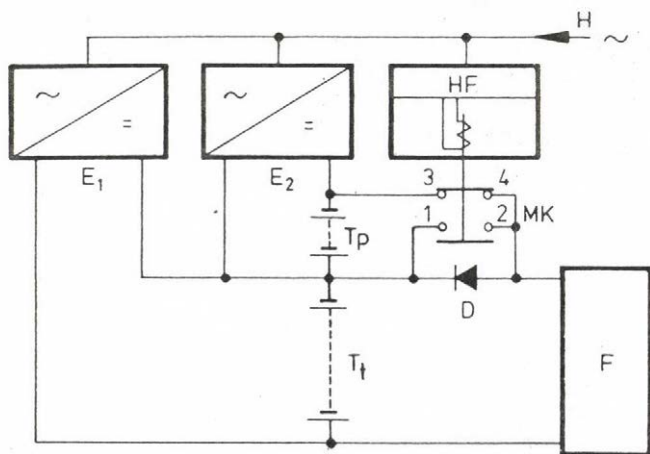

8. ábra: Egyenáramú hálózatról üzemelő csengetőgép (Kiállítva Telefónia Múzeumban)

Gyártó: ld. 7. ábránál

Motor: 75/110 V, n: 960/min

Az automata központok egykori áramellátására alkalmazták még a pótcellás és a léptetős rendszereket. A pótcellás rendszer (9. ábra) az ellencelláshoz hasonlóan működött azzal a különbséggel, hogy a törzstelep feszültségét a pótcellák potenciáljával hálózatkimaradásakor megemelték. Léptetős változatban (10. ábra) a töltésre ill. a fogyasztóra kapcsolt elemek számát egymástól függetlenül választották meg. Az utóbbit

9. ábra: Pótcellás rendszer

H - hálózat

E1 - törzstelep

E2 - pótcellatöltő

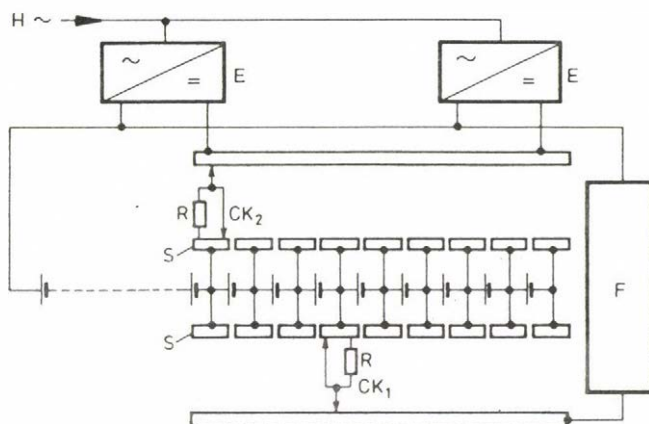
HF - hálózatfigyelő

MK - átkapcsoló

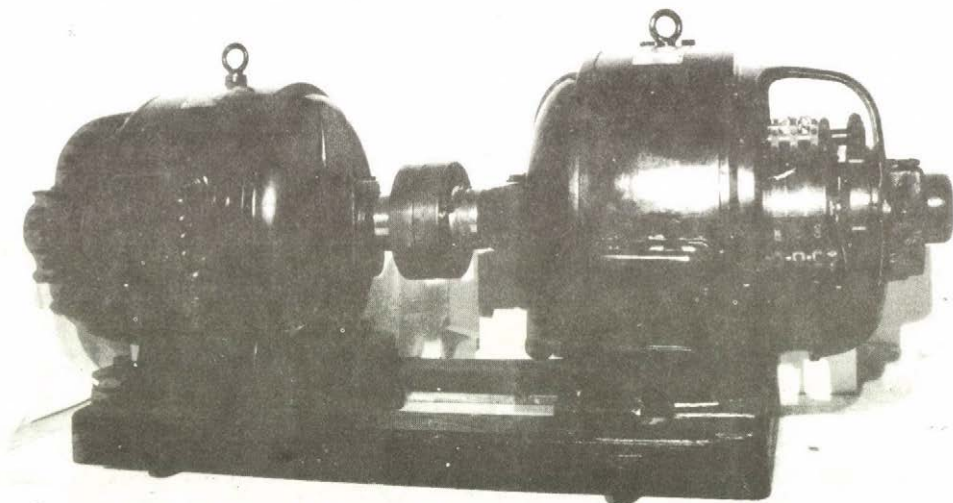
F - fogyasztó

10. ábra: Léptető rendszer

H - hálózat
E - egyenirányító
F - fogyasztó
CK1 - fogyasztói kapcsoló
CK2 - töltéskapcsoló

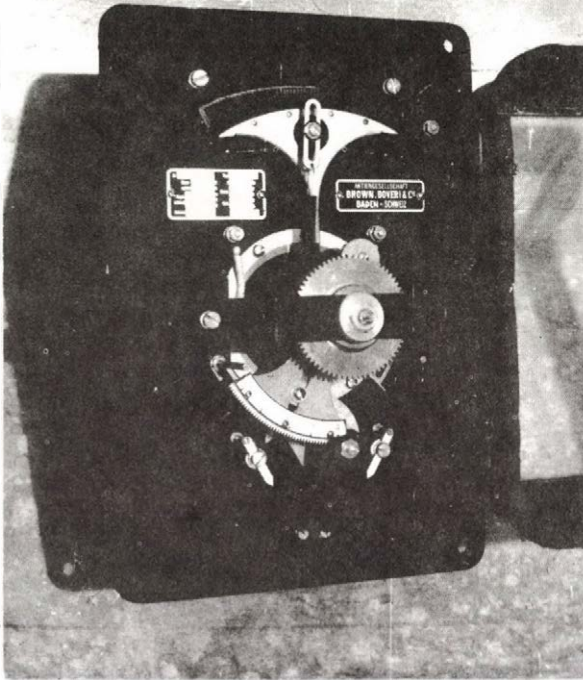

kizárólag egy- míg pót- és az ellencellás rendszereket kételepes változatban is alkalmazták úgy, hogy amíg az egyiket kisütötték a másikat töltötték. Töltésre higanygőz-egyenirányítók majd – a kezdeti kort követően – motordinamók (11. ábra) és szelén-

11. ábra: Motordinamó (Kiálltva a Telefónia Múzeumban)
Gyártó: Magyar Brown Boveri Művek Villamos Részvénytársaság
Motor: 3x380 V, 29 kW, dinamó: 46/70 V, 160/137A

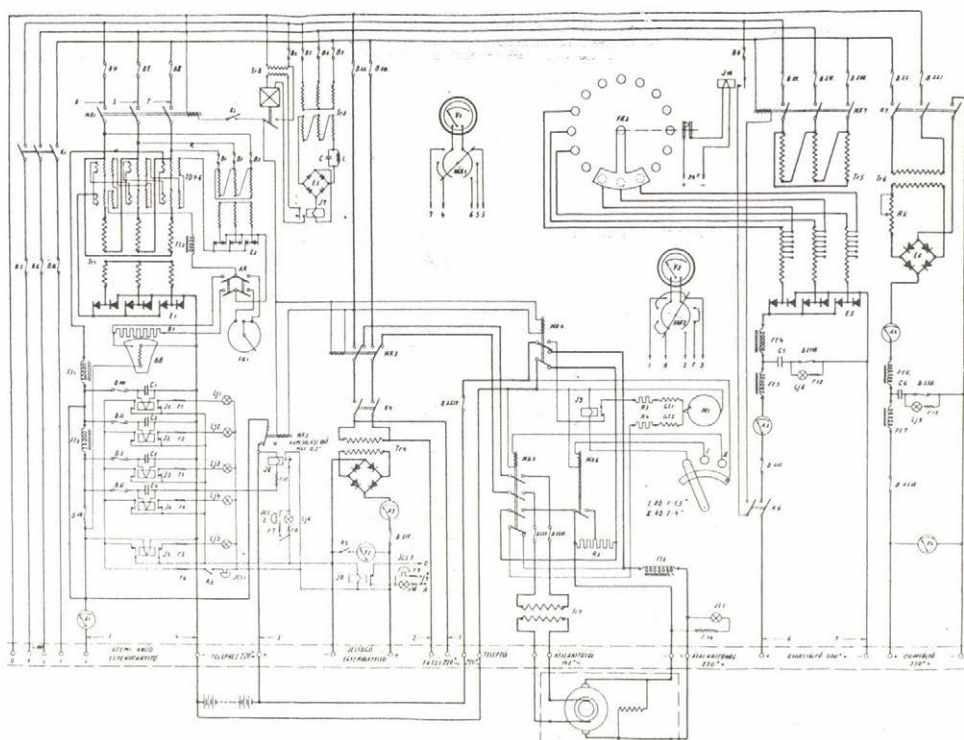
egyenirányítók szolgáltak, amelyeket elektromechanikus feszültségszabályozókkal láttak el. Az utóbbiak közül a BBC gyors szabályozó (12. ábra) bizonyult a legpontosabbnak.

A korabeli erősítőállomások közül a hangfrekvenciás berendezések elektroncsöveinek 24 V-os fűtőfeszültségét⁹, a 130-, vagy 220 V-os anódfeszültségét megfelelő töltőberendezések és akkumulátorok szolgáltatták. Későbbiekben a korszerűbb erősítő állomások áramellátást (13. ábra) már önműködő ún. BBC feszültség szabályozóval¹⁰ ellátott szlénes egyenirányítók valamint a váltakozóáramot igénylő fogyasztók energiaellátását a hálózatkimaradás pillanatában automatikusan induló-, akkumulátorról üzemelő egyen/váltakozóáramú átalakítóról¹¹, tartós üzemzavar esetén pedig házi áramfejlesztőről (14. ábra) biztosították.

9. Általában három, ritkán két db. sorba kapcsolt 6,3 V fűtésű csőhöz szabályozó ellenálláson át csatlakoztatva.

10. Az utóbbi a 13. ábrán BB-vel jelölve.

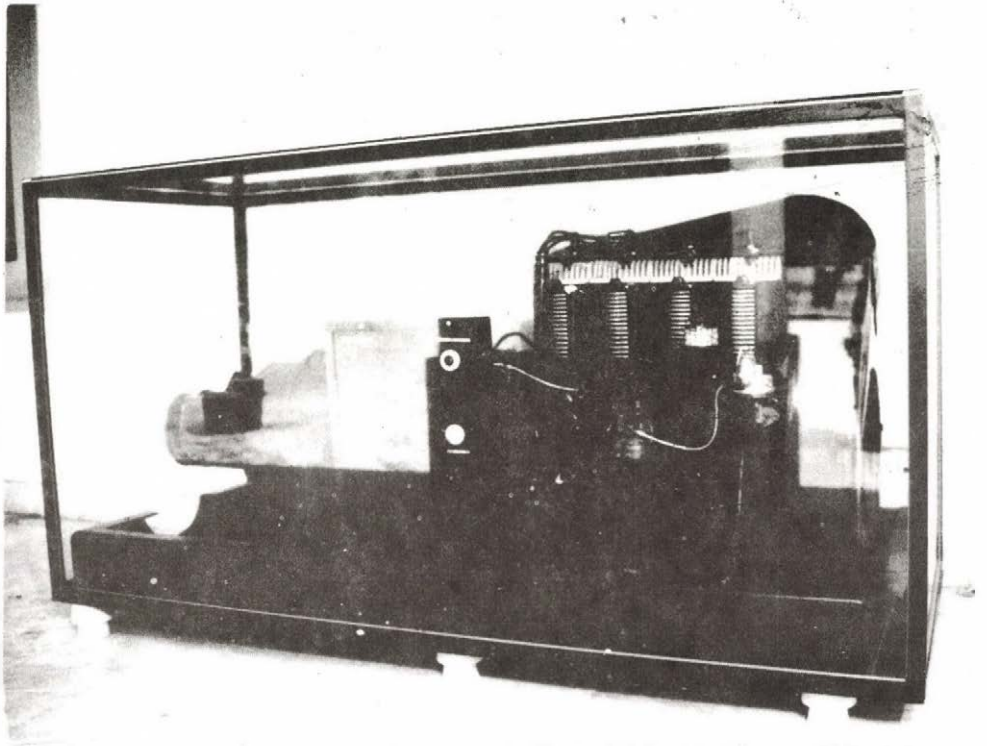
11. a 13. sz. ábrán: átalakító

13. ábra: Hangfrekvenciás erősítő állomások áramellátása

Az alközpontok áramellátása CB 5 és CB 10-es kiskapcsolókat 12V 3,3 Ah-ás telep működtette, amelyeket rendszerint a főközpontból fővonalon ún. „táphíd”-on át töltöttek. A nagyobb alközpontok 24, 36 vagy 48 V-os akkumulátorait a helyszínen töltötték vagy cserélték. A központi töltőállomásokon egyenáramú hálózatok esetében a töltőáramkörbe megfelelő számú sorba ill. párhuzamosan kapcsolt szénszálal izzókat iktattak.

A kezdeti és közvetlen utána következő időszak áramellátó berendezéseinek és eszközeinek tára múzeumunkban sajnos nagyon hiányos. Mindössze csak az önműködő ellencella kapcsoló (6. ábra), váltakozóáramról- ill. egyenáramról üzemelő csengetőgépek (7, 9. ábrák), a motordinamó (11. ábra), a BBC feszültségszabályozó (12. ábra), valamint a házi áramfejlesztő (14. ábra) archív emlékeivel rendelkezünk. Bízunk abban, hogy e szakterületen foglalkozók segítségével még fellelhetők lesznek olyan műtárgyak amelyekkel a meglévő állomány legalább részben kiegészíthető lesz.

14. ábra: Házi áramfejlesztő (Kiállítva a Telefónia Múzeumban)
Gyártó: PHANOMEN WERKE Gustav Hiller A.G. Zittau/Sa
Generátor: 15 kVA, 3x380/220 V, 50 Hz

Szakirodalom

Kereskedelemügyi M. Kir. Miniszter: A M. Kir. Posta és Táviró Legújabb Műszaki Berendezései

M. Kir. Kereskedelem- és Közlekedésügyi Miniszter: Mérnöki Szolgálat 1887-1937

Vajda Zoltán: Távbeszélő központok és távkábel erősítők áramellátó berendezéseinek tervezése

Csoboth Róbert Ödön: Elektrotechnika III.

Magyar Villamos Művek tröszt: 100 Éves a Magyar Villamosenergia Szolgáltatás 1888-1988

BÁN FERENC

Nevezetes kábeleink a Telefónia Múzeumban

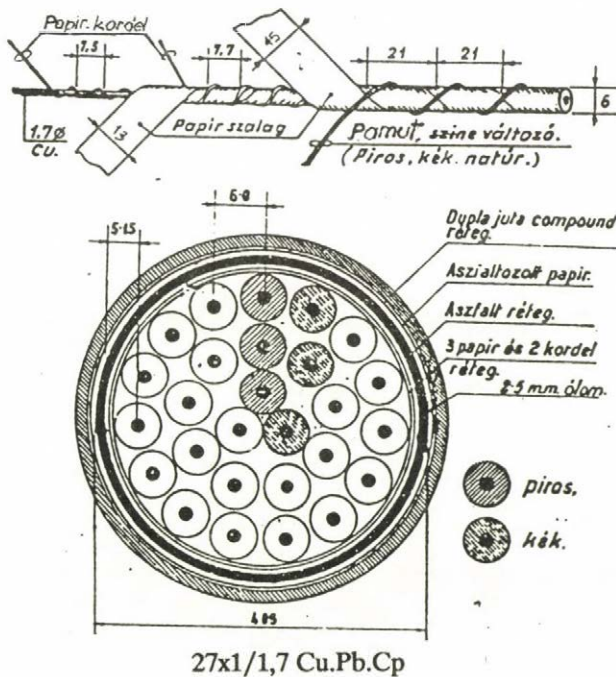
A Telefónia Múzeum kiállítási anyagát a hazai távközlési vezetékhalozatok nevezetes kábeleinek bemutatásával kívánjuk gazdagítani.

A hét minta által reprezentált kábelek új, az előző vezetékrendszereknél biztonságosabb üzemű, illetve nagyobb átviteli kapacitású szerkezetek, az ezekkel épített első távközlési vonalak korszerűbb hálózattípusok bevezetését, a hazai távközlési hálózatok fejlődése újabb- és újabb korszakának kezdetét jelentették.

E kábelminták távközléstörténetünk becses relikviái, mert szemléletesen bizonyítják, hogy a magyar távközlés technikai színvonala hosszú időn át az európai élvonalban foglalt helyet.

Az alábbiakban nevezetes kábeleinket az üzembehelyezés időbeli sorrendjében mutatom be, közölve sematikus keresztmetszeti rajzaikat, fontosabb műszaki jellemzőiket.

BUDAPEST – HATVAN TÁVÍRÓKÁBEL

Az első magyarországi távkábel.

Üzembehelyezve: 1906. évben.

A kábel aszimmetrikus (föld-visszavezetéses) egyenáramú távíróáramkörök céljára épült.

Kábelszerkezet: 27 db kettős kordel-papírszalag szigetelésű, 1,7 mm vezetőtármérőjű réz ér koncentrikus (koszorús) elrendezésben.

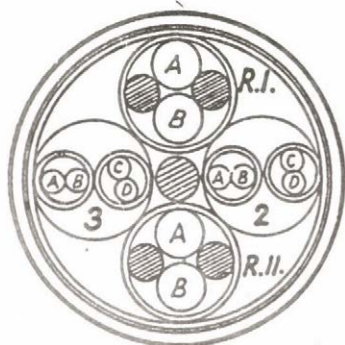
Az érköteg övszigetelése 1 papír és 1 pamutszalag réteg.

A kábelköpeny tiszta ólom, 1 aszfalt, 2 aszfaltozott papír és egy dupla jutabeszövésből álló compound védőréteggel.

Gyártó:

- Felten és Guillaume Kábel, Sodrony- és Sodronykötélgár Rt., Budapest (Budapest-Gödöllő szakasz),
- Kábelgyár Pozsony (Gödöllő-Hatvan szakasz).

RÁDIÓ STÚDIÓ BUDAPEST – RÁDIÓ ADÓ LAKIHEGY MODULÁCIÓS KÁBEL

2x2/1,4R.Stan +
2x4/0,9DM.Cu.Pb.pc.

Az első hazai rádióközvetítés, zeneátvitel céljára szolgáló, szimmetrikus áramköröket tartalmazó, 13 mH önindukciójú pupinesévvel terhelt modulációs kábel. Határfrekvencia: 13 kHz.

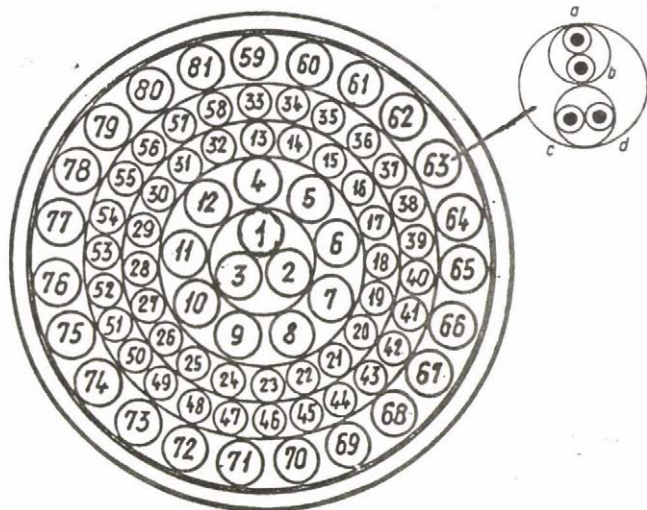
Épült: 1927. évben.

Kábelszerkezet: 2 db papírlégűr szigetelésű, staniolszalag árnyékolású, 1,4 mm vezetőtármérőjű, réz vezetőjű rádióérpár + 2 db 0,9 mm vezetőtármérőjű, tömör papír érszigetelésű Dieselhorst-Martin (DM) sodrású réz vezetőjű érnégyes szolgálati áramkörök és jelzés továbbítás céljára.

A kábelköpeny ólom, ami fölött a páncélos szakaszokon vasszalag páncélzat helyezkedik el.

Gyártó: Magyar Siemens-Schuckert Művek Villamossági Rt., Budapest.

BUDAPEST – BÉCS TÁVKÁBEL

35x4/1,3 DM + 46x4/0,9 DM. Cu.Pb.pc.

Érnégyesek érátmérő
szerinti megoszlása

1-12 = 12	}	35x4/1,3 DM
59-81 = 23		
13-58 = 46		46x4/0,9 DM

81 db érnégyes

Az első magyarországi szimmetrikus áramköröket tartalmazó távkábel, hangfrekvenciás erősített távbeszélő áramkörök céljára, 54 km átlagos erősítő szakaszhosszal. Üzembehelyezve: 1927. évben.

Kábel szerkezet: 35 db 1,3 mm és 46 db 0,9 mm vezetődátmérőjű papír szigetelésű, réz erű, Dieselhorst-Martin (DM) sodrású érnégyes koncentrikus (koszorús) elrendezésben.

Az érszigetelés a Budapest-Bánhida (ma: Tata-bánya), a Győr-Mosonmagyaróvár szakaszon gyűrt (krepesztett) papír, a Bánhida-Győr és a Mosonmagyaróvár-Országhatár szakaszon kordel-papírszalag.

Övszigetelés: az érkötegre több rétegben felcsavart papírszalag.

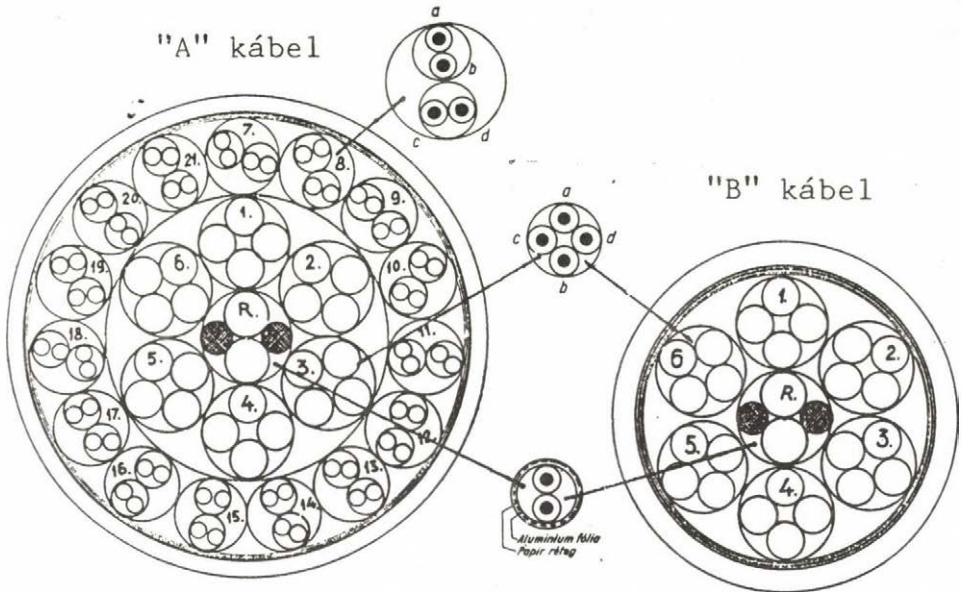
A kábelköpeny önnal tövözött ólom. A páncélos szakaszokon a köpenyt aszfalttal itatott jutaréteg, kettős vasszalag, majd ismét aszfalttal itatott jutaréteg veszi körül.

Gyártó:

- Felten és Guilleaume Kábel, Sodrony- és Sodronykötélgár Rt., Budapest. (Budapest-Bánhida és Győr-Mosonmagyaróvár szakasz)
- Magyar Siemens-Schuckert Művek Villamossági Rt., Budapest. (Bánhida-Győr és Mosonmagyaróvár-Országhatár szakasz)

BUDAPEST-MISKOLC KETTŐS SZIMMETRIKUS TÁVKÁBEL

1x2/1,7R + 6x4/1,34U +
15x4/1,2DM.Al.Pb.pc

1x2/1,7R + 6x4/1,34U.Al.Pb.pc

A világon az első alumínium erű kettős szimmetrikus távkábel, egyben a hazai első csillagsodrású, vívőfrekvenciás érnégyseseket is tartalmazó távkábel, 60 kHz kihasználási sáv szélességgel, 12 csatornás vívőáramú berendezések telepítésére, 37 km átlagos erősítő szakaszhosszal. A konstrukció magyar kábelgyári és posta mérnökök alkotása. Építési év: 1943-44.

Kábelszerkezet.

„A” kábel: 1 db 1,7 mm vezetőátmérőjű rádió érpár + 6 db 1,34 mm vezetőátmérőjű csillagsodrású érnégyes + 15 db 1,2 mm vezetőátmérőjű Dieselhorst-Martin (DM) sodrású érnégyes koncentrikus (koszorús) elrendezésben.

A vezető anyaga alumínium, az érszigetelés kordel-papírszalag.

Az érköteget többretegű papír övszigetelés veszi körül.

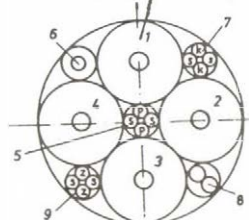
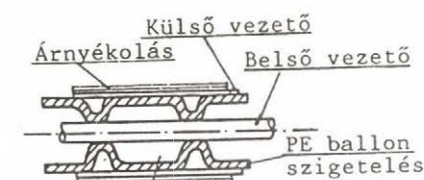
A kábelköpeny ötvözött ólom, ami fölött kettős vasszalag páncélzat helyezkedik el.

A „B” kábel szerkezete annyiban tér el az „A” kábelétől, hogy nem tartalmaz DM érnégyseseket.

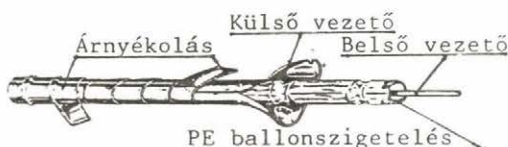
A tárlóban az „A” kábel látható.

Gyártó: Felten és Guillaume Kábel, Sodrony- és Sodronykötélgár Rt., Budapest.

BUDAPEST – GYŐR – BÉCS NÉGYCSÖVES KISKOAXIÁLIS TÁVKÁBEL

T4 kiskoaxiális kábel
sematikus
keresztmetszeti rajza

Ballonszigetelésű kiskoaxiális pár fel-
fejtett szerkezete, nézeti rajz.

Az első hazai kiskoaxiális kábelvonal nagy csatornaszámú vi-
vőáramú átviteli rendszerek telepítésére.

Hasznosítható frekvencia tartomány: 60 kHz – 12 MHz.

Vivőáramú csatornaszám koaxiális páronként	Erősítő szakaszhossz (km)

300	8
960	4
2700	2

Üzembehelyezés: 960 csatornás analóg átviteli rendszerek telepítésével Budapest – Győr között 1970., Győr – Bécs között 1971. évben.

Kábelszerkezet

Az 1-4 jelű koaxiális pár: 1,2 mm átmérőjű tömör réz belső vezető, polietilén ballon-
szigetelés a belső vezető központos elhelyezkedésének biztosításával, 4,4 mm átmérő-
jű cső alakúra hajlított réz külső vezető, két réteg rézzel bevont vasszalag árnyékolás.

Az 5, 7, 9 jelű érnégységek: 0,6 mm vezető átmérőjű réz erű, polietilén érszigetelésű
csillagsodrású érnégységek.

Az 5 jelű pupinozott érnégységek párjai szolgálati áramkörök.

A 7 jelű érnégységek párjai az 1 és 2, a 9 jelű érnégységek párjai a 3 és 4 koaxiális párok hi-
bajjelző áramkörei.

A 6 jelű 0,9 mm vezető átmérőjű, polietilén szigetelésű réz ér mérőér.

A 8 jelű 0,6 mm vezető átmérőjű, papír szigetelésű réz érpár adja kábelbeázás esetén
a riasztóáramkört.

Az övszigetelés több réteg papírszalag.

A kábelköpeny ötvözött ólom korrózió elleni PVC védőréteggel. A PVC rétegen bitu-
men és bitumennel itatott papírszalag rétegekből álló párnázat, két réteg szalagvas
páncélzat és bitumennel itatott kenderfonal réteg helyezkedik el.

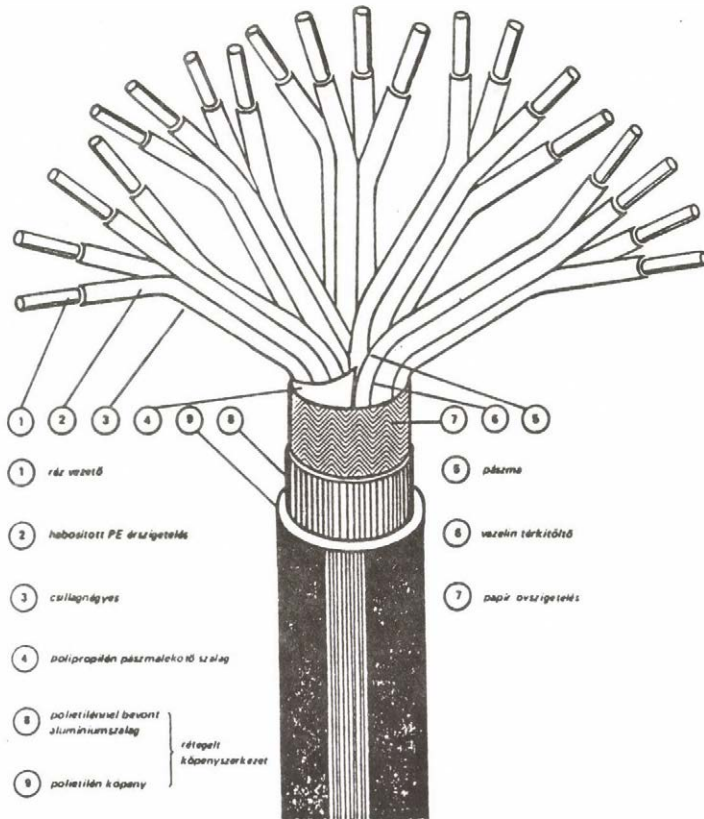
Gyártó: Societé Anonyme de Télécommunications (SAT), Paris.

VAZELIN TÉRKITÖLTÉSŰ (Qv) HELYI TÁVBESZÉLŐ HÁLÓZATI KÁBEL

Az 1970-es évek közepéig a hazai helyi távbeszélő kábelhálózatok döntő többsége papír ér- és övszigetelésű kábelekkel épült. A kábelköpeny esetleges sérülésein, az idők folyamán keletkező hajszálrepedésein előálló pára, vagy víz behatolásra érzékeny szigetelőanyag a kábelbeázások lehetőségének állandó veszélyét jelenti. Emiatt az üzemeltetési biztonság korszerű követelményeit a papírszigetelésű kábelek nem elégítik ki.

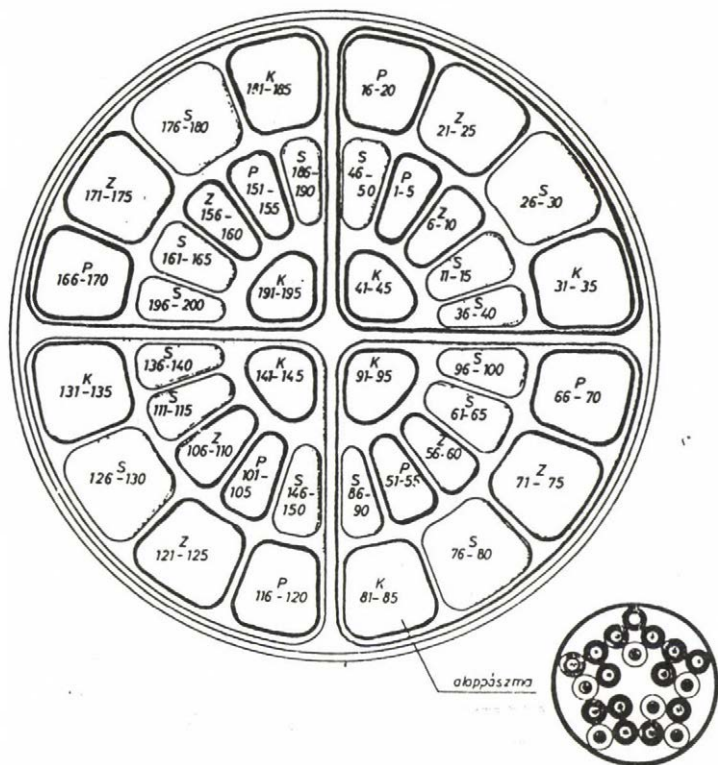
A megoldást 1960-ban az angol BICC kábelgyár egyik mérnökének találmánya jelentette. Ennek lényege az, hogy a kábelt teljes hosszában víztaszító anyaggal, vazelin-olajjal töltötte meg.

Két éves eredményes kísérleti munka után először az angol posta, majd ezt követően más európai országok postái is a vazelin térkitöltésű kábelek alkalmazása mellett döntöttek.

Kis egységű, 5x4 erő Qv kábel szerkezetének sematikus nézeti rajza

Nagy egységű, 200x4 erű Qv kábel sematikus keresztmetszeti rajza.

A Magyar Posta az 1970-es évek második felében vezette be a gyakorlatilag beázásmentes, mind hosszirányban, mind keresztirányban vízzáró vazelin térkitöltésű, Qv típusjelű helyi távbeszélő hálózati kábeleket. A kisegységű, 5x4 – 100x4 érnégyszámú kábelek rendszeresítését 1976. évben, a nagyegységű, 200x4 – 1000x4 érnégyszámú kábelek rendszeresítését 1978. évben rendelte el.

A kábel szerkezeti felépítése 10-es, decimális rendszerű.

Valamennyi kábel réz erű, habpolietilén érszigetelésű csillagsodrású érnégyesek pászmás sodrata. Érátmérő: 0,4, 0,6 és 0,8 mm. 5 érnégyes képez 1 alappászmat. Több, meghatározott színű polipropilén pászmalekötő szalaggal összefogott alappász-mából magasabbrendű pászmákat (főpászma, középpászma, szuperpászma), majd ezekből kábelt sodornak. 1 főpászma 5, és 1 középpászma 10 alappászmat tartalmaz. 1 szuperpászma 4 főpászma-ból áll.

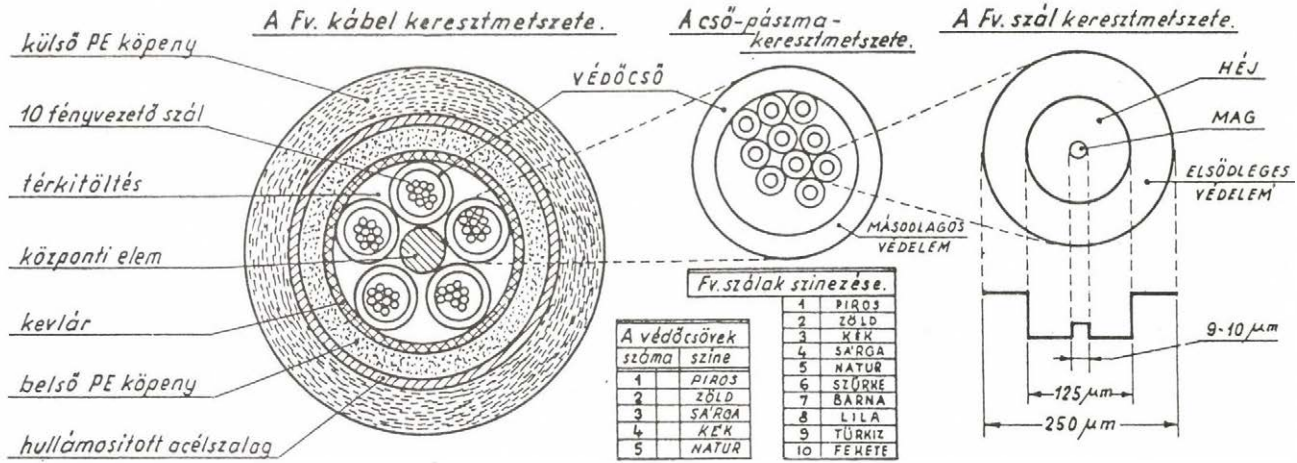
A tárlóban lévő 200x4 erű kábelminta szerkezeti felépítése 4 középpászmat tartalmaz.

A kábel belső, erek közötti részét vazelin tölti ki.

Az érköteget papír övszigetelés és ún. rétegelt köpenyszerkezet – polietilénnel bevont alumínium szalag árnyékolás és polietilén köpeny – veszi körül.

Gyártó: Magyar Kábel Művek Budapest, Szegedi Kábelgyár

50 szálás Siemens Fvpe kábel felépítése

A Budapest–Bécs optikai kábel az első hazai fényvezetőszálas nemzetközi távkábel nagy csatornaszámú digitális átviteli rendszerek telepítésére.

Üzembehelyezés: 1992. évben 2 db 140 Mbit/s bitsebességű digitális rendszer telepítésével, szálpáranként 1920 beszédcsontra átvitelére. Az ismétlőállomások közötti átlagos távolság 54 km.

Kábelszerkezet.

A kábel ún. fémet tartalmazó kábeltípus, 10 db egymódusú, lépcsős törésmutatójú, elsődleges védőréteggel ellátott fényvezető szálból álló laza szerkezetű alapegységek-ből épül fel.

A 10 szálas alapegység másodlagos védelmét polietilén védőcső biztosítja, amiben az optikai szálak lazán helyezkednek el.

A Budapest-Bicske szakaszon 50 fényvezetőszálas, 5 alapegységet tartalmazó, a Bicske-Országhatár szakaszon 40 fényvezetőszálas, 4 alapegységet tartalmazó kábel van lefektetve. A tárlóban az utóbbi kábel látható.

A másodlagos védelemmel ellátott alapegységek egy központi elem körül helyezkednek el.

A 4, illetve 5 alapegységet ún. kevlár húzóelem veszi körül, ami fölött belső polietilén köpeny, hullámosított acélszalag és külső polietilén köpeny képez védőréteget.

Gyártó: Siemens A.G. München.

Irodalom

– Szerzői közösség:

50 évi postamérnöki szolgálat

Kiadta a m.kir. kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter, Bp., 1937.

– Szerzői közösség:

Helyi távbeszélő hálózati kábelek mérése és szerelése

Közlekedési Dokumentációs Vállalat, Budapest, 1982.

– Béres György:

Magyarországi koaxiális kábelgyártás

Kábelipari közlemények, 1971., 5. o.

Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1971.

– Borsos Károly:

A hatvani 27x1 eres távírókábel története

Magyar Posta, 1943. évi 8. szám, 266. o.

– Borsos Károly:

Kábelépítés és szerelés II.

Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1955.

– Ipolyi István – Rónai Miklós:

Korszerű új gyártmányunk, a vazelintöltésű telefonkábel

MKM Közlemények, 1979., 25. o.

Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1979.

– Fényvezető kábelszerelés

Technológiai előírás

Matáv Rt., Helyközi Távbeszélő Igazgatóság, Budapest, 1992.

DÉRSZEGI MIKLÓS

A POSTAI ÉS TÁVKÖZLÉSI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY 1993. ÉVI MUNKATERVE

Az alapítványi céloknak megfelelően alaptevékenységünkkel a múzeológia sajátos eszközeivel az alapítók törekvéseinek megismertetésén is fáradozunk. Ezért kiemelten kezeljük az erre alkalmat kínáló történeti évfordulókat, 1993-ban a telefonhírmondó centenáriumát, a magyar mozgó posta szolgálat megindulásának 130. évfordulóját arra, hogy a mai szolgáltatói törekvések történeti előzményeit megismertessük a múzeumlátogató közönséggel.

Ebben az évben többször is tapasztaltuk, hogy szakmai nagyjainkat sem a hazai sem a nemzetközi tudományos körökben nem ismerik eléggé. Puskás Tivadar munkásságának megismertetésére 1993-ban, halála 100. évfordulóján jó értelemben vett hadjáratot kívánunk indítani.

Megkülönböztetett szorgalommal kívánjuk folytatni a szervezett gyűjtőutakat az igazgatóságok területén. A dokumentációs anyagok gyűjtését és archiválását illetően szeretnénk bevezettetni a köteles-példány szolgáltatási rendszert.

Szakközépiskoláink megkeresésére 1993-ban vetélkedőt szeretnénk rendezni. Nemcsak a ki mit tudra, hanem a ki milyenre is rávilágítva. A versenyt nemcsak az egyéni, hanem a csoportos, szakköri, önképzőköri, énekkari, zenekari, színjátszóköri teljesítmények összevetésére kívánjuk kiírni.

A budapesti világkiállításra készített terveinket szeretnénk megismertetni alapítóinkkal. Első negyedévi kuratóriumi ülésünkön kívánjuk megvitatni, majd felterjeszteni,

a világ postasétányra,
a Telefónia Múzeum bővítésére
a diósdói szabadtéri bemutatókertre

vonatkozó elképzeléseinket.

Múzeumi munkatervünkben az alábbi jelentősebb feladatokat foglalmaztuk meg:

Gyűjteményi feladatok

A Bélyegmúzeumban a revíziós leltár befejezése.

A köteles-példány rendszer kidolgozása és bevezetése.

Vidéki gyűjtőutak szervezése a pécsi és a Budapest-vidéki igazgatóságok területén.

Gyűjtemény raktárak profiltisztítása.

Jelentékenyebb együttműködés a magángyűjtőkkel és kereskedőkkel hiányzó, unikális emlékek megszerzésére.

Állagvédelem és restaurálás

A bélyegmúzeumi nyomóeszköztár áttelepítése a pince nedvesedő falai közül a rajztárba.

A Paulay Ede utcai raktárak feltöltése.

A Postamúzeum nagy alakú térképeinek restaurálásba adása, a rongálódott könyvállomány restaurálása és kötése.

Restaurálási tevékenységünk kiterjesztése a rádió- és televíziótörténeti gyűjteményekre.

Kiállítások

100 ÉVES A TELEFONHÍRMONDÓ

(A Magyar Rádióval közösen tervezett kiállítás, két helyszínen a Postamúzeumban és a diósi Rádiómúzeumban.)

PUSKÁS TIVADAR ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

(A Távközlési Világnapra készül a Postamúzeumban és a Telefónia Múzeumban)

MOZGÓPOSTA A MOZGÓPOSTÁN

(A Postai Világnapra tervezzük. A felújítás alatt álló lengyel vagonba kívánjuk elhelyezni, melyet postavonattal ezen a napon vontatnánk le a Közlekedési Múzeum paksi szabadtéri gyűjteményében, ahol a vagon végleges megőrzésére lehetőséget kaptunk.)

KÉKESI LÁSZLÓ grafikusművész életmű kiállítása (Bélyegmúzeum)

CZIGLÉNYI ÁDÁM grafikusművész életmű kiállítása (Bélyegmúzeum)

90 ÉVE SZÜLETETT SOÓ REZSŐ -emlékkiállítás (Debrecen)

BÉLYEGNAPI KIÁLLÍTÁS (MABEOSZ)

POTE NAPOK BÉLYEGKIÁLLÍTÁSA (Pécs)

Tudományos tevékenység

Az eseményekhez és a kiállításokhoz kapcsolódó dolgozatok, tanulmányok, kiállításvezetők elkészítése, részvétel a Magyar Rádió több nyelvű, Telefonhírmondó című könyvének megírásában.

A gyűjteményi katalógusok összeállításához feldolgozási alapelvek, rendszerek kidolgozása.

Az idegen gyűjteményekben őrzött történeti anyagok felkutatása.

Közművelődés és szakmai kulturális tevékenység

A szakiskolai diákság körében meghirdetendő versenyben szeretnénk elismertté tenni múzeumpedagógiai tevékenységünket.

Folytatni kívánjuk szakmai baráti köreink részére a kulturális összejövetelek rendezését. E körbe tartozik a diósi múzeum kiépítésében résztvevő társintézmények, rendezésgyártók rendszeres negyedévenkénti összejöveteleinek megrendezése, valamint a MAFITT rendezvényekben való részvételünk.

Közönségkapcsolataink

A szakzsajtóval, napilapokkal, de elsősorban a televízióval kívánjuk kapcsolatainkat állandóvá tenni. Ennek első lépcsőjében 1993. január 21-én Diósdon sajtóbemutatót rendezünk.

A propaganda és reklám tevékenységben változatlanul a vendégek ellátásának van a legnagyobb szerepe. Ezt több nyelvű kiállításvezetőink és teremőreink biztosítják. Mivel szolgálataikat hét különböző helyen végzik 1993-ban megrendezzük számukra az első egynapos tapasztalatcserét és továbbképzést.

Nemzetközi kapcsolataink

Eleget kell tennünk az IATM és MUT tagságunk tagdíj fizetési kötelezettségeinek. Részt kell vennünk e szervezetek 1993. évi konferenciáin, annál is inkább, mert az IATM párizsi közgyűlését a Postamúzeum rendezi.

Érdeklődésre számottartó kiállítással kell megjelennünk a lengyelországi, brazíliai és bangkoki bélyeg viláagiállításokon a magyar postaigazgatás nevében.

Gazdálkodás és pénzügyek

Az elfogadásra már benyújtott és jelen munkatervünkhöz csatolt 1993. évi költségvetésünket a jóváhagyást követve a szokott gondossággal és takarékosággal kívánjuk teljesíteni.

Igazgatás és ügyvitel

Január elsejétől kívánjuk bevezetni az új munkatörvénykönyv alapján átdolgozásra került alapítványi munkaszerveződéseinket munkavállalóinkkal. Az 1992-ben megindult fluktuációt jelentősebb béremeléssel és alapítványi-díjak alapításával kívánjuk ellensúlyozni.

Az ügyvitel adminisztrációs terheinek könnyítésére bevezetjük a számítógépes feldolgozó és nyilvántartó rendszereket. Ahol szükségessé válik belső munkaszervezéssel segítjük elő az egyenlőbb teherviselés megvalósulását.

Az igazgatási feladatokban, mint eddig is a kuratóriumi munka eredményességére törekedünk. 1993-tól azonban néhány kihelyezett – vidéki kiállítóhelyeinken tartandó – üléssel szeretnénk bővíteni a kuratórium negyedévenkénti összejöveteleit.

Kelt, Budapesten, 1992. decemberében

KOVÁCS GERGELYNÉ

POSTAI ÉS TÁVKÖZLÉSI MÚZEUMI ALAPÍTVÁNY

Budapest, VI. Andrásy út 3.
1372 Postafiók 441.

Név	Beosztás	Szakképzettség	Szakterület	Megjegyzés
Kovács Gergelyné	ügyvezető igazgató	magyar-történelem tanár, néprajzos-múzeológus	kultúrtörténet	
Hadi Antalné	gazdasági csoportvezető	érettségi, kép. könyv. terv és statiszt.	alapítványi gazdálkodás	
Bartók Ibolya	alapítványi titkárságvezető	gimnáziumi érettségi	alapítványi ügyvitel	
Lehelvári Sándorné	előadó	társadalombiztosítási tanfolyam	munka-, bér- és szociális ügyek	
Varga Aladárné	előadó	gimnáziumi érettségi mérlegképes könyvelő	könyvelés és leltári ügyek	
dr. Muha Istvánné	belső ellenőr	gimnáziumi érettségi mérlegképes könyvelő	számviteli munka ellenőrzése	
Kálmán Vilmos	múzeumgondnok	szaktechnikus	gondnoki teendők	
Bartha Sándor	segéd gondnok	szakmunkás	gondnoki teendők	
Miklós Sándor	portás	8 általános iskola	portás	Telefónia
Kusnyir Sándor	portás	szakmunkás	portás	Múzeum Postamúzeum

POSTAMÚZEUM

Budapest, VI., Andrásy út 3. szám

1372 Budapest, Postafiók 441. Telefon: 142-7938, 142-6997

Fax: 122-8858

Név	Beosztás	Szakképzettség	Szakterület	Megjegyzés
Kovács Gergelyné	igazgató	magyar-történelem tanár néprajzos-muzeológus	kultúrtörténet	
Krizsákné Farkas Piroska	múzeumigazgató- helyettes	műszaki tanár	távíró-, távbeszélő-, műsorszórástörténet	
Dr. Sebestyén Kálmán Szigetiné	történész főmunkatárs muzeológus	történelem tanár néprajzos-muzeológus	művelődéstörténet postatörténet-postás- társadalom, hangtár	
dr. Tóth Judit Kisfaludi Júlia	muzeológus	régész-muzeológus történelem tanár	postatörténet, szakmai egyesületek története	
Rákóczi Margit Kiss János	könyvtáros muzeológus gyűjteménykezelő	könyvtáros-népművelő ny. postafőtanácsos	bibliográfia postatörténet	
Szalay Gyuláné Coutts Erzsébet	adattáros gyűjteménykezelő	gimnázium műszaki szakkönyvtáros	adattár okmánytár	
Bán Ferenc Dérszegi Miklós	szaktanácsadó szaktanácsadó	villamosmérnök villamosmérnök	távbeszélőtörténet távbeszélőtörténet	
Molnár Tibor Grünwald Éva	szaktanácsadó restaurátor	mérnök restaurátor tanf. érettségi	műsorszórástörténet papír, könyv és textil restaurálás	

Név	Beosztás	Szakképzettség	Szakterület	Megjegyzés
Bencze András	restaurátor	képzőművészeti középiskola	fém és fa restaurálás	
Koppándi Ágnes	fényképész	érettségi, fényképész szakm. bizonyítvány	fotótáros	
Szadovszky Lajosné Somoskéry Ákos	fényképész-reprográfus segédmuzeológus	szakmunkás műszaki főiskola	tárgyfotózás archiválás tárlatvezető és gépkészítő	Telefónia Múzeum
Nagy László	segédmuzeológus	műszaki technikum	tárlatvezető és gépkészítő	Budapest, I. Úri u. 49.
Buruzs Mihály	szaktanácsadó	villamosmérnök	távbeszélőtörténet	Tel.: 201-8188

BÉLYEGMÚZEUM

Budapest VII. Hársfa u. 47.

1400 Budapest, Postafiók 86. Telefon: 142-0960

Név	Beosztás	Szakképzettség	Szakterület	Megjegyzés
Csegezi Tamásné	múzeumigazgató	Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola	magyar bélyeg- történet, bélyegkiadás	
Sipos Józsefné	muzeológus	érettségi, felsőfokú postaforgalmi tanf.	magyar bélyegtörténet és díjjegyes nyomtatványok	
Tóth Béláné	muzeológus	érettségi, felsőfokú postaforgalmi tanf.	magyar bélyegtörténet	
Szegedi Istvánné	muzeológus	érettségi, felsőfokú postaforgalmi tanf.	magyar bélyegtörténet	
Kiss Lászlóné	segédmuzeológus	érettségi, felsőfokú anyaggyártási tanf.	Ázsia és Afrika bélyegtörténete	
Solymosi Jánosné	muzeológus	főiskola, népművelődés- pedagógia	Amerika és Ausztrália bélyegtörténete	
Horváthné Nikodém Gabriella	muzeológus	magyar-történelem tanár	Európai bélyegtörténet	
Solnayné Orbán Ildikó	muzeológus	érettségi	Európai bélyegtörténet	
Angyal Erzsébet	gyűjteménykezelő	magyar tanár, könyvtáros	könyvtár, dokumentációs gyűjtemény kezelése	
Schlott Györgyné	számadásvezető	közgazd. technikus	gyűjteménykezelő	
Sajtos Gáborné	adminisztrátor	gimnáziumi érettségi	címfelvétel	
Szabóné Kiss Ildikó	általános előadó	gimnáziumi érettségi	múzeumi ügyvitel	
Majsai Mária	kiállításrendező grafikus	Képzőműv. Főisk. restaurátor szak	papírrestaurálás, grafika	

Tartalom

Köszöntjük az olvasókat! (<i>Kurucz István</i>)	3
Beszámoló a Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1992. évi munkájáról (<i>Kovács Gergelyné</i>)	5
A Bélyegmúzeum 1992-ben (<i>Csegezi Tamásné</i>)	11
Szakkönyvtárunk állapota és fejlesztési elképzelései (<i>Angyal Erzsébet</i>)	28
A Postamúzeum História Domusa (<i>Kisfaludi Júlia – Kovács Gergelyné</i>)	32
A nagyvázsonyi múzeum új kiállítása (<i>Kisfaludi Júlia – Kovács Gergelyné – Krizsákné Farkas Piroska</i>)	39
Egy időszakos kiállítás maradandó értékei (<i>Kisfaludi Júlia</i>)	46
Múzeumalapítás Diósdon (<i>Krizsákné Farkas Piroska</i>)	49
A Postamúzeum kéziratos könyveiből (<i>Rákóczi Margit</i>)	86
A távközlési áramellátás kezdeti kialakulása (<i>Bán Ferenc</i>)	91
Nevezetes kábeleink a Telefónia Múzeumban (<i>Dérszegi Miklós</i>)	102
Az Postai és Távközlési Múzeumi Alapítvány 1993. évi munkaterve (<i>Kovács Gergelyné</i>)	111
Az Alapítvány munkatársai	115

